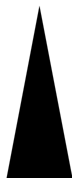

JOSEF NESVADBA

IDIOTUL DIN XEENEMUENDE

EDITURA TINERETULUI

JOSEF NESVADBA

---

idiotul din xeenemuende

În românește de SANDA APOSTOLESCU
Desenul copertei: HENRY MAVRODIN

EDITURA TINERETULUI
1969

Titlul original al volumelor după care s-a alcătuit
ediţia în limba română:
© EINSTEINŬV MOZEK
Mladá fronta. Praha 1960
© POSLEDNl CESTY KAPITÁNA NEMA
Státni nakladatelstvi dětské knihy, 1965

formula chimică a destinului

Stein era infirmier la sala de naşteri a spitalului dintr-un oraş balnear din Cehia de nord. L-am întâlnit la scurt timp după cel de-al doilea război mondial, când m-au transferat la farmacia spitalului respectiv. Stein nu se pricepea numai la îngrijirea bolnavilor, ci şi la prepararea medicamentelor, aşa că mă ajuta. Aveam mare nevoie de el, căci farmacistul transferat aproape că golise depozitul de chimicale. Stein se ocupa mai ales de laborator, mă vizita după orele de serviciu şi rămânea cu mine până noaptea târziu. O abnegaţie demnă de toată lauda. Îi eram recunoscător. Aproape că ne împrieteniserăm. Aşa se face că am început să mă interesez de soarta lui.

Înainte fusese corist la operetă. S-a angajat la spital abia după ce l-au dat afară. Avea un post prost plătit, pe care nu-l voia nimeni. Obligaţia infirmierului era să ducă femeile care urmau să nască, pe targă sau în braţe, de la ambulanţă la lift, de la lift în sala de naşteri, să le schimbe poziţia în timpul operaţiilor şi să pună în funcţiune tuburile de oxigen, să aducă medicamentele şi să aibă grijă de lenjeria întregii secţii. Nimic interesant, nimic din ce şi-ar putea dori să facă un om dotat. Şi cu toate astea, se părea că Stein îşi preţuieşte slujba. Niciodată nu se grăbea să plece acasă, petrecea ore întregi în farmacia mea. Nu se grăbea să plece acasă fiindcă trăia singur, iar viaţa de societate nu-l prea interesa. Era un om foarte urât. Rareori am văzut un om atât de urât. Nu era vorba despre urâţenia aceea bătătoare la ochi, pe care o observăm de pildă la boxeri şi care le interesează atât de mult pe femei, urâţenia brutei sau a celui care caută în toate numai desfătarea. Era

o urâţenie mediocră, pe care n-o băga în seamă nimeni, un caz de duzină, nu un Quasimodo. Pe gâtul gros, guşat, stătea un cap buhăit, cu părul rar; faţa albă ca hârtia îi era acoperită de nenumăraţi pistrui; buzele le avea cărnoase şi nasul în şa, iar fruntea îngustă, sub ea fiind implantaţi ochii de un albastru-verzui. Nici ei nu aveau nimic deosebit. Când vorbea cu tine, îţi fixa pavilionul urechii stângi, de parcă s-ar fi temut să te privească în faţă, de parcă i-ar fi fost ruşine şi de ochii lui. Fiindcă avea un guturai cronic, rebel, respira adesea pe gură, şi în asemenea ocazii avea o mutră de idiot. Până nu deschidea gura. Abia pe urmă îţi dădeai seama ce cultură temeinică posedă, mai ales în domeniul ştiinţelor naturii. Dar nu vorbea cu prea multă lume. Eu constituiam o excepţie. Deseori îmi era milă de el. Îl invitam la mine. La noi ar fi putut eventual uita de existenţa lui goală şi fără perspective, sau de tragedia care, după cum îmi închipuiam, intervenise cândva în viaţa lui. Numai că m-am înşelat.

Deziluzia

Era mai curând o deziluzie decât o tragedie. Toate le-am aflat într-o seară, când l-am găsit la mine în laborator lângă nişte eprubete sparte, un bec Bunsen arzând în gol, lângă masa pe care se vărsaseră reactivii.

— Ce-ai păţit? Am dat fuga la fereastră. El mă privea cu un aer obosit.

— Nimic, nimic... Voi să plece. Nu se putea ţine pe picioare. Mi-am dat imediat seama că e beat. Se-nţelege, rezerva mea de alcool pur se micşorase vizibil.

— Mi-ai furat alcoolul...

Se scuză, pretextă o experienţă. Asta m-a scos din fire.

— Îţi dai seama ce risc eu? Îţi dau voie să faci nişte experienţe al căror sens nu-l pricep, mă împrietenesc cu un om fără să-l întreb nimic despre trecutul lui, şi el, până la urmă, mă fură. Cine ştie ce eşti în stare să mai faci.

Am vrut să-l dau afară. S-a speriat. Pentru prima oară m-a privit în faţă. Cu o privire poruncitoare, în care se citea o hotărâre desperată.

— Bine, am să-ţi spun tot. Trebuie să mă înţelegi, nu pot trăi fără laborator. Sau n-ai mai trăi dumneata.

Dintr-o dată mi se păru că s-a trezit complet din beţie. Pe deasupra mă şi ameninţă? Dar l-am iertat curând. Ceea ce făcea era într-adevăr deosebit şi foarte important. Ba chiar am gustat şi eu din rezervele mele de alcool pur, nici nu mă mai gândeam să plec acasă, aşa de mult mă interesa povestea lui.

Stein nu se numise iniţial Stein. Mama lui era celebra cântăreaţă D., eroina atâtor romane ieftine. Se bucurase de un uriaş succes mondial cam pe la începutul secolului nostru. Nu se măritase niciodată. Îşi alesese amanţii de ici, de colo, copiii care se năşteau din asemenea legături îi dădea apoi rudelor sau perechilor dispuse să-i crească. Plătea regeşte. Putea să-şi permită, oriunde în lume era binevenită. Oraşul Tokio rămăsese uluit de vocea ei. Cântase la Metropolitan, la Viena, la Berlin. Numai la Praga cânta rar. În primul rând fiindcă tocmai aici, la începutul carierei, talentul nu îi fusese recunoscut, iar în al doilea rând fiindcă studiase canto cu o profesoară germană. Îi plăcea să vină din când în când în Cehia, căci aici se simţea acasă, aici putea să epateze lumea cu toaletele ei ultramoderne, să-şi uluiască bietele ei colege cu echipajele, slugile şi aventurile, de care viaţa modernă a Pragăi, abia

renăscută, era destul de săracă. Se zicea că ar avea chiar un mic castel în sudul Cehiei, castel cumpărat de la un iubit nobil ruinat. Aici veni odată cu un negru şi aici o văzu, la cincisprezece ani, şi Stein, care luase numele celor care îl crescuseră.

Îşi primise fiul sărbătoreşte (atunci bău Stein pentru prima oară şampanie). Nu pomeni nimic despre urâţenia lui, îi spuse doar că seamănă cu bunicul său, a cărui fotografie i-o dădu. Bunicul fusese un fel de negustor, de origine spaniolă, tatăl un cântăreţ spaniol, mort de mult. Fotografia bunicului o mai păstrează şi azi, iar imaginea mamei sale n-a putut s-o uite, căci poate niciodată nu mai văzuse o femeie atât de frumoasă. Nu-i purtase nicicând pică, aşa că se comportă frumos toată după-amiaza, când la castel sosi o societate nobilă ca să asculte un concert de muzică de cameră, şi izbucni în plâns ascultând ariile mamei sale. Atunci primise de la ea un sărut, singurul sărut de care îşi amintea, fiindcă de mângâierile de după naştere nu ne aducem aminte, iar de alăptat fusese alăptat în altă parte. Îi dăduse un sărut, îi umpluse braţele de daruri şi îl gonise înainte de cină, când se zice că aveau loc orgiile celebre, care făceau să vuiască toate satele din împrejurimi. La scurt timp după aceea D. Plecase din nou în turneu, şi se zvoni că, în Franţa, ar fi avut un copil cu iubitul ei negru. Acesta era un fost puşcaş senegalez, şi când D. voise să se despartă de el, aşa cum mai făcuse cu alţii, nu înţelesese moravurile europene şi odată, după repetiţie, îi străpunsese inima cu un pumnal.

Ziarele cehe publicaseră vestea morţii ei pe ultima pagină, cu litere mici, printre alte ştiri din lume, atât de puţin fusese înţeleasă la noi. *Bohemia Austrofilă* însă apăru

cu un anunţ mortuar mare, în chenar negru. Mulţi bărbaţi scriseseră atunci despre arta ei. Ba spectatorii operei germane din Praga umblaseră chiar în doliu toată săptămâna; în rândul lor luă naştere un fel de cult al celebrei moarte şi ori de câte ori apărea o nouă interpretă amatoare să-i cânte rolurile, dirijorii de orchestră şi cei de cor dădeau semnificativ din cap: Da de unde, nu e nici pe departe ce-a fost D…

Între timp, Stein învăţase să cânte cu unul din prietenii mamei sale, care îl cunoscuse şi pe tatăl său, spaniolul. Acesta era mai degrabă motivul pentru care şi-l luase elev. De stricat, n-avea ce să-i strice, căci cântul îl predau pe atunci doar cântăreţii, iar teoria muzicii făcea încă parte din domeniul superstiţiilor şi al descântecelor. În loc să-i explice elevului principiile artei, bătrânelul maestru îi povestea despre succesele sale la femei şi ridica în slăvi talentul mamei lui. În loc să-l facă să exerseze temeinic, voia să obţină dintr-odată succese de public. Dar Stein nu avea talent, nu avea voce. La premiera în care avea un rol mic, mai că nu l-au fluierat. Poate fiindcă îi văzură faţa. Bătrânul profesor nu-l mai primi. Credea că Stein făcuse dinadins aşa, ca să nu aibă succes, că nu înghiţise ouă crude, nu făcuse gargară cu lapte de capră şi exerciţii de respiraţie sub trei pilote, cum îi spusese să facă.

Direcţia teatrului l-a anunţat că nu-l angajează. Atâţia ani dedicaţi carierei sale, atâţia ani în care voise să-şi urmeze mama, ca până la urmă să-şi dea seama că, odată cu chipul bunicului, moştenise şi talentul acestuia pentru calcule exacte, pedanteria lui, lucruri de care un artist are cea mai puţină nevoie. Începu din nou să studieze ştiinţele naturii, care îl preocupaseră în şcoală, înainte de venirea

mamei lui, se apucă din nou de biologie, fiziologie, de anatomie. Dar se apucă mai ales de genetică. Avea motive speciale pentru care voia să afle de ce tocmai el, fiul unei femei celebre şi frumoase, se născuse, datorită unor legi de neînţeles ale naturii, urât şi lipsit de talent. Se simţea nedreptăţit şi era revoltat. De aceea începu să studieze ştiinţa eredităţii.

Obţinu un loc de corist la operetă, mai curând de milă şi pentru ca directorul să poată trece pe afişe: apare domnul Stein, fiul celebrei cântăreţe D. Încetul cu încetul, viaţa ei de scandal începu să fie dată uitării şi oamenii simţeau o mândrie naţională văzând cât de mult e preţuită compatrioata noastră în străinătate. Aşa se face că Stein şi-a început studiile târziu, la vârsta la care alţi oameni ocupă posturi universitare; învăţa pe unde apuca, prin turneele la sate, între două intrări în scenă în costumele din Aida sau Rigoleto, din Olarul sau Mireasa vândută, învăţa prin hanurile de ţară, da, chiar şi prin grajduri, unde trupa era silită uneori să înnopteze. Avea acum peste cincizeci de ani, şi abia cu trei ani în urmă îndrăznise să se prezinte la examenul de infirmier. Poseda însă cunoştinţe vaste de genetică. Zicea că are acasă o bibliotecă bogată, mi-a explicat legile caracteristicilor ereditare, a vorbit despre cromozomii din nucleul celulei care determină trăsăturile unei fiinţe, despre felul în care pot fi influenţaţi, deci despre felul în care problema influenţării eredităţii este problema influenţării cromozomilor.

— Crezi că e chiar atât de simplu? Influenţarea eredităţii? În toată lumea oamenii au început să mediteze la ceva similar. Dar eu credeam că am găsit soluţia. Şi am dat medicamentul descoperit de mine unei femei însărcinate…

şopti distrus.

— Ce-ai spus? am sărit eu în sus. Abia atunci am înţeles de ce lucrează la maternitate, de ce ţine atâta la un serviciu prost plătit. Nu cumva experimentezi aici?

— Ea a vrut. A venit la mine şi mi s-a plâns. Aştepta al patrulea copil şi până acum avusese doar fete. Avea acasă trei fete. Bărbatul era furios, voia un moştenitor, a încercat pentru ultima oară, altfel zicea ca o lasă. Atât a chinuit-o, că s-a dus şi la o babă s-o ajute. La biserică merge în fiecare dimineaţă, a fost şi în pelerinaj la Sfântul Munte. Mi-a plâns în braţe, credea că sunt medic. Aşa că i-am promis s-o ajut. I-am dat doctoria mea... La sala de naşteri sunt doar două doctoriţe, şi oamenii vin mereu la mine, cred că sunt cel puţin medic primar. Ba uneori îmi aduc şi daruri, pentru o naştere reuşită, şi nu vor să creadă că au greşit adresa.

— Omule, ai înnebunit...

— Eram convins că i-am dat de rost...

— Determinarea sexului copiilor nenăscuţi încă?

— Sexul contează cel mai puţin. Caracteristicile, înfăţişarea, totul. Destinul. Doar nu degeaba mă ocup de problema asta de peste douăzeci de ani. Numai că, după cum mi se pare, nu am reuşit încă... Acum poate înţelegi de ce ţi-am şterpelit spirtul... Am aprobat din cap. Şi i-am turnat. Mi-am turnat şi mie. Bănuiam că o să avem neplăceri. Dar nu din cauza alcoolului.

Scandalul

Femeia a venit chiar a doua zi după-amiază. Era exact cum mi-o închipuisem. O gospodină oarecare, venită de undeva din răsăritul Cehiei. Arăta rău, dar era mulţumită.

— Şi-a făcut efectul — mi-a spus, după ce mai întâi o asigurasem că Stein vine abia după două ore. Nu pot să-l aştept, transmiteţi-i că şi-a făcut efectul…

— Iertaţi-mă — m-am încumetat eu — dar eraţi abia la începutul lunii a treia…

— Nu mai sunt. Aproape nici nu m-a durut. E un leac minunat. Nu mai aveţi? Ştiţi, pentru o vecină…

— Pentru o vecină? Nu cumva credeţi că aici ne ocupăm de avorturi?

— Eu n-am de ce să mă plâng. M-a ajutat.

— Parcă voiaţi un băiat.

— Aşa-i. Dar decât o fată, mai bine nimic. Şi doar ştie oricine că nu poţi fi sigur c-o să iasă băiat. Așa că-mi pare bine că nu mai sunt însărcinată. Şi lui bărbatu-miu îi pare bine. Acum barem o să-şi poată cumpăra motocicletă…

Era fericită, doar puţin cam palidă. Am implorat-o să nu spună nimănui nimic. Ar păţi-o, şi noi odată cu ea. A fost mai rău decât mă aşteptam.

— Credeţi că sunt vreo proastă? Nu vreau decât să-i las domnului doctor un plic… Bineînţeles, l-am refuzat. Nici prin gând nu-mi trece, nu vreau nimic pe gratis, ştiu cât se plăteşte azi pentru o pilulă, iar injecţiile sunt şi mai scumpe… Am asigurat-o că se înşală, şi că, pentru nimic în lume, nu iau banii. În cele din urmă a lăsat plicul pentru Stein la poartă. I l-au dat când s-a întors. Şedeam amândoi în laborator, îngrijoraţi. Erau doar câteva sute, dar cine ne-ar fi crezut că nu le-am primit în schimbul unui avort criminal?

Poate o să se muşamalizeze totul. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu te mai oferi să ajuţi vreo femeie însărcinată. Cine ştie dacă n-ar trebui să renunţi complet…

— Acum? La doi paşi de ţintă?

— Ce-ar fi să încerci pe cobai…

— Cobaii cântă arii de operă? Au trăsături clasice, părul ca pana corbului şi picioare lungi şi zvelte? Abia atunci mi-a spus ce pregătea de fapt, ce fel de fiinţă voia să creeze. Fiica lui trebuia să semene cu bunica ei. Voia să-şi influenţeze proprii urmaşi.

— Dar lucrul ăsta e posibil şi fără medicamente. Copiii seamănă cu bunicii lor…

— Câteodată. Nu vreau să mă bizui pe întâmplare.

— Dar în cazul ăsta experienţa dumitale nu va fi concludentă. Oricine va spune că a fost o întâmplare, că oricum ai fi avut un copil care să semene cu celebra D.

— Nu-ţi face griji din cauza asta. O fac eu să fie concludentă. Numai să-mi reuşească…

Ştiam că mă ostenesc de pomană. Pe omul acesta nu-l putea clinti nimeni din convingerile, din intenţiile lui. Nu îndrăzneam să-i interzic accesul în laboratorul meu, mă cam temeam de el. Într-un fel, îi eram complice şi cred că ar fi fost în stare de orice. Mai degrabă voiam să aflu cum lucrează, cum vrea să intervină în evoluţia embrionului şi în ce lună a sarcinii. Îmi puteam imagina un soi de raze care să influenţeze şi să modifice ţesuturile, dar nu înţelegeam cum vrea să modifice structura lor cu ajutorul unor pilule. Meditând la toate acestea, am zărit pe masa mea un fir lung de păr negru. De unde apăruse? Îngrijitoarea e căruntă. E clar, Stein mi-a povestit că la acea unică întâlnire, D., în afara fotografiei ei, i-a dat şi un fel de amuletă de argint, în care pusese o buclă din părul ei. Părul acela era singura parte a organismului cântăreţei, de care dispunea Stein. Şi acum mi-l lăsa din două în două zile pe

masa din laborator. Degeaba o certasem pe biata îngrijitoare.

Nu de mult am auzit despre o experienţă care pare să răspundă eforturilor lui Stein. Geneticienii au descoperit acidul dezoxiribonucleic. S-a constatat că dacă trecem acidul dezoxiribonucleic al unei tulpini de microorganisme în cultura alteia, putem obţine anumite modificări ale eredităţii. Cam aşa cum îşi închipuia Stein. Desigur, până în prezent numai la microorganisme. Şi asta la aproape paisprezece ani după şederea mea în regiunea aceea de frontieră. Pe atunci Stein, bănuind parcă că îl urmăresc, a început să se ascundă şi mai tare, a devenit şi mai taciturn. Dar cam la o săptămână după aceea a trebuit să vorbească. Şi încă mult...

Ne-am trezit cu vecina pacientei care voise un băiat. L-a recunoscut pe Stein, care tocmai lucra în laborator în pauza de prânz, şi l-a atacat direct.

— Trebuie să-mi daţi pilulele alea. Vă plătesc la fel ca Fanči.

— Care Fanči? Stein nu-şi amintea cu-adevărat. Numai că femeia asta era făcută din alt aluat. Cu jumătate cap mai înaltă decât noi doi, cu umeri de luptătoare, bătu chiar de la început cu pumnul în masă:

— Ia nu vă mai prefaceţi! Credeţi că nu ştiu cum de o duc doctorii aşa de bine? Uite, aici aveţi banii şi daţi-mi doctoria. Eu nu-s măritată şi nu-mi pot permite luxul să am un plod… În zadar am încercat s-o convingem, în zadar am încercat să-i explicăm, în zadar ne-am jurat, a pus banii pe masă şi a început să ne ameninţe: Dacă nu-mi daţi, mă duc la director şi-i spun totul. Puţin îmi pasă dacă o păţeşte şi Fanči, o să fie atentă un timp şi n-o să mai aibă nevoie de

doctori. Nu poate căpăta decât o pedeapsă cu suspendare. Pe când voi, doctorii…

— Tocmai asta-i, noi nu suntem doctori… i-am explicat eu, dar degeaba. De fapt am reuşit s-o enervez şi mai tare. Negăm? Facem pe sfinţii? Las’ că ne toarnă ea, ca să vedem că nu-i arde de glumă.

Aşa ia sfârşit cariera tuturor celor care fac chiuretaje. Nu sunt prinşi din cauza unui avort ratat, ci refuză să intervină când li se pare prea riscant şi femeile desperate îi toarnă. Mă şi vedeam în faţa directorului. Din fericire, l-au chemat doar pe Stein.

În spital s-a declanşat un scandal uriaş. Femeia şi-a vărsat năduful pe tot drumul de la farmacie până la director, adică trecând pe lângă pavilionul de boli interne, de copii, contagioase, dermatologie şi ortopedie, unde cu toţii, pacienţi şi surori, şedeau cu ferestrele larg deschise şi se plictiseau. În scurt timp, toată lumea a aflat că doctorul Stein face avorturi.

A fost anchetat de două ori. Fanči însă a negat totul. Furtuna a durat două săptămâni. În sala de naşteri, se înţelege, nu s-a mai întors. A trebuit să treacă la secţia de boli de piele, lucru care pe vremea aceea, în spital, era considerat o culme a degradării. Pe de o parte fiindcă şeful surd al acestei secţii se pricepea mai degrabă la vinuri decât la diagnostice, şi pe de alta fiindcă nu-ţi trebuia nici măcar o calificare de soră ca să-i vopseşti pe pacienţi cu diferite culori şi să-i ungi cu diferite creme, îmi părea rău pentru colegul meu. Îi eram recunoscător că nu mă amestecase în toată afacerea asta. Voiam să-l încurajez într-un fel. Numai că el nu avea nevoie de încurajare.

— Nu mai vin la laborator — mi-a spus într-o zi. Munca

mea s-a terminat.

— Cu succes? am întrebat.

— Om vedea.

— Cum vrei să-ţi continui experienţele la dermatologie?

— Oi găsi eu ceva... zâmbi misterios. Am observat că se bărbierise cu deosebită grijă. Parcă mirosea şi a colonie.

Junele-prim

Mult timp n-am mai auzit nimic despre Stein. Ne întâlneam din când în când la şedinţe, ne salutam din mers sau schimbam câteva întrebări convenţionale. Căpătasem locuinţă în oraş, îmi adusesem nevasta şi copiii, aveam o groază de probleme, căci locuinţa nu era prea confortabilă, iar nevasta mea destul de pretenţioasă. Pe băiatul cel mare nici nu l-am recunoscut; ajunsese la vârsta pubertăţii şi în ultima vreme semăna atât de bine cu vărul meu din Plzeň, încât aproape că-mi era antipatic. În copilărie mă băteam tot timpul cu vărul acela şi uite că acum îl am, într-o ediţie nouă, chiar la mine în casă. Parc-aş fi găsit în cuibul meu un pui de cuc. Când îmi vedeam băiatul mergând îngândurat prin cameră, legănându-se pe picioarele lui plate, întocmai ca vărul meu, pe vremuri, îmi aminteam de Stein. Eu am avut întotdeauna bolta piciorului înaltă, piciorul frumos arcuit, în tinereţe participasem la concursuri de sărituri în lungime. Fiul meu atlet n-o să ajungă, asta-i sigur. Bine că nu seamănă cu fratele nevesti-mi, antipatic şi saşiu. Zău aşa, îmi ziceam că dacă lui Stein îi reuşeşte experienţa, ajunge binefăcătorul omenirii. Poate că după aia încerc şi eu să mai am un urmaş, care, desigur, să-mi semene leit şi să reuşească în viaţă tot ce n-am reunit eu. L-aş învăţa, l-aş feri de capcane şi de primejdii. Ar avea picioarele la fel de

arcuite ca şi mine şi ar câştiga pentatlonul la olimpiadă. Ar fi singurul copil de care m-aş bucura cu adevărat, căci ar fi aidoma mie, nu ar vrea, în locul ştiinţelor naturii, să urmeze limbi străine, ca băiatul meu cel mare, sau în locul atletismului baletul, ca fiica mea. Sunt un străin în propria mea casă, iar adevăratul meu urmaş, leit mie, se va naşte cine ştie' unde, la cine ştie cine din familia noastră şi nu se va înţelege cu ei, întocmai ca mine acum. Stein are dreptate, îi ţin pumnii.

Stein se schimbase foarte mult. Curând, toată lumea din spital nu vorbea decât despre asta. Începuse să se îmbrace la cel mai bun croitor din oraş. Se tundea în fiecare săptămână şi îşi cumpărase cravate noi. Tot spitalul zicea că face chiuretaje şi că se umpluse de bani. Oamenii veneau şi la mine să mă întrebe dacă e adevărat.

— Ştim că sunteţi prieteni… ziceau, făcându-mi cu ochiul. Câteva femei care lucrau în spital au venit la mine să le recomand lui Stein. Tocmai atunci avusese loc procesul dentistului din localitate, care făcea chiuretaje pe scaunul stomatologic. I-au dat cinci ani fără suspendare, fiindcă o femeie fusese gata să moară din cauza hemoragiei. Nu voiam să fiu amestecat într-o afacere ca asta. M-am hotărât să vorbesc cu Stein. Dar nu era un lucru prea uşor. Şi la serviciu era altul. Înainte fusese conştiincios, aproape pedant, acum îşi făcea treaba de mântuială, stătea în secţie doar dimineaţa, şi după-masă scornea tot felul de pretexte ca să plece din spital. Şeful lui începuse să se plângă.

— Eu nu sunt un zbir, bolile de piele cer să fii răbdător şi tolerant, dar asta-i prea de tot. Dacă domnul Stein nu se schimbă, îl anunţ pe director. Ar trebui să-i vorbeşti —

spuse. Am bâiguit, ca de obicei, că de fapt nici nu-l cunosc prea bine şi că tot spitalul mă consideră pe nedrept prietenul lui. Nu m-a crezut, ca de altfel toţi ceilalţi. Gândeau că ne-am şmecherit atât de tare, încât lucrăm pe ascuns şi de aceea nu vrem să se ştie că ne cunoaştem. M-am dus acasă la Stein. Locuia într-un cartier îngrozitor, în curs de demolare. Aflat chiar în centrul oraşului, era un cartier cu străzi înguste şi întortocheate, focar de boli şi vicii, iar după război puţini erau aceia care rămăseseră să locuiască în el. Casele, construite poate în evul mediu, nu aveau nici canalizare, nici apă, iar gunoiul se depozita în curte. Nu mai rămăseseră decât câţiva locatari. Şi Stein. Am ciocănit îndelung la uşa mansardei lui. Nu avea nici sonerie, nici carte de vizită, cineva îi mâzgălise cu creta numele pe uşă.

— Domnul Stein nu e acasă — se auzi o voce de la parter. Strigase o femeie bătrână, cocârjată, aidoma vrăjitoarelor din basme. În ultima vreme domnul Stein nu mai stă deloc acasă. Merge pe la chefuri, se întoarce după miezul nopţii. Dar nu singur… zâmbi veninoasă. În fiecare zi cu alta…

Unde s-o fi dus? Pe atunci în oraş existau doar trei localuri de noapte, cu toate că se zice că înainte de război în fiecare a doua casă existase câte un bar, ba chiar avusese loc un spectacol în care apăreau negrese goale, sosite direct de la Paris. Veneau aici să-şi cheltuiască banii magnaţii cărbunelui din împrejurimi, din acele locuri prea puţin pitoreşti, faţă de care oraşul era, de fapt, un fel de oază, o staţiune balneară în al cărei efect terapeutic nu credea nimeni. Deci, după război, doar trei din fostele localuri supravieţuiseră. Barul din piaţă, de la hotelul *La*

primărie, al doilea bar, situat la etajul întâi al unei case moderne, celebru prin aceea că portarul boxer arunca beţivii scandalagii prin fereastră, direct pe pavaj, şi al treilea, particular încă, din subsolul unei căsuţe de la periferie, în care se adunau ultimele rămăşiţe ale lumii interlope din oraş — veneau aici de ani de zile — şi ultimele rămăşiţe ale aşa-numitei lumi bune — frecventau ostentativ localul, ca să arate că-i preferă pe particulari. Acolo l-am găsit. În mijlocul fetelor. În jurul lui se aflau trei. Nu-mi dau seama cât putea să-l coste, fiindcă şi prostituatele erau pe cale de dispariţie şi preţul lor crescuse din cauza aceasta. Una dintre ele corespundea descrierii: era înaltă, smeadă, cu părul ca pana corbului şi cu profil grecesc, numai picioarele nu le avea lungi, şi era foarte lată în şolduri, de fapt grasă. Nu pot să vă spun ce surprins am fost când am recunoscut-o în ea pe femeia care ne reclamase directorului. N-am îndrăznit să mă aşez lângă ei, şi Stein s-a făcut că nu mă vede. Se ocupa doar de femeia aceea cu părul negru şi de tovarăşa ei, care era şi mai grasă. M-am aşezat la bar, de unde îi puteam urmări într-o oglindă. După miezul nopţii s-au ridicat, de fapt doar Stein şi femeia cu părul ca pana corbului. N-aş fi crezut niciodată să ajungă prieteni. Stein făcu plata, o conduse spre uşă şi puse să i se cheme un taxi. În tot oraşul, pe vremea aceea, nu existau decât trei taxiuri foarte scumpe, în mine începu să încolţească bănuiala. De unde avea atâţia bani acest cântăreţ ratat, acest infirmier? I-am urmat pe jos. Am ajuns în faţa casei sale cam după o oră*;* nu era încuiat. Tovarăşa lui tocmai pleca. Se mai opri pe scări să-şi prindă o jartieră. Stein îşi luă politicos rămas bun. Mi-am aşezat piciorul între prag şi uşă.

— Trebuie să-ţi vorbesc, domnule Stein... Acum nu mă putea goni. Femeia mă întrebă dacă nu cumva eram gelos şi dispăru chicotind echivoc. Stein nici nu mă invită în casă. Tot ce am putut să observ e că înăuntru nu avea mai nimic; doar trei saltele puse direct pe podea şi o masă cu un scaun lângă fereastră; pe masă se aflau borcane cu fetusuri umane, în diferite faze de dezvoltare, aşa cum le obţinem la întreruperile de sarcini. Erau groaznic de macerate şi mi-au făcut o impresie ciudata — această unică podoabă în fenol nu dădea camerei un surplus de intimitate. Îţi dai seama ce faci? Am început eu. Dar mi-o tăie scurt. N-aveam de ce să-mi vâr nasul în treburile altora. Nu mă amestecase atunci, când cu ancheta la director. Tot ce face, face pe propria lui răspundere. Nu-i treaba mea. Eu să-mi văd de ale mele.

— Nu uita că mi-ai mărturisit...

Izbucni în râs. Nu cumva crezusem toate prostiile alea, spuse la beţie? Născocise totul ca să se scuze, ca să motiveze de ce îmi băuse alcoolul. Doar nu-l luasem în serios? Şi mă împinse pe uşă afară. În faţa casei am întâlnit-o iar pe femeia aceea. Strada era atât de îngustă, încât am fost siliţi să trecem foarte aproape unul de celălalt. Abia atunci mi-am dat seama că e altă femeie, mult mai zveltă, cu părul blond. Trecu iute pe lângă mine, cu capul întors într-o parte, de parcă i-ar fi fost ruşine. A trebuit să mă ţin de zid ca să nu cad. Era soţia directorului nostru! Fără să mă uit nici în dreapta, nici în stânga, am mers înainte şi am auzit în urma mea scârţâitul cunoscut al uşii lui Stein. Cu siguranţă nu mergea la baba de la parter.

Asta zic şi eu surpriză! Una dintre doamnele de frunte ale oraşului şi prostituata de la bar. Ce-i drept, au ceva

comun. Trebuie să găsesc imediat o fotografie a cântăreţei D. Poate au una la biblioteca municipală. Să aibă oare o sosire în oraşul nostru? Cum Dumnezeu le-o fi cucerit? Doar nevasta directorului nu se lasă plătită, şi bani ca să-i facă ei cadouri n-are de unde să scoată. Ce-i drept, tânără nu mai e, dar aici are de unde alege. De ce s-a oprit tocmai la pocitura asta cu faţa ca brânza de vaci? Femeile sunt un mister. Îl cam invidiam pe Stein. Atunci, nu-i înţelegeam încă planurile.

Experienţa

La o săptămână după aceea, m-am trezit în farmacie cu fata directorului, o frumuseţe de fată, cam de 17 ani. Am înţeles imediat totul. Corespundea descrierii lui Stein, doar năsucul îl avea uşor în vânt, era adorabilă.

— Vă rog, domnişoară, explicaţi-mi ce v-a atras la el? Cu ce v-a fermecat? Un bărbat de cincizeci de ani. Ar fi putut să vă fie bunic.

— Mi-a fost milă de el… începu să plângă fata. Şi mi-a promis că mă ia de nevastă, voia să avem un copil…

Deodată am înţeles, totul.

— Dar când i-am spus mamei, s-a supărat grozav, şi-a ieşit complet din minţi, m-a bătut cu gârbaciul. Am fugit de acasă. Nu mă mai întorc…

— Şi tata? am oftat. Directorul spitalului era medic primar la ortopedie. Zilnic, la operaţii, trebuia să tragă de oase şi de muşchi, o muncă fizică istovitoare. Ortopediştii sunt oameni puternici. Şi doar ştiam cu toţii cât e de sever.

— Tata m-ar omorî — spuse. Exagera, ca toţi tinerii. Trebuie să-l găsesc pe domnul Stein.

— Nu-i aşa greu. E la dermatologie.

— Tocmai că nu e. De-aia v-am căutat. Azi n-a venit la serviciu.

— Nu e acasă?

— Nu îndrăznesc să mă duc la el acasă. Mama a alergat într-acolo de cum i-am spus...

M-am dus eu în locul ei. Dar pe Stein nu l-am găsit. La el acasă nu era decât doamna directoare, care forţase uşa.

— Şi mie îmi era aşa milă de el... se indignă doamna directoare. Credeam că are nevoie de ocrotire, de protecţie. Netrebnicul. Poţi să-i transmiţi c-am să-l găsesc eu, oriunde ar fi. Nu scapă el... Părea scoasă din minţi, bătea din picior, scrâşnea din dinţi. Cine s-ar fi gândit la o înşelăciune ca asta.

Mi-am amintit de toată povestea cam la şapte luni după aceea, când bruneta din localul de noapte a născut în maternitatea noastră. Am fost pe ascuns să-i văd copilul. Dar nou-născuţii nu se deosebesc între ei; era o fetiţă de trei kilograme patruzeci, cu un puf negru pe cap. Urla la fel cu toţi ceilalţi. Urla, sugea şi dormea, alt talent, pentru moment, nu puteai observa. La scurt timp după aceea mama ei s-a mutat din oraş, iar eu am fost transferat. Tot ce-mi aduc aminte e că şi femeia asta îşi motiva la fel ca celelalte relaţiile cu Stein:

— Era îngrozitor de urât, mi-a fost milă de el. Credeam că nu are nici o femeie, că poate n-a avut niciodată. Aşa că am vrut să-i fac o bucurie. Şi îmi pare bine. Fetiţa mea e cea mai frumoasă dintre toate. Şi privi spre celelalte mame. N-am observat nici un semn de frumuseţe la pruncul ei.

Au trecut de atunci aproape paisprezece ani. Stein nu şi-a publicat nicăieri rezultatele (nu a spus nimănui nimic despre experimentul său), de parcă l-ar fi înghiţit pământul.

Nu mă mai gândeam de mult la planurile lui, aveam şi aşa destul de lucru. Până de curând când, din pură întâmplare, am găsit pe masă, la frizer, o revistă de muzică. Pe ultima pagină se afla o notă scurtă despre un concurs de canto pentru copii. La categoria celor de 13 ani premiul doi fusese câştigat de trei fetiţe, cărora li se publica fotografia. Păreau gemene. Am luat revista acasă şi am făcut rost de fotografia lui D. Din tinereţe; singura deosebire era că D. avea cozi. Cele trei fete erau pieptănate mai modern, cu o coadă de cal. Altfel, cele patru portrete semănau leit. Cum e cu putinţă ca juriul să fi uitat de această celebră cântăreaţă de pe vremea bunicilor noştri? Să nu fi remarcat chiar nimeni asemănarea? Şi cum se face că au câştigat doar premiul doi? Juriul atribuise premiul întâi unei oarecare Mařenka Slabihoudová din Brandys. Fotografia ei se afla la loc de cinste, dar Slabihoudová avea un chip de duzină. Cele trei fetiţe care obţinuseră premiul doi aveau un profil grecesc frumos, cu trăsături regulate şi părul negru ca pana corbului. Deci experienţa lui Stein reuşise. Cu fiul meu eram certat. Cu un an în urmă se însurase împotriva voinţei mele şi nici măcar nu mă invitase la nuntă. Renunţasem de mult la speranţa că fiica mea va ajunge o dansatoare celebră şi îmi părea bine că găsise, în cele din urmă, un post de funcţionară. Nici una dintre rudele mele nu se ocupa de atletism. Rămăsesem singur cu visurile şi ambiţiile mele. Pe când Stein reuşise. Dar de ce nu dăruise omenirii descoperirea sa? Cum de nu ajunsese celebru? Am căutat adresele celor trei fetiţe gemene. Fiecare locuia în alta parte. La concurs se remarcase asemănarea dintre ele, dar cred că din cauza asta mai degrabă se urau. Cel mai aproape de Praga locuia fosta soţie a directorului, într-un

orăşel mic, într-o căsuţă cu grădină.

— Toată ziua ar cânta, nefericita. Parcă poţi trăi din cântat. În zilele noastre ar trebui să urmeze Politehnica. Politehnica sau limba chineză. Astea sunt domeniile viitorului. Eu aşa aş face… Veşnica problemă, care se repeta la infinit. Am întrebat-o cu tact de Stein. A negat că ar fi cunoscut pe cineva cu numele ăsta. Pretindea că fetiţa e copilul postum al directorului spitalului. Aşa stăteau probabil lucrurile şi cu celelalte. Toate cele trei femei îşi aranjaseră cu siguranţă viaţa fără Stein. Am întrebat de concurs. De ce li s-a dat doar premiul doi?

— Concurenţa era prea mare. Se zice că fata mea cântă foarte bine, dar au participat încă două cu acelaşi fond şi acelaşi timbru de glas. Aşa că până la urmă a câştigat Slabihoudová. Era puţin altfel…

M-am întors la Praga cu cursa locală. Era evident că Stein nu-şi gândise experienţa până la capăt. Triumful cântăreţei D. se datora tocmai faptului că era unică. Geniu înseamnă originalitate. Înseamnă să fii unic. Dacă toţi ar fi geniali, curând cuvântul ar căpăta un alt înţeles. Dacă am putea comanda cu toţii caracteristicile copiilor noştri, lumea ar mişuna de creaturi gata confecţionate, ieşite din aceeaşi fabrică, în care tiparul e determinat de moda de moment, oamenii s-ar simplifica asemenea insectelor. Dacă toate femeile ar fi frumoase, curând le-am căuta pe cele urâte, dacă toţi bărbaţii ar fi matematicieni geniali, curând nu s-ar mai ocupa nimeni de matematică. Am înţeles de ce Stein îşi păstrase pentru sine descoperirea.

idiotul din xeenemuende

L-au trimis înapoi părinţilor încă din clasa întâi, fiindcă era neatent, uituc, împrăştiat şi bătăuş; chiar şi după învăţător a aruncat odată cu călimara. Un caz limpede de oligofrenie; doctorii nu dădeau nici o speranţa. Cu toate acestea, soţia inginerului Habicht tocmai pe acest copil al ei îl iubea cel mai mult. Descoperise că are talent la matematică şi, înainte de război, ţinuse o guvernantă, o doamnă în vârstă, care se ocupa zilnic de el. Băiatul acesta slab la minte se numea Bruno.

Despre el mi-a povestit o rudă a mea, care în timpul războiului fusese trimisă la muncă forţată în Xeenemuende şi locuise la un profesor în vârstă de 70 de ani. Profesorul acesta o înlocuise în familia Habicht pe severa guvernantă după enigmaticul atac aerian din 4 octombrie. Xeenemuende scăpase până atunci de atacul bombardierelor aliate. Se părea de altfel că pe aici nici nu existau obiective importante. Doar acea uzină subterană în care se fabrica ceva misterios, nimeni nu ştia ce anume. În noaptea spre 4 octombrie o bombă minusculă, de calibru redus, căzu chiar pe casa guvernantei lui Bruno, omorând-o numai pe ea, pentru simplul motiv că bătrâna doamnă locuia singură. Cei de la comandament se jurau că la mari distanţe nu fusese semnalat nici un avion inamic. Se vorbea despre o ghiulea de tun cu tragere lungă. Dar de ce tunurile engleze cu tragere lungă din Dover îşi aleseseră drept obiectiv tocmai căsuţa guvernantei lui Bruno, asta nimeni nu mai ştia.

Bătrânul profesor primise bucuros oferta doamnei Habicht. Pe lângă pensie, mai câştiga câte ceva din

meditaţii, fiindcă banii nu-i ajungeau nici să-şi cumpere cartofi la negru. Nu i-au spus însă că Bruno e idiot. Lucrul acesta îl constată abia la prima lor întâlnire. Bruno era un băiat de cincisprezece anii cu expresia unui copil de şase ani şi cu unele apucături de bebeluş. În timpul orei, se aruncă după o muscă şi o înghiţi, îşi băgă stiloul în nas şi vărsă pe pantalonii profesorului surogatul de cafea, preparat de doamna Habicht. Profesorul, se înţelege, se ridică şi vru să plece. Mama desperată avu mult de furcă până să-l convingă să rămână. Îi mări onorariul, promiţându-i că, dacă se va ocupa de Bruno, o să-i dea şi masa de seară. Iar băiatul, ca şi cum ar fi vrut să-i intre în graţii, luă poziţia de drepţi şi începu să recite cu glas tare tabla înmulţirii de la 11 la 20, împărţirea şi extragerea rădăcinii pătrate.

— Are o memorie formidabilă pentru cifre. Îşi aduce aminte totul — spuse mama. Ştie pe de rost toată cartea de telefon din Xeenemuende. Iar Bruno începu prompt să spună primele 60 de numere, împreună cu adresele abonaţilor. În schimb limba maternă n-o prea înţelegea, istoria nu-i intra în cap, nu era în stare să citească nici măcar o frază. Şi asta la aproape 15 ani. Profesorul număra minutele până la cină, niciodată în viaţa lui ora nu i se păruse atât de lungă şi niciodată nu venise la vreun elev cu atât de puţină plăcere.

Cam la o lună după aceea, îl surprinse pe Bruno bătându-se pe stradă cu o ceată de copii mai mici. Îi bătea pe băieţaşii aceia de 8 ani, le punea piedică şi, o dată trântiţi la pământ, îi lovea cu piciorul.

— Bruno! strigă profesorul de departe, dar nu putu să alerge, din pricina respiraţiei anevoioase, astfel că idiotul

trebui să fie potolit de o măcelăreasă, care observase întreaga scenă din prăvălioara ei de peste drum. Îl apucă de guler — era o femeie zdravănă — şi-l aruncă pur şi simplu peste zid în grădina vilei lui Habicht. Chemă apoi copiii la ea şi le spălă zgârieturile.

— Aşa face mereu — îi explică uimitului profesor. E un idiot! Ar trebui dus la balamuc. Dacă taică-su n-ar fi atât de sus-pus, de mult l-ar fi ridicat. Toţi se miră de dumneavoastră că mergeţi pe la ei.

Dar în seara aceea, cina la familia Habicht a fost deosebit de consistentă, iar în surogatul, servit după masă, se simţeau chiar câteva boabe de cafea veritabilă. Ba, mai mult, Bruno a stat tot timpul liniştit, privind cu încăpățânare un punct fix din colţul camerei, aşa că profesorul nu-şi dădu nici de data asta demisia.

În aceeaşi noapte, întregul oraş a fost zguduit de o nouă catastrofă. Prăvălioara măcelăresei, care locuia peste drum de familia Habicht, fu distrusă în aceleaşi împrejurări, ca şi casa bătrânei guvernante, de o bombă de calibru redus sau de un proiectil de tun. Proiectilul pătrunsese prin fereastră şi explodase abia în cameră. Măcelăreasa a ars de vie.

A doua zi, Bruno a râs toată ora. Pe profesor începură să-l treacă fiori de groază.

— De fapt cine are grijă toată ziua de băiatul dumneavoastră? o întrebă cu prudenţă pe doamna Habicht, în timpul cinei.

— Nimeni. E un băiat tare cuminte. Se joacă tot timpul pe veranda din spatele casei; soţul meu i-a instalat acolo un fel de atelier.

— Mi-ar plăcea să-l văd şi eu.

— Nu! a sărit băiatul, cu un glas întunecat şi mânios,

roşu la faţă ca un rac.

— Nu lasă pe nimeni să intre acolo — îi explică mama. E împărăţia lui — şi făcu cu ochiul, conspirativ, către profesor. Din când în când mă uit la el prin gaura cheii — adăugă, în timp ce-l conducea spre poartă. Se joacă toată ziua cu un joc mecanic şi cu nişte fleacuri pe care i le-a adus soţul meu de la uzină. E o distracţie cu totul inofensivă.

— Credeţi? — spuse profesorul, uitându-se încă o dată la prăvălioara măcelăresei făcută scrum. Cu copiii ăştia nu ştii niciodată la ce te poţi aştepta. E bolnav. Ar trebui dus la ospiciu…

Asta o mânie cumplit pe doamna Habicht. Deci şi profesorul se dăduse de partea vecinilor care-l urăsc pe Bruno.

— Da de unde, vă înşelaţi, aş putea spune că mi-e drag. Mi-e milă de el. Şi cred că la ospiciu s-ar simţi mai bine.

— Nici în ruptul capului! bătu din picior doamna Habicht. Cât am să trăiesc eu, niciodată!

Aşa se face că profesorul se hotărî să controleze singur laboratorul lui Bruno. Când veni la ora următoare, porni direct spre verandă. Băiatul nu încuiase uşa. Legase de picioare un pisoi mic şi îl tortura cu un aparat de faradizare. Când profesorul îl salvă, animalul era pe jumătate mort. Bruno n-a vrut să i-l dea. Se încinse o luptă surdă, băiatul scoase nişte sunete care semănau cu un grohăit şi profesorul simţi din nou o strângere de inimă. Nu-i mai rămânea decât să acţioneze eu hotărâre. Îi trase lui Bruno una în cap. Băiatul se refugie într-un colţ şi se uită cu ură la el.

— Krumme! strigă. Krumme! Era numele guvernantei lui Bruno. Pe profesor îl chema Brettschneider. Băiatul ştia

prea bine acest lucru. Dădu drumul pisoiului pe gazon şi plecă fără să mai înceapă lecţia. Evită să dea ochii cu doamna Habicht şi se duse la uzină, să stea de vorbă cu soţul ei.

Fu condus prin nişte coridoare lungi, subterane, escortat de doi soldaţi în faţă, doi în spate; parcă ar fi pătruns în cuibul unei insecte de o mărime supranaturală. Inginerul Habicht îl primi nerăbdător.

— Ştiu că fiul meu se ţine de pozne. E un mare ştrengar. Dar cum ar putea fi amestecat în cele două catastrofe, nu înţeleg.

— Vom vedea — îi răspunse profesorul. La noapte nu mă culc acasă, pentru nimic în lume. Putem sta la pândă împreună, în grădină.

Profesorul locuia într-o mică vilă, lângă gară.

— Iertaţi-mă, dar am alte griji. Mai importante… refuză inginerul Habicht.

Dar dimineaţa veni în fugă. Căci în timpul nopţii, locuinţa profesorului fusese distrusă de un proiectil minuscul, care explodase chiar lângă patul lui. Din grădină, profesorul văzuse clar traiectoria balistică luminoasă a proiectilului, care nu era mai mare decât palma lui şi lăsa în urmă o dâră de fum.

— Mă duc imediat la comandamentul oraşului — îl anunţă pe Habicht. Nu vreţi să veniţi cu mine?

Comandant era pe atunci maiorul von Schwarz, căruia îi era subordonată şi uzina. Au ajuns până la el.

— Ciudată poveste. Aproape de necrezut. Dumneavoastră o admiteţi? se întoarse von Schwartz spre inginerul Habicht. Credeţi, într-adevăr, că fiul dumneavoastră ar putea avea vreun amestec în

catastrofele astea?

Habicht se bâlbâi, se înroşi, păli, nu ştiu ce să spună, până ce von Schwartz începu să strige la el.

— Trebuie să vă mărturisesc, domnule maior — spuse inginerul — acum o lună am adus acasă planurile noii noastre arme secrete „Vergelltungswaiffe zwei”. Aveam atât de mult de lucru, că nu mai prideam. Poate că băiatul a dat de hârtiile acelea. Ţine minte o mulţime de lucruri. În unele privinţe e destul de priceput. Nimeni nu poate spune cu certitudine ce anume se petrece în creierul lui…

Această comunicare a fost hotărâtoare pentru soarta bătrânului profesor. Pe de-o parte aflase un secret: ce fel de arme se fabrică în uzină, pe de altă parte, băiatul inginerului avea dintr-odată mai mult preţ decât denunţătorul lui. Profesorul dispăru într-un lagăr de concentrare. Şi, de fapt, în felul acesta, fu salvat.

— Asta înseamnă că băiatul dumitale e un geniu — spuse von Schwartz, pe când mergea la Bruno, însoţit de Habicht şi de bucătarul comandamentului.

— E un cretin — răspunse Habicht. Avem şi certificat medical.

— Dumneata eşti un nătâng, fiindcă nu ţi-ai dat seama ce a reuşit să realizeze copilul dumitale. Dumneata şi alţi douăzeci ca dumneata nu sunteţi în stare să dirijaţi rachetele noastre în aşa fel, încât să atingă o anumită ţintă. Şi iată că un băiat de cincisprezece ani nimereşte de la distanţă ferestrele, cu o precizie de un metru! Îţi dai dumneata seama ce important ar fi dacă *fau zwei* ar putea distruge la Londra anumite obiective precise şi n-ar trebui să o trimitem aşa, la voia întâmplării?

Habicht amuţi.

— Dar planurile teleghidării nu le-am adus niciodată acasă.

— Cred şi eu. Astfel de planuri nici nu există. Ele sunt opera băiatului dumitale... Şi von Schwartz îi ordonă bucătarului să se pună pe treabă. Pentru prima oară, după patru ani de război, bucătarul pregăti din nou frişcă pentru un tort de ciocolată, umplu eclerurile cu cremă şi frecă untul pentru prăjitura Malakoff.

Bruno se repezi la aceste bunătăţi cu capul înainte, ca un purceluş, scurmând cu nasul printre dulciurile şi torturile frumos ornamentate. Bucătarul îngheţase, în timp ce doamna Habicht se văita că băiatul o să-şi strice stomacul. Singur maiorul von Schwartz aştepta calm. În cele din urmă, băiatul începu să râgâie şi voi să plece.

— Stai puţin — îl opri maiorul cu pumnul lui de fier. O să capeţi zilnic bunătăţi din astea dacă ne spui cum procedezi.

— Dar ce-a făcut? întrebă mama în locul lui. E un băiat cuminte, nu face nimic rău. Maiorul o împinse brutal la perete.

— Ia spune, cum dirijezi rachetele alea ale tale? urlă el în urechea lui Bruno. Mărturiseşte, dacă vrei să nu-ţi frâng oasele — şi-şi scoase din carâmbul cizmei vechea lui cravaşa. Şfichiui cu ea aerul, iar doamna Habicht leşină. Nimeni nu se ocupă de ea. Băiatul privea cu încăpăţânare spre un colţ al camerei, în timp ce-şi lingea cu limba lui niţel prea lungă resturile de prăjitură ce-i rămăseseră pe bărbie. Era clar că nu înţelegea nimic. Nu se împotrivi câtuși de puţin când maiorul începu să-l bată. Păstra mereu aceeaşi expresie.

În cele din urmă, transpirat şi gâfâind de oboseală, von Schwartz îşi rupse cravaşa. Dădu drumul băiatului, se

îndreptă din şale şi strigă părinţilor:

— Până dimineaţă să-mi aflaţi cum procedează puşlamaua; de nu, întreaga familie ajunge în faţa Curţii Marţiale. Cu tot neamul, mai adăugă de la uşă.

În faţa casei au şi apărut SS-işti, postându-se pe la ferestre. Von Schwartz continua să înjure şi în automobil. În seara aceea nu se mai duse la biroul lui de la primărie, ci plecă să se culce printre soldaţi. La primărie rămăsese doar frumoasa lui secretară, pe care o adusese din Italia la începutul războiului.

Muri în noaptea aceea, fiindcă primăria fu distrusă de un proiectil minuscul, care de data asta pătrunsese prin acoperiş şi mistuise întreaga clădire până la temelii.

În cazărmi fu declarată starea de alarmă, maiorul îşi prinse la cingătoare pistolul cel greu, marca Parabellum, şi ordonă să fie dus de urgenţă la vila familiei Habicht.

— Unde-i Bruno? l-a întrebat sec pe inginer. Cu glas tremurat, părinţii îi răspunseră că băiatul se dusese la culcare. Îl găsiră pe verandă, lângă nişte şine mici, în momentul în care tocmai monta o nouă rachetă pe o rampă de lansare miniaturală.

Von Schwartz l-a împuşcat pe la spate, ţintind drept în ceafă. Doamna Habicht s-a repezit la el. Voise să-i ia pistolul, iar acum — înnebunită de durere — îşi smulgea părul şi îşi sfâşia rochia de pe ea.

— Ce ţi-a făcut? Ucigaşule!

Maiorul a încercat să-i explice.

— Nu putem admite ca cineva să-şi ucidă aproapele numai pentru că acesta l-a supărat — şi încă folosind tehnica cea mai modernă. Era un idiot.

— Dar voi, voi ce faceţi? câţi oameni ucideţi voi la

Londra cu rachetele voastre? V-au făcut vreun rău cât de mic englezii aceia? N-aveţi nici un motiv să-i ucideţi. Sunteţi cu toţii nişte idioţi…

Von Schwartz vru s-o aresteze pe loc, dar în clipa aceea răsunară sirenele.

— Nu-i nevoie, urlă maiorul în receptor. Nu-i nevoie să daţi alarma. Pericolul a fost lichidat.

Drept răspuns, peste cartierele de locuinţe ale oraşului începu să cadă o ploaie de bombe incendiare. Între timp aliaţii descoperiseră secretul oraşului Xeenemuende. Un sfert din populaţie a plătit cu viaţa acest prim atac aerian. Printre ei şi inginerul Habicht. Unii socotesc că e păcat. Se spune că ar fi fost un excelent tehnician, unul dintre părinţii armelor rachetă. Un geniu.

ultima aventură a căpitanului nemo

De fapt îl chema Peřinka[1]. Ca locotenent, Peřinka asigurase transportul între Baza a II-a lunară şi aeropoartele terestre — uneori direct, alteori cu escală la staţia cosmică 36 sau 38. Era o muncă monotonă şi încă de pe atunci exista propunerea ca piloţii acestor rachete să fie înlocuiţi cu instalaţii automate, capabile să înregistreze cu mult mai mare precizie şi mai din timp un meteorit primejdios sau o defecţiune la maşini şi care, pe deasupra, nu obosesc niciodată.

Pe urmă însă a avut loc celebra avarie a rachetei-cisternă 272 BF, care nu a putut ateriza pe staţia cosmică 6. Exista pericolul să explodeze, să distrugă întreaga staţie şi în felul acesta să facă imposibil pentru câteva săptămâni traficul între Pământ şi Lună, lucru care ar fi dus la sistarea activităţii celor mai mari fabrici de pe Pământ, dependente practic de transportul minereului ieftin şi de bună calitate de pe Lună. Iar bazele de pe Lună vor putea să reziste fără transporturile de alimente? Au provizii destule? Cât timp vor fi izolate? Iată întrebările pe care şi le punea atunci oricine, căci nu exista familie pe Pământ care să nu aibă vreo rudă pe una din staţiile lunare. Consiliul superior al astronauticii era criticat din toate părţile şi se părea că preşedintele va trebui să-şi dea demisia.

Tocmai atunci a sosit ştirea că un locotenent necunoscut, pe nume Peřinka, riscându-şi viaţa, a sosit cu „cada” poştală cosmică 4 (aşa era numită pe atunci racheta mică şi umflată care asigura drumurile scurte), a reparat defecţiunea de la direcţia rachetei-cisternă şi a aselenizat

[1] în limba română înseamnă Pilotă.

în siguranţă pe una din bazele lunare. După aceea a trebuit să stea câteva săptămâni în spital — toată acţiunea o întreprinsese în costumul de antrenament astronautic — dar când i-au dat drumul, preşedintele Consiliului în persoană îl aştepta ca să-i mulţumească pentru gestul său eroic şi să-l avanseze. Aşa deveni locotenentul Peřinka căpitanul Peřinka şi căpitanul Peřinka căpitanul Nemo. Căci Agenţiile internaţionale de presă îi stâlceau în fel şi chip numele ceh şi atunci când s-a transmis ştirea că Peřinka va conduce noua rachetă Nautilus, trimisă să dezlege tainele lui Neptun, pe loc a fost botezat Nemo, căci cărţile lui Jules Verne se bucurau şi atunci de mare succes şi erau cunoscute pretutindeni. Reuter, ce-i drept, stăruia pentru o altă formulare: captain Peřinka of Neptun, căpitanul Peřinka de Neptun — ca particulă nobiliară — dar nu i s-a alăturat nimeni.

Opinia publică mondială s-a obişnuit repede cu căpitanul Nemo care descifrase tainele planetei Neptun, adusese bacterii vii de pe Uranus şi salvase cu ocazia unui mare cutremur de pământ, mai exact spus a unui cutremur de planetă, rezervele de radon de pe Jupiter. Ori de câte ori în sistemul nostru solar avea loc vreun accident sau vreo catastrofă, ori de câte ori era nevoie de cineva să-şi pună viaţa în joc, căpitanul Nemo se afla la faţa locului. Adunase în jurul său un echipaj compus din oameni aidoma lui, în majoritate consăteni din Skalice, şi devenise idealul tuturor băieţilor de pe cea de-a treia planetă a noastră, denumire ştiinţifică dată uneori Pământului.

Dar continua automatizare şi progresul tehnic făceau din ce în ce mai puţin posibila orice fel de intervenţie de acest gen: Peřinka-Nemo ajunse şeful detaşamentelor de

intervenţie de pe Pământ şi trecuseră câţiva ani de când nu mai avusese prilejul să-şi dovedească eroismul. El, împreună cu echipajul său, constituia mai degrabă sursa de inspiraţie pentru tot felul de scriitori, model pentru sculptori şi pictori, ţinea prelegeri în faţa tinerei generaţii. Aşa se face că îşi schimba des domiciliul şi odată cu el şi prietenele. Căci femeile îl iubeau. Era frumos, bine făcut, cu o barbă mare şi cu tâmplele încărunţite, idealul tinerelor fete. Iar acasă, se-nţelege, era nefericit.

De fapt, din cauza asta devenise erou. Cel puţin aşa susţinea un psiholog, care publicase o lucrare ştiinţifică pe această temă. *Sinuciderea şi eroismul. Observaţii asupra conexiunilor,* aşa se numea opera. Autorul se referise tocmai la cazul căpitanului Nemo. Dacă acest celebru cosmonaut ar fi avut o căsnicie mai fericită, dacă nu s-ar fi însurat cu o fată din Žatec, deci dintr-o regiune în care se cultivă hameiul, ci cu o consăteană din Skalice, crescută cu viţă de vie, dacă soţia lui n-ar fi fost atât de scrupulos preocupată de ştiinţă (era geoloagă), ci ar fi avut măcar un strop de fantezie şi dacă fiul lui i-ar fi semănat — astăzi căpitanul Nemo ar fi rămas, sub numele de Peřinka, în sânul familiei şi lumea nu ar fi aflat niciodată de existenţa lui. Dar aşa stând lucrurile, nu punea prea mare preţ pe viaţă, dimpotrivă, se străduia încontinuu să evadeze din ea. Fiul său se născuse miop. Din copilărie purta lentile groase, şi se dedicase muzicii. Compusese o simfonie, pe care nu i-o executase nimeni niciodată, biroul lui gemea de note şi era util societăţii numai fiindcă din când în când zdrăngănea la harfă şi preda lecţii la acest instrument neglijat în cadrul cercurilor artistice. Fiul eroului, harpist. Asta, se-nţelege, nu-l putea mulţumi pe căpitanul Nemo. De

aceea căuta destindere în altă parte. Ultima oară, se pare, o găsise lângă o matematiciană negresă de la universitatea din Tombouctou. Dar toată lumea ştia că nici negresa de douăzeci de ani nu-l va ţine prea mult pe Nemo înlănţuit lângă ea. Era cunoscut pentru nestatornicia lui, lucru destul de rar pe vremea aceea, fiindcă oamenii se căsătoreau după o profundă chibzuială şi după consfătuiri cu diverşi specialişti, aşa că aveau mai multe şanse să convieţuiască în fericire. Specialiştii, se-nţelege, se străduiau întotdeauna să armonizeze interesele celor îndrăgostiţi. Pe vremea aceea, eroismul nu era considerat o meserie, fiind ceva prea ieşit din comun, şi care nu aducea o satisfacţie reală. Eroi erau consideraţi inginerii care proiectau noi maşini, ori descopereau substanţe noi, ori rezolvau o nouă problemă. Nu mai era necesar să-ţi rişti viaţa. Aşa se face că în această lume civilizată, pe care o salvase de câteva ori, căpitanul Nemo devenise un străin, o piesă de muzeu pe care femeile o admirau fiindcă tânjeau după senzaţii tari şi fiindcă nu uitaseră încă că dragostea este singurul lucru ce nu s-a schimbat prea mult de pe vremea când omul abia ieşise din junglă. Peřinka şi echipajul său primeau scrisori de dragoste din toate colţurile Pământului, ba chiar din toate colţurile sistemului nostru solar. Că lucrul acesta nu contribuia la consolidarea căsniciilor lor, e lesne de ghicit. Ba, dimpotrivă, tocmai popularitatea lor era aceea care-i făcea să dorească să rămână eroi, să cucerească noi lauri, să se întoarcă biruitori. Căci chiar şi negresa din Tombouctou începuse să se gândească la o convieţuire atunci când călătoriile eroice n-au mai fost necesare. Chiar şi fata aceasta cu fire aventuroasă dorea să-l lege pe Nemo cu dragostea ei, aşa cum reuşise pe vremuri geoloaga din

Žatec. Dar căpitanul nici nu voia s-audă de aşa ceva. Asta ar fi însemnat sfârşitul tuturor aventurilor, începutul bătrâneţii şi al bolilor. Nu-şi putea imagina ce-ar face într-o căsnicie fericita. Ar fi fost silit s-o distrugă, fiindcă i-ar fi trebuit un motiv ca să-şi ia din nou zborul şi să-şi rişte iar viaţa, întocmai beţivului care are nevoie de un motiv ca să se îmbete. Nemo cunoştea vieţile tuturor aventurierilor celebri din istorie, ştia să-şi argumenteze ştiinţific teoria şi susţinea că omenirea îşi va da până la urmă seama că înflorirea ei tehnică, care îi face pe toţi să trăiască ocrotiţi, ca în vată, are nevoie de existenţa unor probleme, că fiecare om trebuie să-şi cultive în el sentimente combative, că bărbaţii, ca să rămână bărbaţi, au nevoie de aventuri şi, deci, de riscarea vieţii în Cosmos sau oriunde, altundeva depinde de existenţa generaţiilor viitoare, generaţii mai sănătoase. Era o filosofie destul de ciudată, puţini erau de acord cu ea şi Nemo avea din ce în ce mai puţine argumente, căci în ultimii cinci ani echipajul său trândăvise. Oamenii începuseră să fie nemulţumiţi. Aşa că se bucurară cu toţii când, într-o noapte, căpitanul fu chemat de urgenţă, ca la alertele din vremurile de demult, la ministerul principal.

Piraţii

— De data asta, căpitane Nemo — i se adresă ministrul solemn — este vorba despre o enigmă cu totul neobişnuită şi foarte primejdioasă. Pentru că de data asta nu pare a fi ameninţat numai Pământul nostru, ci însuşi Soarele, sursa întregii vieţi a sistemului nostru, a tuturor celor din jurul nostru… ministrul făcu un gest solemn spre adjunctul său ştiinţific, poftindu-l să continue el. Nemo şedea, împreună

cu adjutantul său, de partea cealaltă a mesei mari de conferinţe. Erau singuri în cameră. Adjunctul ministrului se îndreptă spre harta cosmică:

— Bineînţeles, la început nici nouă nu ne-a venit sa credem, dar am greşit, tovarăşi. Observaţiile au la bază purul adevăr. Cam cu un an în urmă am primit de la *o* universitate oarecare o lucrare a unui tânăr cercetător care se ocupa de apariţia novelor. Lucrarea era bine documentată, cu referiri la vechile hărţi stelare egiptene, întocmite cu douăzeci de secole în urmă, şi la cele mai recente observaţii din constelaţia Centauri şi din nebuloasa Andromeda, sfârşind cu afirmaţia că novele nu explodează, ca să spun aşa, de la sine, ci sunt aprinse conform unui plan anume. Întocmai ca atunci când o expediţie plecată în munţi aprinde vetrele în urma ei, ca să dea de ştire în vale. În felul acesta tragem concluzia existenţei unei rachete, unei nave cosmice sau unei planete mici, care se deplasează singură în spaţiu şi distruge stelele una după alta. Interesant e că această idee o întâlnim încă din surse antice. Fiindcă, după această lucrare, următoarea ţintă a piraţilor cosmici ar fi tocmai imediata vecinătate a sistemului nostru solar lângă planeta Jupiter s-a montat, în grabă şi fără a se aduce la cunoştinţa publicului, un telescop care să observe traseul corpului presupus. Comunicările acestui telescop le-am interpretat abia azi... adjunctul ministrului luă o riglă lungă şi o îndreptă spre harta astronomică. Ministrul nu mai putu suporta încordarea. Sări în sus.

— Sunt aici! strigă. Se apropie de noi! I-am găsit! — de enervare, îşi şterse fruntea cu batista, respira agitat. Piraţi blestemaţi... spuse şi se aşeză iar. Nu era de mirare că se

înfuriase în halul ăsta.

— Dacă informaţiile egiptene sunt adevărate, acest corp călătoreşte prin univers cam de nouă sute de mii de ani… continuă adjunctul ştiinţific. Am reuşit să-i calculăm traiectoria, deşi este foarte complicată. E exclus să fie o planetă a vreunei stele îndepărtate. Corpul acesta se deplasează prin forţă proprie!

— Forţă proprie? Deci e o rachetă? Izbucni tânărul adjutant al lui Nemo…

— Este de şapte mii de ori mai mare decât rachetele pe care le putem construi noi azi… spuse ministrul adjunct. Iar stelele le aprinde de la o depărtare uriaşă. Peste un an, Soarele nostru intră în raza ei de acţiune. Peste un an poate provoca explozia sistemului nostru…

— Care sunt ordinele? întrebă Nemo şi scoase carnetul de note, de parcă s-ar fi luptat zilnic cu piraţi cosmici de şapte mii de ori mai mari.

— Ordinele? Ce, aţi înnebunit… izbucni iar ministrul. Vă putem trimite împotriva lor? E ca şi cum ai trimite o furnică împotriva unui elefant…

— Dacă furnica e şmecheră. Şi are destul acid… râse Nemo.

— Nu putem face pentru voi nici o minune — continuă ministrul.

— Vă dăm ultimul tip de rachete militare cu armament radioactiv, care însă, se-nţelege, este vechi de mai bine de o sută de ani… spuse adjunctul ministrului. Tânărul adjutant al lui Nemo se încruntă.

— Arcuri şi săgeţi o să avem? Lui Nemo îi plăcea să glumească. Era celebru prin aceea că în mijlocul celei mai mari primejdii ştia să spună o vorbă de duh.

— Asta e un lucru serios, căpitane — spuse ministrul.

— Văd. Acum piloţii dumneavoastră automaţi nu vă mai sunt de nici un folos. Nu-i puteţi trimite atât de departe, fiindcă n-aţi mai putea ţine legătura cu ei, nu-i aşa? Atât de departe poate zbura numai un echipaj uman.

— Bineînţeles… ministrul adjunct se încruntă. Tocmai de aceea e o sarcină benevolă. Nimeni nu trebuie să afle despre ea, doar n-o să speriem oamenii care, abia de câteva generaţii, trăiesc fără teamă de războaie. Vom difuza o ştire doar dacă misiunea voastră nu e îndeplinită.

— Dacă nu-i facem inofensivi?

I-au explicat că nu e vorba despre asta, că ar fi mult mai bine să cadă la o învoială, să nu-şi facă degeaba duşmani în Cosmos, dar nu vor să-i comande ei lui Nemo, îi cunosc eroismul, dar şi chibzuinţa. De îndată ce piraţii se îndepărtează de sistemul nostru, înseamnă că am câştigat.

— Vă dăm imediat de ştire, nu-i aşa? întrebă adjutantul.

— Asta-i cam greu — spuse Nemo.

— De ce? Adjutantul avea cu puţin peste douăzeci de ani. Îl priviră toţi trei. Ministrul, Nemo şi adjunctul ministrului.

— Dragă băiete, doar ştii de existenţa relativităţii. Peste jumătate de an, când te vei apropia de corpul acela — vei zbura cu o viteză aproape egală cu viteza luminii — pe Pământ vor fi trecut mai mult de o mie de ani.

— O mie de ani? şopti adjutantul şi se gândi că, cu o mie de ani în urmă, în Cehia domnea Přemysl Otakar.

— Prietene, asta e o misiune pentru voluntari…

— Şi e o mare aventură.

— Mă tem, că ultima… spuse căpitanul Nemo; apoi se ridică, lovi ostăşeşte din călcâie şi dori să discute

amănuntele întregii expediţii.

— Şi acasă ce-o să spunem? mai vru să ştie adjutantul.

— Doar nu vreţi să-i speriaţi pe cei de acasă, spunându-le că peste doi ani cineva ne va aprinde Soarele? Plecaţi într-o expediţie normală, iar peste o lună transmitem ştirea că aţi pierit. Sau credeţi că pentru cei dragi ar fi mai bine dacă v-ar aştepta până la moarte? Nepoţii voştri nu vă vor mai cunoaşte, peste o mie de ani tot v-ar uita cu toţii.

— Dacă-i învingem pe piraţi… râse Nemo. Altfel, oricum ne revedem cu toţii curând.

— Dumneata mai crezi în viaţa de apoi? râse ministrul.

— Aventurierii îşi pot permite tot felul de ciudăţenii… spuse căpitanul. Dar, dacă vreţi să ştiţi, nu cred. Îmi plac aventurile tocmai fiindcă îl fac pe om să rişte totul…

— Numai că asta nu-i o aventură — îl întrerupse adjutantul tulburat. Practic, e moarte sigură. Nu putem distruge un corp care a aprins la distanţă, în decursul secolelor, câţiva sori, şi chiar dacă am reuşi, ne întoarcem între străini, între oameni care nu ne vor cunoaşte…

— Prieteni, veţi fi singurii care vor vedea un viitor atât de îndepărtat — spuse ministrul.

— Şi este vorba despre o expediţie voluntară — accentua adjunctul.

— Dacă vedeţi vreo altă soluţie, spuneţi-ne. Consiliul mondial îşi stoarce zadarnic creierii de zeci de ore…

— Şi s-au gândit la noi. Frumos din partea lor — spuse căpitanul măgulit. Acum v-aş ruga să-mi daţi câteva amănunte… înainta spre ministrul adjunct aşa cum comandantul de armă se îndreaptă spre conducătorul ofensivei.

Despărţirea

— Iar nu vă lasă în pace? se plânse doamna Peřinková, pe când făcea bagajul soţului său. Ce Dumnezeu, nu puteau trimite pe altul mai tânăr? Aş fi zis că nu mai au nevoie de tine, acum, la 50 de ani... Credeam că măcar la bătrâneţe o să trăim şi noi mai liniştiţi. Ne-am putea muta undeva la munte, vecinii vor să închirieze acolo o casă, ne-am putea odihni şi noi cu adevărat...

— O să ne odihnim în mormânt... căscă căpitanul care, de când se întorsese acasă, stătea lungit pe canapea. Înaintea fiecărei expediţii dormea şi lenevea douăzeci şi patru de ore, „hiberna”, cum zicea el. Nicăieri nu se odihnea aşa de bine ca acasă. De aceea nevasta lui ştia că ori de câte ori vine la ea, e ca să-şi ia rămas bun. Numai în ultimii ani o vizita şi duminicile şi sărbătorile.

— Spune-mi, Lacko[2] cât mai vrei să-ţi faci de cap ca un copil? Când ai să te întorci la noi... se ridică furioasă.

— Nu înţeleg de ce nu mă laşi să mă odihnesc. Dac-ai şti ce importantă e expediţia asta...

— La fel ai zis şi înainte de Neptun, înainte de Jupiter, înaintea furtunilor lunare şi în perioada ploilor de meteoriţi... întotdeauna e expediţia cea mai importantă şi întotdeauna îţi serveşte doar ca să poţi pleca de acasă...

— Ce fel de casă e şi asta? privi în jurul său. Pe băiat nu l-am văzut de azi-dimineaţă.

— Zice c-a găsit, în fine, o formaţie care să-i execute una din simfonii. De ieri repetă cu ei.

— Nu vine să-şi ia rămas bun? N-a primit ştirea?

— O să aibă premieră, înţelegi doar, îl scuză mama.

— Şi eu am una — spuse Nemo, care nu ştia cum să

[2] Diminutiv de la Ladislav.

numească ultimul spectacol de gală. S-a dus totuşi să-şi caute fiul. Voia să asiste măcar la o repetiţie.

Sala era aproape goală, doar câţiva oameni mai în vârstă moţăiau pe scaunele de la margine. Orchestra scotea sunete ciudate, tânărul Peřinka dirija fără note şi, preocupat, cu ochii închişi, nu văzu că tatăl său îi face semne dintr-o lojă laterală. Auzea numai propria sa muzică. Parcă ar fi fost singur în sală. Nemo trânti nemulţumit uşa. Întâlni un plasator bătrân.

— Cum vă place simfonia asta? îl întrebă.

— E modernă, ce-i drept e drept… spuse plasatorul.

— Aş fi vrut să ştiu dacă vă place… în clipa aceea răsunară din sală nişte sunete stridente, deosebit de neplăcute şi de zgomotoase. Nemo o luă la fugi şi nu se opri decât în faţa casei.

Acolo îl aştepta fata din Tombouctou. Sosise în zori cu un avion-rachetă special. Nemo îşi aminti cum plânsese când refuzase pentru ultima oară s-o ia de nevastă.

— Mergem să reparăm o instalaţie între Mercur şi Venus — râse Nemo. De data asta o să ne încingem, nu glumă. Când ne-om întoarce, n-o să-mi mai fie cald în Tombouctou…

— Eu ştiu că nu te mai întorci, căpitane… întotdeauna îi spunea căpitane. Chiar eu am confirmat ştirea…

— Ce ştire?

— Despre piraţii de şapte mii de ori mai mari — zâmbi ea. Mi-am zis că asta va fi, în fine, o aventură pe gustul tău. Puteam să trimit înapoi toată lucrarea, ne-o adusese un student tânăr, aş fi putut să mai câştig puţin timp pentru noi. Dar avem alte îndatoriri, cum spui tu mereu…

— Se-nţelege.

— Trebuie să ne luăm măcar rămas bun. Nu vin la start. Vreau să fim singuri când ne despărţim…

Aşa se face că Nemo iar nu s-a întors la doamna Peřinková şi nu şi-a mai văzut fiul înaintea decolării. Valiza i-a adus-o adjutantul la rachetă, după ce îl căutase acasă. Nemo sosi cam palid şi tras la faţă. Toţi membrii echipajului băgară de seamă, dar întotdeauna venea aşa la start şi se obişnuiseră să râdă cu îngăduinţă de el.

Ministrul principal le pregătise de data asta cea mai grandioasă despărţire. Nu se făcuse nici o economie. Sosise consiliul guvernamental mondial, toate rudele celor ce plecau şi o mulţime uriaşă de admiratori: femei, fete şi tineri, aşa că puteai vedea chipuri entuziaste alături de cele indiferente ale rudelor, obişnuite cu asemenea evenimente şi de cele grave, îngrijorate chiar, ale celor ce cunoşteau taina acestui start. Când a rostit toastul solemn, ministrului aproape că-i tremurase glasul. Nu ştia cum să mulţumească întregului echipaj şi le promise că actul lor eroic nu va fi dat nicicând uitării. Când îşi luă rămas bun de la Nemo, îi tremura şi mâna, iar în cele din urmă izbucni în plâns.

Apoi, după ce rudele şi curioşii plecară, echipajul se mai întâlni o dată în secret cu reprezentanţii guvernului întregii lumi.

— În mâinile voastre se află vieţile noastre. Vieţile rudelor noastre, ale copiilor noştri şi ale copiilor lor, ale tuturor generaţiilor viitoare. Oamenii şi-au dat deseori viaţa în numele generaţiilor viitoare şi jertfa lor nu a fost niciodată zadarnică. Voi aveţi certitudinea că e aşa. Altă consolare nu vă putem oferi. Regret că nu merg cu voi, dar asta ar crea o stare de alarmă. Ori noi nu ne putem permite panica. E mult mai bine să lupţi, decât să aştepţi și să fii o

victimă.

Au cântat apoi pentru echipajul compus din diferite naţionalităţi marşuri din epocile de glorie militară, dar n-au prea prins. Nimeni n-a lăcrimat la Castalda sau la Marşul lui Radeţki. Noroc că, până la urmă, capelmaistrului i-a venit o idee salvatoare. S-a cântat în viteză corul final din Simfonia a IX-a de Beethoven, improvizat, aşa cum şi-l aminteau membrii fanfarei. Acesta a fost momentul cel mai solemn din toată despărţirea, fiindcă şi-au dat seama cu toţii că trăiesc de generaţii întregi într-o epocă în care toţi oamenii sunt fraţi şi în care acum a apărut, dintr-odată, un nou motiv de Teamă.

Zborul

În decurs de jumătate de oră atinseră viteza dorită, căci în ultima clipă rachetei i se aduseseră unele îmbunătăţiri. Fusese adaptată noului ei scop. După o oră, adjutantul aduse şefului ştirea primită de la staţia de radio. Pe Pământ, unde trecuseră câţiva ani, fusese dat un comunicat despre pieirea lui Nautilus III, cum botezaseră nava lor cosmică.

— Vasăzică acum suntem morţi de-a binelea.

— Să comunic echipajului ştirea? întrebă adjutantul sfios.

— Bineînţeles. Între noi nu trebuie să existe nici un secret.

Membrii echipajului primiră mai întâi cu râsete ştirea morţii lor. Ziceau că cine supravieţuieşte propriei sale morţi va trăi până la adânci bătrâneţi. Şi chiar aşa era căci, dacă supravieţuiau întâlnirii cu corpul cosmic, urmau să se

întoarcă pe Pământ ca moşnegi de o mie de ani, în plinătatea forţelor lor. Dar subiectul ăsta l-au epuizat iute. Curând începură să apară simptomele atât de frecvente în timpul călătoriilor în univers. Echipajul începu să dea semne de oboseală şi de tristeţe, oamenii se închiseră în ei şi deveniră melancolici. Un leac minunat îl constituiau glumele. Nemo le spunea adesea:

— Dacă pe vremuri oamenilor nu le păsa că de la Praga la Moscova, cu avionul, îmbătrânesc cu două ore, de ce pe voi v-ar deranja că îmbătrâniţi cu câţiva ani? Principalul e că nu vă daţi seama, asta-i important... Dar când glumele nu-şi mai făcură efectul fu silit să înăsprească regimul zilnic. Foamea şi frica goneau cât ai bate din palme meditaţiile sterile. Aşa se face că el, căpitanul, trebuia să născocească cele mai diferite primejdii pentru nava lor, care funcţiona excepţional. O dată le-a spus că s-a dereglat aparatul de bord şi trebuie să schimbe aşa, în mers, piesă după piesă. Pe urmă s-au bucurat că au scăpat. Altă dată le-a spus, chipurile, că i-ar ameninţa o ciocnire cu un meteorit, aşa că au trebuit mutate repede toate proviziile din partea ameninţată şi pe urmă, când, cică, meteoritul a evitat racheta, au trebuit să fie readuse la vechiul lor loc. Cu un alt prilej îi sperie ca ar fi apărut pericolul unei epidemii, adusă de la start, şi toţi au trebuit revaccinaţi. Apoi ceva nu fu în regulă cu alimentele şi două zile li s-a dat doar pâine cu apă. Căpitanul trebuia să le împestriţeze încontinuu drumul cu mici sâcâieli, ca oamenii să nu cadă pradă indolenţei şi meditaţiilor sterile, care — după cum ne arată experienţa — nu duc la nimic bun.

Dar pentru Peřinka nimeni nu inventa asemenea variaţii. Prin toate trebuia să treacă singur. Singur trebuia

să învingă sentimentul inutilităţii întregii expediţii şi a propriei lui vieţi, în care va rămâne pe veci singur, disperarea provocată de misiunea deznădăjduită ce-i fusese încredinţată şi de viaţa fără speranţă pe care o lăsase în urma sa pe Pământ. Se înţelesese cu medicul navei ca, ori de câte ori acesta îşi dădea seama că starea de depresie a căpitanului devine ameninţătoare, să inventeze o criză de ficat, datorită unor calculi biliari, care, zicea el, trebuiau dizolvaţi în cabinetul medical al navei cu ajutorul unor prafuri speciale. Şi în timp ce căpitanul, în cabinetul doctorului, se îmbăta, căci refuza orice alt medicament în afara şliboviţei, nava o conducea adjutantul, care în aceste intervale scurte vedea mai clar care este pentru el, de fapt, scopul călătoriei: să demonstreze cât este de capabil, ca data viitoare să fie el şef. De obicei, după două zile, căpitanul nu mai era mahmur şi venea din nou în cabina de comandă, ca să inventeze alte obstacole în faţa cărora echipajul să tremure de teamă, pe care să le învingă, ca pe urmă să serbeze victoria.

Numai că după ultima mahmureală, Nemo n-a trebuit să inventeze nimic. Se părea că întâlnirea cu corpul cosmic se apropie. Intrase în zona lor vizuală. Era o rachetă, semănând mai degrabă cu un dirijabil de forma unui trabuc, de mărimea unui planetoid mic, cam jumătate din Luna noastră. Plutea foarte încet în direcţia sistemului nostru solar. Nu exista nici o îndoială — se îndrepta spre Soare.

Dispuse imediat transmiterea ştirii pe Pământ, cu ajutorul unei instalaţii speciale. Era mai degrabă o încercare, fiindcă, de la o asemenea depărtare, orice legătură cu Pământul era mai mult decât îndoielnică. Declară apoi starea de alarmă. Echipajul trebui să facă cu

schimbul la aparate, să doarmă în costumele cosmice şi cu armele în mână.

Îndreptă cele mai grele catapulte cu tragere lungă în direcţia colosului şi ordonă reducerea vitezei.

Întâlnirea

Existau câteva posibilităţi. Întregul stat-major se întruni şi calculatoarele electronice eliminară pe rând noi şi noi combinaţii. Acestea se reduceau de fapt, în linii mari, la două: sau să atace direct acest corp străin sau să ajungă la o înţelegere.

Ţinând seama de cele făcute până atunci de piraţi în spaţiu, majoritatea statului-major fu pentru atac direct. Toţi îşi mai aminteau foarte bine de exploziile experimentale şi îşi închipuiau că în întreg spaţiul nu poate exista nici o instalaţie care să reziste forţei atomului dezagregat. Va supravieţui oare mica navă a atacanţilor exploziei unei mase atât de grozave? Va supravieţui Nautilus unei asemenea catastrofe? Greu de răspuns, fiindcă nimeni nu ştia din ce materie e construit de fapt corpul cosmic. Pe lângă asta e foarte probabil ca echipajul acestei superrachete să fie inteligent şi dispus să discute. Dar dacă piraţii misterioşi îi prind şi îi nimicesc pe negociatori? Iată riscul acestei soluţii. De fapt însă riscul primei soluţii era şi mai mare: pieirea tuturor.

Aşa că, în cele din urmă, Nemo se hotărî să zboare până la apariţia aceea misterioasă, împreună cu câţiva dintre oamenii cei mai credincioşii înarmaţi până în dinţi, şi să încerce să discute. Luară startul în „cada” cosmică demodată, care-l făcuse celebru pentru prima oară.

Ce surprinşi au fost cu toţii când şi-au dat seama că

racheta semăna foarte bine cu unele tipuri terestre de rachete de transport, doar de mai multe ori mai mare. Zburară în jurul ei ca un satelit, dar nu observară nici o mişcare. Sau n-au nici un fel de observator, sau vor să cădem la învoială, sau au murit cu toţii, gândi Nemo!

— Ne oprim lângă intrarea principală... arătă spre orificiul uriaş de la prora corpului. Intrarea principală nu era păzită, aşa că putură pătrunde cu uşurinţă în interior. Erau cinci. Legaţi prin cabluri de „cadă”, coborâră în interiorul rachetei unul câte unul. Primul era adjutantul. Peste câteva minute se întoarse. Ochii îi ieşiseră din orbite şi scuipa sânge, asta e tot ce putură să vadă prin dispozitivele de protecţie din sticlă groasă ale costumelor de astronaut. Au trebuit să-l trimită repede la barca lui. Nimeni nu mai avea chef să coboare. Stăteau nehotărâţi, cu picioarele grele ca plumbul, în mână cu câte o lanternă mică, care le permitea să se deplaseze şi cu o puşcă automată pe spate. Nimeni nu se mişca. În cele din urmă, Nemo făcu un pas înainte. Încetul cu încetul îşi dădu drumul în adâncul navei.

Nu coborâse nici trei metri, când în cap începu să-i răsune, obsedantă, o idee pe care parcă i-o şoptea cineva:

— Suntem prieteni, suntem prieteni, suntem prieteni... auzea el. De fapt nu auzea nimic. Era ca atunci când te obsedează aceeaşi melodie. Propoziţia aceasta se repeta în capul lui ca o placă de patefon stricată.

Începu să-i cam fie frică, cu atât mai mult cu cât cuvintele despre prietenie se învârtejeau mai tare în capul lui. În cele din urmă atinse cu picioarele un fel de podea. De îndată ce se opri, peretele din faţă, gros de câțiva metri, începu să se deschidă; părea că sunt pregătiţi să primească oaspeţi. Închise ochii şi trecu iute prin deschizătură,

luminându-şi calea cu conul îngust al razelor lanternei. Cam după trei minute fu orbit de o lumină puternică.

Se afla la marginea unui hol extrem de mare, al cărui capăt nici nu-l putea vedea. Iar în faţa lui se aflau nişte monştri.

Cel puţin aşa i se păru. Era convins că şi el le-ar părea un monstru monştrilor acelora. Ceea ce îl surprinse cel mai care era faptul că nu semănau între ei. Una dintre aceste creaturi, mare cât o balenă, semăna cu un infuzor congestionat, alta avea un fel de cili pe toată suprafaţa corpului, iar a treia avea opt picioare. Toate erau transparente şi Nemo putea vedea cum prin corpul lor pulsează un lichid ciudat: la fiecare, pe alte căi. Stăteau nemişcate. Dacă n-ar fi văzut cum le bate inima, ar fi crezut că sunt moarte.

— Dorm doar, sunt congelate, le poţi trezi încălzindu-le, se trezesc imediat… auzi iar vocea din cap. Bănuia că e vorba despre nişte microemiţători de pe suprafaţa creierului. Stinse imediat lanterna. Nu voia să-i trezească, nu voia să le încălzească bârlogul nici cu lumina lanternei. Smuci iute de câteva ori de cablul cu care era legat. De îndată ce-l traseră sus, auzi cum, în urma lui, peretele izolator se închide.

— Sunt cu-adevărat monştri — le spuse însoţitorilor săi şi trase iute un gât de şliboviţă. Protozoare gigantice. Când eram mic, m-am uitat o dată într-un microscop, la o picătură de apă. Asta e o picătură de apă de şapte mii de ori mai mare… spuse şi aproape credea ce spune. Alergară spre nava lor, luară startul spre rachetă şi adunară în grabă statul-major.

— Propun — zise adjutantul, care între timp îşi revenise

— să prindem pe suprafaţa rachetei toate explozivele de care dispunem, să le reglăm timpul pentru săptămâna viitoare şi s-o ştergem înapoi, spre Pământ…

— Dar dacă ne sunt prieteni… obiectă Nemo. N-avem dreptul să-i nimicim fără un avertisment prealabil. Dacă ne aduc vreo solie sau vor să ne pună în gardă împotriva vreunei primejdii?

Hotărâră ca explozivele să fie conectate la nava uriaşă a infuzorilor gigantici, dar totodată să încerce să ducă şi tratative.

— Cine vine cu mine ca negociator? întrebă în cele din urmă Nemo. Privi la călătorii încercaţi, dar toţi îi evitară privirea. Pentru prima oară în aceşti ani, pentru prima oară le era frică. Se zvonea că, atunci când l-au adus la cabinet, adjutantul se afla într-o stare de nedescris. Delira într-una despre monştri, despre pocitanii, se putea vedea prin ce trecuse.

— Vin eu… spuse adjutantul. Toţi îl priviră miraţi. Trebuie să dreg ce-am stricat…

Sfinxul

Se aflau acum amândoi la marginea încăperii aceleia uriaşe, în apropierea infuzorului ca o balenă şi a algei cât un elefant. Pseudopodele uriaşe ale celei de-a treia creaturi zăceau undeva în spate. Ceilalţi monştri nu puteau fi distinşi, de fapt nici nu se străduiau s-o facă. Auziră iar în cap cele două informaţii. Şi începură, încetul cu încetul, să încălzească atmosfera. Aduseseră cu ei un acumulator activ, aşa că după mai puţin de o oră văzură cum lichidul din corpul infuzorului începe să circule mai repede, pseudopodul creaturii necunoscute tresări şi alga începu să

se întindă, leneş şi voluptuos.

Până aici întâlnirea fu urmărită de echipajul navei Nautilus III, fiindcă adjutantul luase cu el o cameră de televiziune. Dar de îndată ce alga se mişcă pentru a doua oară, imaginea se tulbură, ca privită prin apă, legătura se întrerupse.

Secundul convocă imediat statul-major. Fiindcă cei doi negociatori nu mai răspundeau nici când trăgeau de cablu, se întrebară cu toţii dacă nu e cazul să atace, să pornească împotriva colosului. În cele din urmă însă se hotărâră să trimită o a doua grupă. Aceasta constată că peretele este închis — nu se deschide la nici un semn, rezistă şi autogenelor de pe staţiile cosmice care, după cum se ştie, dizolvă orice substanţă! Hotărâră să mai aştepte o oră la intrarea în racheta uriaşă şi pe urmă să atace. Exact după cincizeci şi nouă de minute, cei doi negociatori dădură din nou semne de viaţă. Se aşezară în „cada” cosmică, reveniră la bordul rachetei, adunară echipajul şi Nemo ordonă întoarcerea.

— Şi încărcătura de exploziv?

— Puteţi s-o lăsaţi. Oricum ştiu despre ea... spuse şi se închise cu adjutantul şi cu medicul navei în biroul său. Discutară cam zece ore.

Între timp, oamenii observară că nici echipajul colosului nu stă degeaba. Trabucul uriaş păru că se frânge în două, apoi se îndreptă la loc şi luă startul cu toată viteza, în direcţia opusă Soarelui nostru. Părea că misiunea Nautilusului fusese dusă la bun sfârşit. Dar enigma navei misterioase nu fusese încă dezlegată. Toţi aşteptau cu nerăbdare ce le va spune căpitanul. De aceea veniră curioşi la apelul de seară;

— Mă tem că vă voi dezamăgi... li se adresă Nemo. Am discutat cu mesagerii străini (căci nu erau nimic altceva) numai câteva cuvinte. Ei ne răspundeau transmiţându-ne gândurile. Se pare că au ajuns cu mult mai departe decât noi în această arta. I-am întrebat dacă se îndreaptă spre sistemul nostru şi de ce. Ne-au răspuns că au fost trimişi, cu mult timp în urmă, de pe planeta lor în Cosmos ca să viziteze sistemul nostru unde, conform informaţiilor pe care le deţin, trăiesc vieţuitoare dotate cu inteligenţă, adică fiinţe vii care ştiu totul despre ele şi despre mediul înconjurător, fiinţe conştiente.

Am întrebat ce doresc şi de ce au bătut atât amar de drum până la noi. Dacă îi putem ajuta, dacă vor să se mute pe planeta noastră şi, bineînţeles, le-am arătat imediat de ce lucrul acesta nu e cu putinţă. Ni se părea că nimic altceva decât un pericol de moarte ar fi putut sili aceste creaturi s-o pornească la un drum atât de lung şi de istovitor.

Au răspuns că tot ce vor să afle e răspunsul nostru la problemele fundamentale ale vieţii... Zicând acestea, căpitanul se înroşi ca un şcolar care, scos la tablă, uită brusc lecţia. Mi-e foarte penibil, ştiu că vouă o să vi se pară comic, dar zău c-aşa au spus... privi spre adjutant, acesta dădu din cap şi repetă:

Au spus că vor să afle răspunsul nostru la problemele fundamentale ale vieţii.

E clar că nu i-am înţeles — continuă căpitanul. Am crezut că se referă la sensul vieţii. Ori acesta e limpede pentru oricine! Sensul vieţii este transformarea naturii înconjurătoare, dar se vede că nu asta voiau. Poate că se gândeau până unde am ajuns cu cunoaşterea vieţii. Aşa că

le-am oferit listele pe care mi le dăduse doctorul nostru: ştiţi doar că deţinem secretul producerii de noi ţesuturi, putem prelungi viaţa omenească, ştim să vindecăm chiar şi organismele cele mai lezate. Dar nu asta voiau. Problemele fundamentale ale vieţii. Aveam impresia că o strigă cu toţii, ca o mulţime uriaşă pe un stadion, ca atunci când o haită de câini turbaţi te urmăreşte cu lătratul ei. Voiau răspunsul. Iar noi nu-i înţelegeam.

— Problema fundamentală a vieţii... îi taie vorba adjutantul. Bineînţeles, ne-am gândit că s-ar putea să fie doar o tactică, că vor să ne reţină cu ajutorul unei dispute filosofice. Cui vor ei să spună că pribegesc nu de un an sau doi, ci de minimum două sute de mii de ani câţi s-au scurs de când au părăsit blestemata lor de nebuloasă spirală, şi aprind pe drum stea după stea, ca să le dea de ştire celor de acasă că-şi continuă drumul, că s-au lăsat de bună voie pe jumătate omorâţi, transpuşi artificial într-o stare de hibernare, doar ca să afle răspuns la o întrebare de care la noi se ocupă tot soiul de pierde-vară, de beţivi şi de filosofi? Mi-a trecut prin minte că ar putea fi o simplă stratagemă, pe noi ne ţin de vorbă şi între timp distrug racheta. Am încercat să vă transmit ordine.

— Nu trebuia să faci asta! urlă la el Nemo furios. Infuzorul care se afla cel mai aproape de noi a deschis imediat uşa izolatoare şi ne-a dat afară.

— Spuneţi-le că le-am deconectat explozivele — ne-a spus el. Vedem că în sistemul vostru viaţa nu este încă perfect raţională...

— Dacă vă mai reţineau un minut, ne hotărâsem să atacăm...

— Proştilor... spuse căpitanul. Imbecililor. Nu s-ar fi

întâmplat nimic. Nu pricepeţi că făpturile acelea au o tehnică cu mult mai perfecţionată decât a noastră? Eram cu totul la cheremul lor şi ne-au cruţat. Asta fiindcă e mult de când nu se mai ocupă cu asasinatele şi cu distrugerea, fiindcă alte probleme îi interesează pe ei…

Tăcu o clipă şi pe urmă ceru iute scuze echipajului său,

— Întâmplarea asta m-a scos din fire, şi, pe deasupra, încep să îmbătrânesc. Ştiţi că până acum n-am strigat niciodată la voi. Dar am impresia că monştrii aceia ne-ar fi putut spune mai multe, am impresia că am pierdut ceva. Poate că viaţa, cu cât e mai perfectă, pune mai multe întrebări.

— Principalul e că ne-am salvat căminele… spuse secundul.

— Le-am salvat? De la ce le-am salvat? Întrebările nu ameninţă pe nimeni.

— Îşi continuă drumul! Doctorul năvăli în cameră fără să se anunţe şi fără salutul de rigoare. Nu se întorc acasă spre Andromeda, îşi continuă drumul în spaţiu. Şi au redus din nou viteza.

— Cred deci că undeva în univers viaţa ştie să răspundă care e problema ei principală…

— Fundamentală, căpitane — îi atrase atenţia adjutantul.

— Fundamentală. Căpitanul era încă furios pe adjutant. Se întoarse spre echipaj şi le citi cu glas slab ordinul pentru a doua zi. Niciodată nu-l mai auziseră dând un ordin cu o voce atât de scăzută.

Îmbătrâneşte, îşi spuseră. Dar se înşelau. Căpitanul lor începuse să mediteze.

Nautilus trei sute

La întoarcere, nimeni nu le mai inventă mici obstacole pe drum, nimeni nu mai avu grijă ca oamenii să nu gândească şi să nu se frământe. Căpitanul şedea zile întregi în biroul sau şi privea pe fereastră spaţiul gol şi întunecat, adâncimile enigmatice ale veşniciei care poate nu e veşnică, ale infinitului finit.

Bucătarii începură să gătească mai bine, ofiţerii mai slăbiră disciplina, ordinul se citea când se adunau cu toţii, nimeni nu se mai ocupa ca lumea de drum. La început le-a plăcut, dar mai apoi au început să se teamă. În cele din urmă, la cazane nu mai mergea aproape nimeni, pofta de mâncare le pierise, dormeau prost şi îi chinuiau gânduri ciudate. În această stare de spirit aterizară. Racheta, se înţelege, se lăsă exact pe locul de unde îşi luase cândva startul. Era seara târziu. Nu observară să se fi schimbat ceva pe aeroport. Abia aterizară, că dinspre hangare porniră spre ei nişte camioane de tip vechi. Bărbaţi în salopete le făceau semn unde să coboare şi pe unde s-o ia ca să ajungă la maşini. Le zâmbeau şi le strânseră cordial mâinile, păreau, într-adevăr, prietenoşi. Dar asta fu totul. Niciun fel de miting, nici un reporter, nici curioşi, nici o delegaţie guvernamentală, cu fanfară, care să le mulţumească, nimic. O primire oarecare, de parcă s-ar fi întors dintr-o plimbare pe Marte. Căpitanul se simţi cam ofensat.

— N-aţi ştiut că aterizăm?

— Bineînţeles că am ştiut. Ne-aţi întrerupt circulaţia pe principala linie de rachete spre Mercur. A trebuit să contramandăm cinci ture, fiindcă nu eram sigur că o să respectaţi cu exactitate timpul.

— Noi respectăm întotdeauna timpul… i-o tăie căpitanul. Nici măcar nu vine să-mi mulţumească vreun ofiţer superior? Întrebă distant.

— Vine mâine, mâine dimineaţă, acolo unde veţi fi cazaţi — spuse bărbatul cu care stăteau de vorbă. Era un bărbat înalt cu faţa albă-cenuşie, cu un aspect nesănătos. Invită întregul echipaj în camioane. Îşi luară cu ei doar strictul necesar. Porniră încurcaţi. Nu aşa îşi imaginaseră întoarcerea lor pe Pământul salvat.

— Am fi putut foarte bine să-i trimitem încoace pe monştrii ăia. Poate că ar fi trezit ceva mai mult respect…

De îndată ce maşinile ajunseră pe şoseaua principală, auziră în urma lor o bubuitură. Căpitanul se răsuci iute. Pe aeroport dăduseră foc Nautilusului. Tocmai explodaseră rezervoarele. Strigă furios, odată cu ceilalţi membri ai echipajului. Bătură în uşile cabinei, dar maşina îşi mări viteza.

— Şi nu ne-am luat cu noi măcar o puşcă… se căina secundul. Adjutantul căpitanului se apleca şi, în plină viteză, încercă să înţepe cu briceagul cauciucurile din spate ale maşinii. În clipa aceea se auzi în difuzoare:

— Domnilor, vă rog, aveţi puţină minte. Vă atrag atenţia că proveniţi dintr-o epocă ce trimitea zilnic în Cosmos câteva rachete. Dacă le-am păstra pe toate care revin pe Pământ, curând n-am mai avea unde să aterizăm. Sunteţi al treisutelea echipaj care s-a întors, după sute de ani, pe acest aeroport. Nu ştim de ce, pe vremea voastră, atâţia oameni doreau să zboare în spaţiu, cu greu putem pricepe, dar ne străduim. Străduiţi-vă şi voi să înţelegeţi dificultăţile noastre…

Adjutantul renunţă. Maşina avea cauciucuri pline, nu

puteau fi înţepate. Între timp opriră în faţa taberei, compusă din câteva clădiri joase, mobilate în stilul epocii în care părăsiseră Pământul. Hamalii alergară spre ai — le luară bagajele. Erau cu toţii cam palizi. Cazarea îi plăcu căpitanului.

— Aş vrea să mulţumesc comandantului vostru… zise el şoferilor.

— Mâine… zâmbiră aceştia încurcaţi. Mâine dimineaţă… Salutară şi plecară.

Când ajunse lângă dormitorul său, Nemo auzi dinăuntru râsete. Deschise uşa. Oamenii lui stăteau tăcuţi şi nehotărâţi lângă paturile lor. Pe un pat din colţ şedea un bătrân nebărbierit, îmbrăcat în ceea ce fusese cândva un costum de astronaut, şi se tăvălea de râs.

— Spune…

— Susţine…

— Că nu erau oameni… auzi căpitanul.

— Cică ar fi un fel de roboţi… Slujitorii albi-negri… Dublurile cenuşii…

Nemo se duse întins la omul acela ciudat, care se prăpădea de râs, şi îi cârpi o pereche de palme zdravene. Tipul sări în sus. Strânse pumnii. Dar pe urmă măsură din ochi umerii căpitanului, văzu că întreaga cameră e împotriva lui, aşa că se mulţumi să scoată un şuierat.

— Nici bătaia n-o cunosc. Şi nu le place când ne batem noi.

— Cine sunteţi voi? întrebă căpitanul.

— Cine? Micul echipaj ai unei rachete particulare, care şi-a luat startul din California şi a încercat să afle dacă nu e rost de ceva câştig pe Mercur. Numai că ni s-a dereglat comanda şi am rătăcit ani de zile între Mercur şi Pământ,

până ne-a observat cineva şi ne-a adus aici. Nici nouă nu ne-a venit să credem că salvatorii noştri, cu care jucaserăm tot drumul cărţi şi băuserăm suc de grapefruit, sunt de fapt nişte maşini produse în fabrică. Da, domnilor, doctorul Erasmus vă va explica mâine totul. Trebuie numai să aşteptaţi până dimineaţa.

Problema fundamentală a vieţii

— V-aţi înapoiat într-o epocă în care progresul tehnic a luat sfârşit — le spuse doctorul Erasmus a doua zi de dimineaţă. Era poate şi mai palid decât slujitorii săi albi-negri. Omul a început să inventeze maşini care să-l înlocuiască în muncile sale de rob. Era un lucru ideal, căci omul ca fiinţă inteligentă ştie să facă cel mai bine faţă muncii lui, dar nu suportă înjosirea de sclav. Aşa că, de îndată ce s-au inventat maşini care puteau fi nişte slujitori perfecţi, mai rămânea o singură problemă: ce chip să li se dea. Chipul frumuseţii ideale nu părea potrivit: oricine se putea îndrăgosti de slujitorul său, îl putea urî, pedepsi sau se putea răzbuna pe el, îşi putea transpune obiceiurile umane în relaţiile cu o maşină. S-a făcut de asemenea propunerea — v-o spun doar pentru a nu omite nimic — ca slujitorul ideal să aibă înfăţişarea de maimuţă sau de câine. Maimuţa a fost considerată nepractică, iar câinele care, ce-i drept, e tovarăşul omului din vremuri de demult, nu are toate calităţile necesare, nu poate îngriji pe cineva, nici nu poate face curăţenie şi nu poate executa anumite treburi în locul omului, nu se poate ocupa de el atât de bine, încât acestuia să nu-i rămână decât două preocupări: creaţia şi meditaţia, aceste unice activităţi cu adevărat umane. În cele din urmă slujitorii au fost fabricaţi în alb şi negru, fiecare om a primit unul care-i seamănă leit, un fel de sosie

cenuşie, care-i rezolvă toate treburile şi care are grijă sub toate aspectele de modelul său. Şi dumneavoastră puteţi primi o asemenea sosie dacă vă va plăcea epoca noastră, dacă veţi reuşi să vă adaptaţi ei. Nu trebuie să aveţi grijă de el, el va avea grijă de voi, este dirijat de la o centrală comună printr-un creier mecanic comun, care se conduce după indicaţia: aveţi grijă de omenire. Astfel problema tehnică a fost definitiv rezolvată, omul a fost eliberat o dată pentru totdeauna de muncă.

Bineînţeles, dacă preferaţi să trăiţi ca pe vremuri (la bătrâneţe te obişnuieşti mai greu cu lucrurile noi), puteţi rămâne în rezervaţia asta, destinată vouă şi tuturor celor care se întorc din spaţiu.

Era ceva cu totul neobişnuit. Ce anume fac oamenii în ziua de astăzi? Nemo întrebă acest lucru.

— Pot să vă arăt — spuse doctorul Erasmus şi dădu drumul unui ecran de televiziune de pe perete. Apăru o grădină prin care se plimba sosia doctorului Erasmus, discutând cu câţiva prieteni. Abia acum îşi dădură seama că cel de pe ecran e om, iar cel care le vorbise era slujitorul său cenuşiu. Erasmus, cel de pe ecran, se întoarse dintr-odată spre echipajul de faţă, le zâmbi şi le făcu semn cu mâna, apoi se cufundă din nou în discuţia cu prietenii săi, de parcă acesta ar fi fost lucrul cel mai important din lume…

Tot echipajul Nautilusului se hotărî să vadă cum arată noua epocă. Dublura lui Erasmus zâmbi. Aşa încep roţi. Dar, din păcate, nu toţi termină la fel de entuziaşti.

Primul drum pe care îl făcu căpitanul fu la Institutul de istorie. Ceru să i se dea însemnările referitoare la călătoria lui. Data decolării şi data la care a fost anunţată moartea

lor. Nu obţinu nimic. Nu se păstrase nicăieri nici o menţiune despre piraţii cosmici, căci, probabil, ministerul se temuse atât de tare să nu provoace panică, încât uitase să lase orice fel de documente în favoarea echipajului de pe Nautilus...

— Găsiţi-mi-l, vă rog, pe Peřinka!

Dublura cenuşie îl privi nedumerit.

— Pe Ladislav Peřinka, vestitul erou, supranumit Nemo... declară căpitanul, şi privi în jur, dacă nu cumva îl aude vreo cunoştinţă. Dar dublura cenuşie dădu nedumerit din cap.

— Poate vreţi să spuneţi Igor Peřinka... Igor se numea fiul pe jumătate orb al căpitanului. Dvořák, Janáček, Peřinka? Cei trei muzicieni celebri din Cehia? îl întrebă, politicos, robotul.

— Muzicieni?

— Vreau să spun compozitori... Peřinka e, cu siguranţă, cel mai celebru dintre ei, orice copil o ştie. Casa lui natală a fost conservată mii de ani în forma ei iniţială. În jurul ei se organizează seri muzicale şi discuţii despre muzică; acolo tot timpul geme de oamenii... accentuă cuvântul oameni.

Aşa se face că, după o mie de ani, căpitanul se întoarse acasă.

Din fericire, în ziua aceea nu era nici un concert. Se temea că nici azi, după atât amar de vreme, n-ar fi suportat miorlăielile fiului său. Fosta lor căsuţă se afla acum în mijlocul unui parc, toate vilele învecinate fuseseră dărâmate. Zări de departe, pe faţada casei, două plăcuţe strălucitoare de aur. Una în memoria fiului său, slăvind lucrările compuse aici şi amintind rolul jucat de el în istoria muzicii. A doua — se apropie de ea cu inima bătând gata

să-i spargă pieptul — în memoria soţiei sale. În amintirea căpitanului Nemo nu pusese nimeni nici o plăcuţă. Se mai uită atent o dată, dar nu găsi nimic.

— Ea a murit cu un an înaintea prezentării concertului lui Igor la Rudolfinum — auzi o voce în spatele său. Se întoarse speriat. Din umbra boschetelor ieşi propriul său adjutant.

— A trebuit să aibă grijă de fiul dumneavoastră, care până la urmă a orbit. L-a îngrijit douăzeci de ani. A murit în braţele ei. Şi nici ea n-a trăit atât cât să-i cunoască gloria. A fost descoperit la un an după moartea ei. Femeia asta a fost o sfântă, căpitane.

— De ce mi-o spui?

— Fiindcă am iubit-o.

— Dar n-ai spus niciodată nimic…

— Iar dumneavoastră, bineînţeles, nu vi s-a părut niciodată ciudat că vin tot timpul la dumneavoastră acasă, că-mi ajunge doar să mă apropii de ea. O înşelaţi cu negresa aceea, care s-a măritat la o săptămână după plecarea noastră…

— Nu e adevărat.

— Ba e adevărat. A avut doisprezece copii. Puteţi să-i găsiţi urmaşii. Azi au ajuns la o sută. Eu am plecat cu Nautilus numai din cauza soţiei dumneavoastră, căpitane, voiam să demonstrez că nu e greu să devii erou, că pot rezista la fel de bine ca şi dumneavoastră, deşi nu-s atât de lat în umeri. Numai că ea vă iubea pe dumneavoastră. Iar dumneavoastră o iubeaţi pe fata aceea…

— Asta e o altă ciudăţenie a vieţii, nu-i aşa? O altă problemă.

— Nu e nici o problemă, e un lucru sigur,

Dumneavoastră aţi distrus-o, căpitane… E o porcărie, nu o problemă. V-aţi purtat cu ea într-un mod mârşav.

Niciodată adjutantul nu-i vorbise astfel. Vedea clar că trebuie să facă din nou ceva pentru echipajul său, să-i găsească şi să-şi găsească o nouă menire, căci perioada asta prea semăna cu zilele goale ale drumurilor spaţiale.

Dar la Institutul de astronautică n-au vrut să-l primească.

— Avem echipajele noastre, compuse din roboţi. Nu văd de ce v-aţi primejdui viaţa. De ce vreţi să faceţi lucruri pe care le pot rezolva maşinile şi să neglijaţi activităţile pe care doar oamenii le pot duce la bun sfârşit?

— Iată actele mele — le întinse ca un bătrân desperat. Ştiu să conduc o rachetă la fel de bine ca maşinile voastre. Şi dispun de un echipaj de flăcăi unul şi unul, care m-ar urma şi în iad.

— Nici un organism nu ar mai rezista la programul nostru cosmic actual. Pur şi simplu nu avem cum să vă folosim. Studiem curbura universului, proprietăţile luminii, încercăm să obţinem viteze mereu mai mari, toate astea sunt sarcini cărora nu le puteţi face faţă. Dedicaţi-vă filosofiei sau artei, esteticii, preocupările cele mai importante în momentul actual…

— Sunt bătrân… spuse căpitanul şi se ridică de pe scaun. Slujitorul cenuşiu declară că-i pare rău. În clipa aceea, peretele biroului său se deschise şi în cameră pătrunse, înclinându-se, modelul lui, un om cam de cincizeci de ani, îmbrăcat ca un artist, cu paleta şi pensula în mână. În spatele lui se zărea un tablou uriaş, abia schiţat. Declamă cu glas tare:

— Când cineva spune că pentru el vremea filosofiei nu a

venit încă sau că a trecut, e ca şi cum ar spune că pentru el nu a venit încă vremea fericirii, sau că a trecut… Acesta e Epicur, prieteni, o înţelepciune veche de trei mii de ani şi jumătate! Găseşte-ţi o activitate creatoare. Căci fiecare om are un talent care dă un sens vieţii sale, care-i demonstrează lui însuşi că există şi prin care se poate cel mai bine manifesta. Jucăriile astea tehnice lasă-le copiilor şi maşinilor, pe cine îl mai interesează! În faţa noastră se află acum lucruri mai importante. Cele mai arzătoare sunt problemele fundamentale ale vieţii… Nemo mai auzise asta.

— Le-a dezlegat cineva? întrebă el.

— Dragă domnule, omenirea e încă prea tânără. Asta nu e ca şi cum ai dezagrega atomul sau ai zbura în jurul lui Jupiter. Problemele astea cer timp, răbdare, cer întreaga personalitate; răspunsul nu-l poţi da numai prin cuvinte, ci şi prin modul în care trăieşti…

— Eu nu mai pot să mă schimb. Mă ofer să vin mâine cu întregul echipaj la vechiul loc de start… hotărî definitiv căpitanul.

Pictorul strânse din umeri, de parcă ar fi regretat că şi-a pierdut timpul cu el. Se întoarse iar la pânza lui, peretele se închise. Dublura cenuşie se înclină în faţa căpitanului.

— Cum vreţi, eu v-am avertizat. De fapt e o sinucidere.

Răspunsul final

Căpitanul nu putea să doarmă. Îşi amintea lipsa de entuziasm cu care îl întâmpinaseră ieri băieţii, cum nu păreau convinşi cu toţii că cel mai bine e să ridice ancora. Până la urmă reuşise să le explice, până la urmă înţeleseseră. Promiseseră că vor veni. Încă nu se luminase

de ziuă când porni, aproape în goană. La locul de start ajunse pe jos, împleticindu-se. Sosise prea devreme. Roboţii însă munceau de zor. Racheta pe care o pregăteau nu avea formă de rachetă, semăna mai degrabă cu o picătură sau cu o sferă, îl cam înspăimântă. Şi instalaţiile de lansare se schimbaseră complet, nu se mai putea descurca în ele. Dublurile cenuşii îl lăsară să intre peste tot, putu să se uite la tot ce dorea, doar că zâmbeau cam ciudat, a scuză, de parcă nu s-ar fi cuvenit ca un om cu o înfăţişare atât de serioasă să-şi piardă vremea cu asemenea prostii cum sunt aparatele unei rachete. Nemo se întoarse la locul startului. Oamenii lui soseau, unul după altul, prin ceaţa dimineţii. Purtau din nou vechile lor costume. De data asta vor decola fără muzica şi arcuri de triumf, dar va fi mai bine, mai bine pentru toţi, căci pe Pământ n-ar putea să trăiască mai departe; cu genul ăsta de viaţă nu te poţi obişnui…

Cam asta le spuse pe pista netedă pe care se aflau. Ceaţa dimineţii aproape că-l înăbuşea; tuşi de câteva ori. Apoi le citi numele, fiecare urmând să strige „prezent”, să înainteze şi să dea mâna căpitanului. Strigară „prezent”, înaintară şi dădură mâna.

Erau dublurile, slujitorii cenuşii ai oamenilor din echipajul său. Îi trimiseseră în locul lor. Nici unul din blestemaţii aceia nerecunoscători nu se prezentase. Căpitanul se frecă la ochi. Ceaţa e de vină, îşi zise el. Şi se aşeză pe piatra cea mai apropiată, căci i se părea că nu mai poate să respire.

— Căpitanul Peřinka? se aplecă spre un bărbat lat în spate. Purta o uniformă strălucitoare, frumoasă, cum nu văzuse căpitanul în viaţa lui.

— Da… îi privi chipul de aproape.

— M-au trimis de la Biroul central. Dacă îmi permiteţi, voi prelua comanda... Se recunoscu. Desigur, era chiar el. Doar puţin mai cenuşiu.

— Dacă vrei. Dacă vor — spuse căpitanul, simţindu-se înfrânt. Dublura lui salută cu respect şi lipi călcâiele, exact cum obişnuia Peřinka. Peste o clipă îşi auzi din rachetă propriul glas, auzi ordinele energice şi hotărâte, comenzile şi răspunsurile, ca în urmă cu mulţi ani. Peste câteva minute racheta săltă uşor deasupra Pământului (de unde or fi luând forţa motrice?) şi zbură încet spre nori. Făcu semn cu mâna. Imediat însă privi în jur, dacă nu cumva îl vede cineva. E doar o prostie să faci semn cu mâna unei maşini care lucrează singură şi cu atâta precizie.

Se întoarse şi porni agale spre fosta lui casă. De data asta, locul era înţesat de oameni. Se cânta Simfonia Finală a fiului său. Recunoscu sunetele ciudate. Care pe vremuri, înainte de plecare, îl speriaseră. Azi nu-i mai păreau atât de neobişnuite. Începu să le asculte cu atenţie. Rămase lângă un copac, departe pe auditoriu; vântul îi aducea frânturi de sunete. Văzu racheta cum dispare la mari înălţimi.

Şi dintr-odată îi trecu prin minte că dacă atunci, în faţa pelerinilor din constelaţia aceea îndepărtată, ar fi stat fiul său, poate că el ar fi fost în stare să le răspundă.

Trebuia să le spun să nu trimită rachete pentru a afla răspuns la problema fundamentală a vieţii, gândi el. Răspunsul trebuie găsit pe Pământ.

Orchestra amuţi şi se auzi harfa care îi aduse aminte de ceva nespus de frumos.

un proces despre care nu a aflat nimeni

— Onorat tribunal! Profesorul Neuman se ridică de îndată ce procurorul îşi termină rechizitoriul, privi la cei de faţă, îşi fixă pince-nez-ul şi începu să citească cu glas calm, de parcă ar fi vorbit în faţa studenţilor: Sunt acuzat de a-l fi atacat pe profesorul Orlov în laboratorul său şi de a-l fi lovit cu microscopul în cap, provocându-i astfel leziuni grave. Îmi pare nespus de rău. De fapt voiam să-l ucid…

Cei prezenţi în sală amuţiră. Ziariştii începură să scrie repede. Toţi priveau surprinşi la acest acuzat care voia cu tot dinadinsul să-şi agraveze vinovăţia. Dar profesorul continuă netulburat:

— De mai bine de şaptesprezece ani predau histologia la Facultatea de Ştiinţe Naturale. Catedra mea, după cum poate ştiţi, îşi are sediul într-o clădire veche a oraşului nostru universitar, la un loc cu catedra de fiziologie. Vreau să spun, doamnelor şi domnilor, că acolo histologia vegetează, fiindcă profesorul Orlov cu fiziologii săi ne-au surghiunit de mult la subsol, unde suntem siliţi să lucrăm toată ziua cu lumina aprinsă. Orlov mi-a limitat şi fondurile. Trebuia să-i supun spre aprobare toate cheltuielile, deşi nu e şeful meu şi habar n-are de histologie. Ştie toată lumea că lipsa de cunoştinţe de specialitate o compensează doar prin înrudirea cu ministrul cultelor şi al învăţământului, în a cărui familie s-a strecurat cu multă dibăcie prin căsătorie.

Lucrările lui de cercetare sunt opera asistenţilor săi, pe care şi-i poate alege dintre tinerii oameni de ştiinţă, în timp ce eu nu am decât un singur ajutor, pe tânărul doctor Mach. Cam cu un an în urmă, asistentul meu a experimentat un

nou colorant pentru fibra nervoasă, descoperit de mine, pe care l-am numit etnacronit G. Numai că în timp ce lucra la secţiunile microscopice de ţesut, o parte a colorantului s-a evaporat probabil şi l-a intoxicat. Până atunci nu avuseserăm nici cea mai mică bănuială despre acest efect al noului compus. Părea că e vorba despre cea mai puternică otravă cunoscută până atunci, acţionând sub formă gazoasă, insesizabilă, şi era de ajuns o singură inspirare ca să producă spasme tetanice ale întregului organism. Surâsul sardonic clasic se întipărise pe faţa doctorului Mach, astfel că părea că îşi bate joc de starea în care se află. Desigur, însă, nu-i ardea de aşa ceva, căci coloana vertebrală îi era încordată ca un arc şi, când l-am găsit, atingea podeaua doar cu capul şi cu tălpile picioarelor. Nu se putea mişca, viaţa lui era în primejdie. Am distrus imediat colorantul toxic, cerând totodată, pentru a nu ştiu câta oară, să se dea secţiei mele măcar o cameră care să poată fi aerisită, căci dacă am fi avut-o nenorocirea nu s-ar fi întâmplat. Peste câteva luni, când asistentul meu, din fericire, se însănătoşise, în institut a apărut în cele din urmă o comisie de anchetă. Erau doi funcţionari cu haine de lustrin ponosite, care au început să mă interogheze cu obrăznicie. Voiau să afle caracteristicile şi tipul gazului toxic care provocase otrăvirea. Eu aveam nevoie de o nouă încăpere, iar ei m-au întrebat din nou, cu asprime, despre etnacronitul G. A început să mi se pară suspect. I-am dat afară.

Peste o săptămână a venit la mine ministrul cultelor şi învăţământului în persoană. Mai întâi am crezut că a greşit uşa.

— Ruda dumneavoastră lucrează la etajul întâi — i-am

atras eu atenţia. La el sunt primiţi oaspeţii…

Dar ministrul venise la mine. I se raportase că am descoperit un nou gaz toxic. Se arătă foarte interesat de munca mea. Sunt histolog — am accentuat eu — mă interesează ţesuturile vii, nu otrăvurile. Etnacronitul l-am descoperit întâmplător.

Se zice că toate marile descoperiri din lume au fost opera întâmplării, n-am de ce să mă necăjesc, m-a liniştit ministrul. Guvernul vrea să-mi cumpere preparatul. Vrea să treacă imediat la producerea lui. Nu înţelegeam de ce. Doar etnacronitul nu distruge şobolanii sau insectele. E imperceptibil. Ar constitui o primejdie prea mare pentru oameni.

— Păi tocmai de-aia — râse cu distincţie ministrul cultelor. Avem nevoie de un gaz de luptă. Avem nevoie de o nouă armă.

— Armă? Mă speriase. Domnule ministru, nu uitaţi că ne aflăm în anul 1914. Popoarele civilizate nu se mai războiesc de mult între ele. Lăsaţi asta pe seama celor din Balcani şi a burilor. Dezvoltarea civilizaţiei şi a ştiinţei a făcut din război ceva ridicul. Cred că Frantz-Josef menţine armata numai pentru că în ţara noastră, pe lângă imperiu, să mai existe încă o instituţie antediluviană.

— Nu te pricepi la politică, dragă prietene — mi-a replicat ministrul, deloc jignit. Actuala situaţie mondială este extrem de încordată. Relaţiile noastre cu Rusia sunt din ce în ce mai proaste. Tocmai din cauza Balcanilor. Sârbii şi-au pus în gând să înfiinţeze un mare stat care să unească pe toţi slavii de sud; vor acces la mare, astfel că întreaga noastră coastă dalmată ar cădea în mâinile lor. Ce-i drept, am mai respins noi aceste pretenţii, ultima dată, cu prilejul

delimitării frontierelor Albaniei şi când cu incidentul de la Skodra, dar dacă Mâna Neagră, cum se numeşte organizaţia naţionalistă sârbă, va trece la alte acţiuni, Austria nu va tăcea. O să le arătăm noi şi lor, şi ruşilor, cine are dreptul asupra Balcanilor. Ne va sprijini Germania, care are şi ea neînţelegerile ei cu Franţa şi cu Anglia. Coloniile din Africa trebuie reîmpărţite. Nemţii nu se mulţumesc cu resturile portugheze din Angola, pe care li le-au promis englezii. Petrolul din Mosul şi interesele engleze din Şat-el-Arab îi ispitesc şi ele demult. Se aşteaptă un conflict mondial. Vor intra în luptă milioane.

— Din pricina Skodrei sau a Şat-el-Arabului? am întrebat. Nu prea înţelegeam. Niciodată nu mă interesase politica.

— Din cauza intereselor dominante — spuse ministrul plin de importanţă.

Mi-am imaginat milioane de ostaşi cuprinşi de spasmele din care îl salvaserăm pe Mach în ultima clipă.

— Nici gând — am spus eu. Dacă vreţi să vă războiţii săbii aveţi, serviţi-vă de ele.

Trebuie să adaug că ministrul venise în uniforma împodobită cu fir de aur şi cu argint, cu o sabie scurtă la cingătoare.

— Gazul meu n-ar alege între ostaşi şi civili. Aşa că nu v-ar servi la nimic!

— În războaiele viitoare nu va mai exista deosebire între soldaţi şi civili — spuse ministrul cultelor. Vă înţeleg teama, stimate domnule profesor, şi eu sunt umanist. Dar din cauza asta nu putem ţine progresul în loc. Vom lupta cu tot ce avem, cu tunuri cu tragere lungă, cu aeroplane şi cu gaze de luptă. Iar dacă undeva în lume cineva va descoperi

etnacronitul după dumneavoastră, îl va pune cu siguranţă la dispoziţia armatei sale. Aşadar ce câştigaţi dacă refuzaţi să ni-l daţi? Puţin timp. Toţi vă vor arăta cu degetul, ca pe un trădător. Şi poate că până la urmă duşmanul vă va otrăvi cu propriul dumneavoastră gaz. Pe când altfel puteţi ajunge bogat şi celebru. Institutul dumneavoastră va fi primul din ţară, vă veţi bucura de toată cinstea, vă vom înnobila. Considerați-vă un câştigător la loteria ştiinţei. Chiar dumneavoastră spuneţi că aţi descoperit substanţa din întâmplare. Atunci, ce răspundere vă revine? Care e răspunderea unui om ce câştigă din întâmplare un milion? Mâine poate câştiga altul.

L-am dat afară, la fel ca pe subalternii săi. Mi-era greu să înţeleg. Plecă în caleaşca lui, însoţit de un lacheu în livrea. O clipă am crezut că e nebun. Pe urmă am cerut ziarele. Nu mai citisem de ani de zile un ziar. O săptămână am făcut numai asta. Părea într-adevăr că, în timp ce noi ne străduim să descoperim legile naturii, noi medicamente, să-i salvăm pe bolnavi şi să descifrăm tainele universului, o parte a omenirii înnebunise. Grey, Poincaré, Sazonov, Wilhelm, Hötzendorf, Hoyos — citeam pentru prima oară despre domnii aceştia.

Peste trei zile răsunară împuşcături la Sarajevo. Mâna Neagră şi-a ucis duşmanul şi posibilul urmaş la tron. Austria a trimis un ultimatum. Cerea interzicerea propagandei antiaustriece, dizolvarea organizaţiilor antiaustriece, demiterea funcţionarilor, ofiţerilor şi a profesorilor antiaustrieci, amestecaţi în activitatea şi propaganda antiaustriacă, desemnarea acestor persoane revenind guvernului austriac, care urma să participe şi la anchetarea şi pedepsirea vinovaţilor atentatului de la Sarajevo. Asta

înseamnă că se cerea moartea căpeteniei Mâinii Negre, a colonelului Dragutin Dmitrijević, cu numele conspirativ Apis. Izbucni războiul.

Odată cu el şi campania împotriva mea. Oficial nu se anunţă nimic, dar începu să circule zvonul că refuz să predau armatei o descoperire importantă. În timpul prelegerilor, studenţii mă fluierau, colegii mă şterseră din consiliul redacţional al revistei de specialitate, iar Orlov oferi doctorului Mach catedra de histologie, care, zicea el, va fi curând vacantă.

Între timp intraseră în război şi Rusia, Germania, Franţa şi Anglia. Detaşamente de tineri se adunau în gara oraşului nostru. Intră în luptă şi garnizoana de dragoni. Cu căşti strălucitoare, mantale albe, săbii lucitoare şi cu accesorii de un roşu ţipător, ca mitraliorul inamic să-i poată nimeri mai uşor. Credeau poate că toată parada asta le va servi la ceva. În două luni, n-a mai rămas niciunul în viaţă.

Garnizoana de dragoni fusese mândria oraşului nostru. Mie îmi distrusese căsnicia. După doi ani, soţia mea fugise cu căpitanul Imre Kovács la Sajgotarján. Poate că de atunci nu-mi plac militarii. Şi în special dragonii. Mi-am părăsit locuinţa şi de atunci nu mai ies din laboratorul meu de la subsol. Acolo dorm. Mâncarea mi-o aduce femeia de serviciu de la restaurant. Nu sunt pretenţios. Doar din când în când, duminica sau sărbătorile, sau dacă mă dor ochii şi nu mai pot citi literatură de specialitate mă duc până la doctorul Mach, ca să mă distrez cu copiii lui. A fost unicul meu prieten. Şi nu m-a dezamăgit. A respins propunerea lui Orlov, aşa că au trebuit să mă lase în post. Cine se ocupă azi de histologie? Ce-i drept, din când în când mai arunca câte cineva cu noroi după mine sau îmi trimite câte o

scrisoare de ameninţare, dar evenimentele făceau ca totul să se uite repede. Frontul rusesc şi înaintarea nemţilor în primul rând. Începură să fie mobilizaţi şi rezerviştii. Asistentul meu printre primii. Asta probabil o aranjase Orlov, ca să se răzbune. L-au trecut la genişti. L-am condus la gară. La despărţire, fiul lui, în vârstă de şase ani, m-a întrebat:

— E adevărat că dacă le-ai da gazul ăla, tata s-ar întoarce peste o săptămână?

Se vede că vorbiseră deseori acasă despre asta. Poate că, până la urmă, nici el nu e de acord cu mine. Doamna Machova a leşinat. Celelalte femei plângeau, strigau, îşi smulgeau părul din cap sau îşi zgâriau chipurile, ca într-o tragedie antică. Feroviarii erau obişnuiţi cu asemenea scene. Le duceau într-o încăpere specială şi turnau peste ele apă. Nu mai văzusem în viaţa mea atâtea lacrimi şi atâta suferinţă ca atunci când a pornit transportul cu asistentul meu. Prin faţa gării se plimba un ofiţer. Mă privi dispreţuitor. Era Imre Kovács. Maior de dragoni. Maior. În cele din urmă îşi atinsese ţelul. Fusese mutat în oraşul nostru în calitate de comandant al batalionului.

— Nieder mit den Serben![3] striga laolaltă cu ceilalţi ofiţeri, agitând sabia.

Uneori mi se părea că totul nu-i decât o glumă proastă, un coşmar, din care trebuie să mă trezesc. Dar nimeni nu râdea. Poate doar moartea. Peste o săptămână am primit veşti din Galiţia că doctorul Mach a căzut. Nevasta lui a venit la mine şi m-a acuzat că eu sunt vinovat de toate. Dacă le-aş fi dat gazul, asistentul meu ar fi putut să lucreze liniştit în spatele frontului. Chiar gândea aşa. Eu, eu care

[3] Jos cu sârbii — în limba germană în original.

am refuzat sa particip la toate astea, cică eu sunt vinovatul. Profesorul Orlov îl trimisese. Orlov îmi omorâse discipolul cel mai drag, urmaşul meu. Atunci mi-a venit o idee A doua zi m-am dus la ministrul cultelor şi învăţământului.

— Sunt dispus să vă dau etnacronitul G. Dar înainte trebuie să mai fac câteva probe…

— Totul îţi stă la dispoziţie, scumpe patriot — ministrul pronunţă o sumă. Aş fi putut construi cu ea un oraş întreg pentru histologie. Dar ei voiau otrava. Pentru paza clădirii am primit o companie de ostaşi. Am cerut să-i comande maiorul Kovács. În felul acesta a ajuns sub ordinele mele. Totodată mi-au trimis o secretară frumoasă, una care să lucreze cu adevărat, zece asistenţi noi (despre patru se zicea că ar fi membri ai contraspionajului), douăzeci de laborante. Ne-am înghesuit cu toţii în cămăruţele mele de la subsol; se înţelege că în condiţiile astea nu puteam lucra. În plus, pe coridoare tropăiau dragonii, de parcă s-ar fi așteptat din clipă în clipă la un atac al sârbilor. Am cerut alte camere. Vreau trei etaje. Am refuzat altă clădire. Trimit un ultimatum catedrei de fiziologie. Cer evacuarea clădirii în şase ore. Interzicerea oricărei încercări de bagatelizare a histologiei, concedierea cercetătorilor, laboranţilor, asistenţilor şi femeilor de serviciu antihistologici, cercetarea activităţii antihistologice a întregii catedre şi pedepsirea celor vinovaţi de îngreunarea muncii mele şi de moartea asistentului meu. Asta înseamnă pedepsirea lui Orlov. Doresc să particip personal la anchetă.

Câţiva dintre noii asistenţi crezură că e o glumă. Dar i-am lămurit eu, curând. Ultimatumul l-a dus Kovács însoţit de trei dragoni. Tremurau în faţa mea. Doar eu eram cel care îi ocrotea, datorită mie nu trebuiau să plece pe front!

Orlov telefonă după câteva secunde. Era surprins… Nu înţelege… Era dispus să discute, să cădem la o învoială…

— Exact aşa a spus şi guvernul sârb — şi i-am trimit receptorul în nas. Încă nu înţeleseseră. Am aşteptat până seara. Pe urmă am dat ordinul.

— Nieder mit den Fysiologen![4] striga Kovacs, agitând, împreună cu dragonii săi, sabia. Începură să arunce pe fereastră eprubetele şi aparatele scumpe de măsurat, dădură drumul iepurilor, pisicilor, şoarecilor, câinilor şi tuturor celorlalte animale de experienţă. Urmă un adevărat haos, ca la război. Colaboratorii mei încercau să mă înduplece:

— Vreţi să-i atacaţi pentru câteva camere?

— Ştiţi voi ce e Şat-el-Arab? Angola sau Skodra? Se spune că nici războiul mondial nu a început pentru altceva.

Am luat un microscop şi am pornit spre Apisul meu, adică spre profesorul Orlov. Tocmai îi spunea unchiului său, la telefon, ce dezastru am declanşat. Şi atunci am mai făcut ceva mult mai important. I-am spart capul cu suportul microscopului. Din păcate nu l-am omorât. Regret. Fiindcă în fiecare zi, pe toate fronturile, sunt ucişi mii de oameni cu aceeaşi logică cu care i-am atacat eu pe fiziologi. Fiecare pas făcut de mine poate fi comparat cu ce au făcut Hötzendorf şi Berchtold, Wilhelm şi Grey sau Pasić. Şi cu toate astea, faptele lor nu par nimănui demente. Nu i-au examinat, ca pe mine, diferiţi psihiatri, n-au fost nici întemniţaţi, şi cu atât mai puţin condamnaţi, de parcă războiul ar fi altceva decât un asasinat. Numai că, doamnelor şi domnilor, sentinţa care va fi pronunţată împotriva mea cade şi asupra capetelor lor. N-am făcut

[4] Jos cu fiziologii — în limba germană în original.

nimic altceva decât ceea ce făceau şi ei. Dacă eu sunt un răufăcător, ei sunt nişte asasini.

Aici profesorul a fost întrerupt. Cel puţin procesul-verbal secret, descoperit de curând într-o arhivă regională din Moravia, nu merge mai departe. Se vede treaba că ziariştii despre care se pomeneşte în procesul-verbal n-au scris nici un rând. Nimeni n-a aflat nimic despre acest proces. Poate că nici nu interesa pe nimeni. Doar de atunci s-au petrecut atâtea. În primul rând, două războaie mondiale.

chipul pierdut

Tratat despre trăsăturile caracteristice ale omului.

Cordoane de poliţişti închideau strada Hus de ambele părţi. Se zvonea că vor fi aduse tancuri. Asasinul se baricadase în catedrală şi de acolo stăpânea toată zona înconjurătoare. Se auzea că ar avea un depozit de armament în balconul corului. Cu puţin înainte îi împrăştiase pe jandarmii care înaintau spre el cu o mitralieră grea de ultimul tip, pe care uzina de armament din Brno o prezentase doar cu câteva săptămâni în urmă spre aprobare Ministerului Apărării. Cum ajunsese acest prototip în catedrala dominicană? Cum ajunsese în mâna asasinului, despre care se spunea că ar fi împuşcat mai întâi câţiva bieţi călugări? O fi o crimă politică sau o simplă încercare de jefuire a odoarelor catedralei? Nimeni nu ştia. Strada era liniştită, poliţiştii înşiraţi de o parte şi de alta nu îndrăzneau să-şi părăsească poziţiile. Mulţimea din spatele lor creştea. Se zvonea că vin tancurile, dar era numai un zvon; De jur împrejur domnea o linişte desăvârşită, cei împuşcaţi încetaseră să geamă.

Şedea pe scaunul organistului. Cu puţin înainte îşi dăduse seama ca balconul corului era construit ca o mică fortăreaţă: se aşteptau probabil ca la Praga să aibă loc lupte de stradă. Găsise ambrazuri care străpungeau zidurile groase, medievale, ale catedralei. Îngrămădise arme lângă ambrazuri. Toate erau de cel mai modern tip, iar muniţii avea pe câteva zile. Putea uşor să ţină piept unei armate întregi, căci găsise sub scară şi lăzi de grenade: grenade antitanc. Putea ţine piept unei armate întregi, dar nu la asta se gândea. Doar din când în când privea spre altarul lateral,

complet distrus de o explozie. Ştia că de acolo îl pândeşte primejdia. În răstimpuri trăgea câte un foc în direcţia acestei intrări secrete. În felul acesta voia să spargă liniştea bisericii, tăcerea care îl învăluia şi care i se părea cumplită fiindcă era aceeaşi linişte care te înconjoară când intri aici din strada zgomotoasă, tăcerea obişnuită, de zi cu zi, a acestei catedrale.

Scria. Nu se apăra fiindcă ar fi voit să fugă sau să dea o lovitură de stat. Îşi apăra ultimele ore ale vieţii, fiindcă, înainte de a se sinucide, voia să scrie o confesiune. Un tratat despre caracteristicile omului. Scria cu creionul pe hârtia grosolană în care fuseseră ambalate armele. Altă hârtie nu găsise. Din când în când îşi sprijinea cotul pe claviatura orgii şi sunetul ei solemn îl speria. Arunca câte o privire pe stradă şi în nava catedralei, şi când se convingea că e singur, se apleca din nou deasupra însemnărilor sale. Cincisprezece oameni îşi pierduseră viaţa în ziua aceea. Nu cumva era un preţ prea mare? Oare părerea lui despre caracteristicile omului era cu adevărat atât de importantă?

Se numea de fapt Bartoš, şi chirurgia îl preocupase încă din anii studenţiei. Îl interesa chirurgia plastică, corectarea şi schimbarea feţei, problemele regenerării. Pe atunci se gândea prea puţin la particularităţile umane. De fapt nu se cunoştea nici măcar pe sine însuşi. Voia să muncească, voia să îndeplinească munca pe care o iubea şi să aibă bani. Avea nevoie de bani fiindcă era sărac. Studiase cu o bursă abisiniană. În tot timpul celor când ani de studiu, crezuse că se va putea răscumpăra, dar se trezise cu diploma în buzunar şi fără bani nici cât să plătească pentru banchetul organizat la terminarea facultăţii. Părea că va trebui cu-adevărat să plece în Africa. Oricine ştia că tinerii

noştri medici, o dată ajunşi acolo, nu lucrează în sanatorii. Profesorul de chirurgie îi împrumută atât cât să-şi poată cumpăra o amânare de un an. Voia ca în acest răstimp să câştige, practicând în particular, banii pe care îi datora. Părăsi clinica şi se instala undeva în Vršovice[5], în cartierul de vile. Era de fapt un grup de căsuţe, pe care constructorii speculanţi le vindeau în rate rezonabile. Dar dacă nu aveai cu ce să le plăteşti, nu erau rezonabile de fel. Pe nenorocitul care se afla în această situaţie îl scoteau în stradă şi nu-i înapoiau nici un sfanţ. Şi fiindcă vremurile erau din ce în ce mai grele, proprietarii acestor căsuţe se schimbau într-una. Cu toate astea, o duceau mai bine decât vecinii. Chiar alături, peste pârâul Botič, se întindea o colonie de construcţii mizere. Acolo oamenii leşinau de foame în plină zi şi bolnavii acelui cartier au fost primii pacienţi ai lui Bartoš. Se-nţelege că nu aveau cu ce să plătească. Doctorul deveni un fel de samaritean şi datoriile lui crescură. Noaptea visa scorpioni, pitoni, aligatori, muşte ţeţe şi alte jivine tropicale respingătoare.

În colonie trăia şi o bandă care avea drept loc de întâlnire spelunca de tinichea a unui chinez, numită la Piaţa Tâlharilor. Acolo nu se vorbea despre şomaj, ci despre banii şi bogăţia pe care pot pune mâna cei curajoşi. Şeful lor era un oarecare Urban, alias Spintecătorul, un om cu ţeasta spartă de două ori, cu nasul strâmb şi cu două cicatrice pe obraz, cel mai temut dintre toţi. Chiar şi poliţiştii care patrulau pe aici, prin preajma Pieţii Tâlharilor, îl evitau cu respect. Nu voiau să-l irite în mod inutil. Sperau că acum, când s-a încurcat cu Marion, o să se liniştească. Mařka Novotná îşi zicea Marion de când deschisese un stabiliment.

[5] Cartier din Praga.

Proprietarul unei astfel de case n-o să se preteze să fure, gândeau cei de la poliţie. Au încetat să se mai ocupe de Spintecătorul şi când au ajuns la Banca meseriaşilor era prea târziu.

Nişte bandiţi mascaţi pătrunseseră prin tavan, întrerupseseră aparatul de alarmă, îi doborâseră pe casieri şi fugiseră cu o furgonetă pentru lapte, pe care o furaseră chiar în dimineaţa aceea şi o transformaseră într-un mic tanc. Trecuseră pe străzile principale sub un tir neîntrerupt şi undeva, în Piaţă, se instalaseră cu pradă cu tot în două limuzine. Apoi dispăruseră fără urmă. Un furt cum nu mai văzuse Praga. Vinovatul fu descoperit imediat. Fără cercetări. Căci nimeni la noi, în afară de Urban-Spintecătorul, nu avea şcoala gangsterilor din Chicago. Chiar a doua zi, pe la toate colţurile s-au lipit afişe cu fotografia lui Urban, toate ziarele i-au publicat poza. Avea un chip atât de deosebit, încât era de neînţeles cum ar putea omul ăsta să scape. Până şi un copil ar recunoaşte un asemenea răufăcător, chiar şi fără să-i fi fost descris. În aceeaşi zi poliţia a încercuit colonia din Vršovice şi a percheziţionat temeinic fiecare casă şi fiecare cotlon. Dar banda nu era de ieri pe lume. Casa lui Marion o părăsiseră şi nici în alte locuri nu lăsară nici o urmă. Urban dispăruse, de parcă l-ar fi înghiţit pământul.

— N-ajunge el prea departe — îşi spuneau oamenii. Cu o faţă ca a lui…

Operaţia

Aşa gândea şi doctorul Bartoš în seara aceea, în drum spre casă. Un afiş cu chipul lui Urban era lipit pe zid, chiar sub anunţul *Ore de consultaţii între 9 şi 4.* Doctorul tocmai

aducea o firmă nouă. Constatase că sobrietatea elegantă nu are nici un efect asupra actualilor lui pacienţi. Aducea acum o placă. Mare, albă, pe care numele lui era înscris cu litere vizibile, roşii.

— Trebuie să te facă să te gândeşti la sânge… spusese pictorul de firme. Ar fi vrut să-i picteze pe firmă un braţ rupt şi bandajat, sau un tânăr doctor luptând cu un schelet, pe scurt, ceva care să atragă clienţii. Lui Bartoš îi era silă de toate astea. Încă nu se putuse obişnui cu ideea că medicina e o afacere. Avea nevoie de bani pentru aparatură, nu putea să-i cheltuiască pe o reclamă prostească. Pentru moment nu dispunea decât de o canapea, un stetoscop şi o mică trusă chirurgicală. Se întorcea acasă trist. Îşi scoase haina în sala de aşteptare şi deschise uşa cabinetului. Se opri ca trăsnit. În spatele biroului şedea Urban-Spintecătorul, cu un pistol în mână, îndreptat spre stomacul lui. Marion închise iute uşa în urma lui. Era o blondă deşirată, cu părul veşnic ciufulit. Vorbea în argou.

— Să nu scoţi nici un piuit. Şi bagă de seamă, că de nu, dracu te-a luat!

Îl împunse cu pistolul între omoplaţi şi Bartoš o porni spre Urban. Gangsterul se ridică, începu să zâmbească şi încercă să fie politicos, fapt care-l făcea să pară şi mai îngrozitor.

— Trebuie să ne ajutaţi, domnule doctor. N-o să vă pară rău. O să vă răsplătim regeşte… şi puse pe masă câteva bancnote din cele furate de la Banca meseriaşilor. Trebuie să-mi schimb înfăţişarea…

— Cum? întrebă Bartoš şi încercă să ghicească ce sumă pusese pe birou.

— Complet.

— Numai că bancnotele astea nu le poate schimba azi nimeni. Numerele lor sunt cu siguranţă urmărite. Sau poate vreţi să vedeţi dacă şi-au notat seriile pe care le-aţi furat şi dacă mă arestează când le schimb?

Urban râse.

— Poţi să laşi coltul, Marion. Domnul doctor e de-al nostru. Şi băgă banii în servietă. Dacă nu vreţi bancnote, putem să vă plătim în aur. Puse o casetă pe masă. Uitaţi-vă, vă rog. Astea le puteţi schimba oriunde în lume, fără nici un risc. Se-nţelege, în cazul că nu mă prind, altfel o păţiţi odată cu noi…

Bartoš se plecă deasupra casetei, apoi îşi îndreptă spinarea şi începu să-l cerceteze pe gangster cu privirea.

— Aş putea să-ţi ridic puţin nasul, să-ţi netezesc ridurile şi să-ţi apropii urechile de cap…

— Ai înnebunit? strigă Marion — Mařka. Aşa arăta acum cinci ani. E foarte bine c-are urechile clăpăuge şi nasul coroiat. Ştii cât ne-a costat treaba asta? Şi scoase o fotografie a lui Urban de pe vremea aceea. Pe capul omului ăsta s-a pus o recompensă în toată Peninsula Balcanică, fiindcă a prădat banca din Sofia…

— Atunci ce propui?

— Tocmai asta-i buba — răspunse Urban. Am făcut până acum nouă operaţii plastice. La Chicago există o clinică ilegală pentru gangsteri, la Hamburg cel puţin patru chirurgi celebri lucrează pentru ăştia de-alde noi, la Paris sunt cu duiumul. Peste tot am fost. Crezi că aş fi lăsat eu să-mi rupă vreunul nasul într-o încăierare! Uită-te aici — şi îşi îndoi braţul ca să-mi arate bicepsul lui puternic, ca o reclamă pentru loţiunea Alpa. Nu las să se atingă de faţa mea decât chirurgi de mâna întâi. Despre dumneavoastră

am auzit numai lucruri bune…

— Nu am aparate, condiţii, n-are cine să mă ajute…

— Eu am urmat şcoala de moaşe — spuse Marion.

— Dar nici măcar nu ştiţi cum vreţi să arate. În cazul ăsta e greu. Bartoš privi oftând spre caseta cu aur.

— Ştim că aţi făcut o serie de experienţe, pe care le puteţi verifica acum.

— Cine v-a spus?

— Avem informaţiile noastre. Nu am venit la dumneavoastră de florile mărului.

— E adevărat. Bartoš, neliniştit, începu să se plimbe prin cameră. M-am ocupat de o metodă specială de înlocuire a feţei în cazuri de arsuri mortale. Am obţinut şi unele rezultate, fiindcă am reuşit să descopăr un lichid în care faţa unui om abia mort poate supravieţui organismului propriu-zis şi pe urmă poate fi pusă unui om viu, asemenea unei măşti…

— Cu ochi cu tot? întrebă cu aviditate Urban.

— Poate. Dar cu siguranţă cu fruntea întreagă, maxilarele, nasul şi rinofaringele, astfel că şi timbrul glasului se schimbă uşor. Toate astea, se-nţelege, se aflau abia în faza de pregătire, dar a trebuit să părăsesc clinica.

— Ştim. Tocmai de-aia am venit — spuse Urban. De fapt acum pot să vă mărturisesc că fără cercetările dumneavoastră în domeniul schimbării feţelor, n-aş fi îndrăznit niciodată să prad Banca meseriaşilor. Doar se ştie că nu vreţi să plecaţi în Africa, aşa că ne-am zis…

— Sunteţi admirabil informaţi. Dar cu instrumentele pe care le am aici, n-aş putea, cu conştiinţa împăcată, nici să incizez un furuncul.

I-au arătat instrumentele noi-nouţe pe care le

aduseseră cu ei şi le lăsaseră în camera de alături. Aveau chiar şi un reflector portabil.

— Bine. Dar de unde iau faţa cea nouă? Îmi trebuie un cadavru.

— Vă livrăm şi un cadavru. A întârziat un pic. Îl veţi avea după miezul nopţii.

Părintele Ţopăilă

Se-nţelege că în vremea aceea cartierul din Vršovice nu era singurul cartier mizerabil din Praga. Colonii similare existau şi în Pankrác, după Krč, în Košiře, Zlichov şi aproape pretutindeni la periferie. În jurul tuturor oraşelor europene creşteau pe vremea aceea aceste mărturii ale crizei lumii civilizate, locuinţe în care oamenii secolului al XX-lea trăiau uneori mai rău decât în epoca de piatră. Căci în unele locuri de la periferia Pragăi, oamenii trăiau în cariere de piatră, de nisip şi în peşteri, aidoma oamenilor preistorici.

Aşa se face că în jurul oraşului se strângea cercul celor flămânzi şi nemulţumiţi, care dădeau adesea dureri de cap guvernului de pe atunci, cerc ce nu putea fi rupt de actele de caritate sau de pomii de Crăciun.

Părinţii bisericeşti s-au hotărât atunci să nu lase grija pentru cei săraci în mâinile unor laici sau atei şi au numit în fiecare dintre aceste colonii câte un misionar special de-al lor, pastori care trebuiau să aibă grijă de această turmă stranie şi nemulţumită. Cel mai cunoscut dintre aceşti franciscani era părintele Ţopăilă.

— Un sfânt trist e un trist sfânt. Un trist sfânt e un sfânt trist... obişnuia să spună părintele Ţopăilă, om între două vârste, zâmbind mereu. Venise în colonie cu o părere proprie despre munca de misionar. Până atunci predicase în

mijlocul negrilor, în Sudan, unde canibalismul era încă în floare, aşa că îşi închipuia că aici, la marginea unui mare oraş, nu i se mai poate întâmpla nimic neprevăzut. Organiza înainte de slujbă meciuri de fotbal, după slujbă ceaiuri dansante, în cadrul cărora dirija în persoană orchestra de jaz care cânta de obicei la procesiuni. Numele de părintele Ţopăilă îl căpătase când compusese, în ritm de jaz, un cântec pe o temă legată de Fecioara Maria.

În activitatea sa în slujba Domnului avea doi duşmani mari şi de temut. Organizaţia Şoimul[6], spre care dădeau buluc tinerii dornici să facă o carieră şi să pătrundă în rândul claselor de mijloc, şi bolşevicii. Şoimilor le veni de hac întemeind şi el organizaţia Vulturul, care semăna aidoma cu Şoimul, cu deosebire că membrii ei purtau cămăşi albastre în loc de roşii, şi nu numai la antrenamente, ci şi la procesiuni şi ceremonii religioase. Cu bolşevicii era mai complicat. Mai întâi s-a dus la şedinţele lor şi a început să le predice despre fericirea eternă, despre faptul că trebuie să dăm cezarului ce-i al cezarului şi Domnului ce-i al Domnului. Pe urmă a început să se ia întrecere cu ei. Voia să folosească aceleaşi metode ca în lupta cu Şoimii. A înfiinţat o organizaţie sindicală creştină proprie, a început să se ocupe de condiţiile existente în fabricile din Vysočany, şi la prima grevă a prezentat revendicări mai mari ca ale comuniştilor.

Directorii fabricilor, se-nţelege, erau oameni cu frica lui Dumnezeu, unii dintre ei mergeau la biserică, unii se şi spovedeau. Ce surpriză pentru ei când au văzut un preot în mijlocul comitetului comunist al grevei! Au dat fuga la

[6] Organizaţia Şoimul (Sokol) — organizaţie de cultură fizică din Cehoslovacia.

telefon.

Părintele a fost reclamat la mănăstire şi mustrat; nu înţelegeau că voise, mânat de cele mai bune intenţii, să se ocupe cu adevărat de sufletele încredinţate lui. Credeau că a trecut de partea celor mai aprigi duşmani ai bisericii şi voiau să-l trimită înapoi în Sudan, între canibali. Dar, pentru prima oară în viaţă, Ţopăilă a refuzat să le idea ascultare, principala virtute a călugărilor franciscani. Simţea că s-a legat prea strâns de colonie, ştia că nimeni nu se va mai îngriji de nenorociţii aceia aşa cum o făcuse el, era convins că nu are dreptul să-i părăsească. Şi s-a întors în mijlocul lor, cu un zâmbet trist pe buze şi fără sutană, într-un costum ordinar, cumpărat de gata, care-i era cam mic, căci intrase în Ordinul Franciscanilor cu mulţi ani în urmă, pe vremea când mai era un flăcăiandru subţirel. Scria petiţii pentru aceşti oropsiţi, le îngrijea bolnavii, îi ajuta pe cei necăjiţi şi cerea dreptate pentru cei nedreptăţiţi. Asta era munca lui. Trăia din resturile unui bufet din apropiere, ca cel mai sărac dintre săraci. Întocmai aşa voia să trăiască. Dormea într-un fel de coteţ, care fusese poate adăpostul unui câine, drept farfurie avea o cutie mai mare de tablă şi mânca doar o dată la două zile. Curând slăbi destul ca să-l încapă hainele, se transformă şi îmbătrâni, dar zâmbetul acela care-i făcea pe mulţi să-l considere un sfânt îi rămăsese întipărit pe buze.

Voia să fie tot timpul alături de ai săi. Mergea acum şi la manifestaţii, ba chiar nimeri de trei ori şi la poliţie, unde urlară la el ca la orice alt şomer. Numai că părintelui nu-i era frică de ei. Singurul lucru pe care îl dorea în viaţă era să fie de folos oamenilor. Nu avea nici un fel de avere, aşa că nu se temea de nimeni. Nici de poliţie, nici de gangsteri.

Uitase însă că şi faţa lui zâmbitoare, de sfânt, are un preţ.

Aşa se face că mortul pe care i l-au adus lui Bartoš după miezul nopţii, nu era nimeni altul decât părintele Ţopăilă.

Cariera

La Viena şi-a spus Bartosch. Şi a avut succese mari. Nu trecuse nici jumătate de an de când lucra la clinica profesorului Kirchenbruch, că şi apărură în presa de specialitate primele lucrări semnate de el. Femeile îl admirau, colegii îl lăudau, aproape că nu avea duşmani. Şi de ce ar fi avut? Un om atât de bogat nu trebuia să lupte pentru o poziţie, nu trebuia să se ia la întrecere cu ceilalţi. La institut lucra pe gratis şi, pe deasupra, după fiecare operaţie mai complicată, trimitea mici daruri profesorului, surorii şefe şi instrumentarei. Avea o maşină de ultimul tip şi o locuinţă ultramodernă în cartierul cel mai elegant al Vienei. După una din întrunirile Asociaţiei chirurgilor, Kirchenbruch l-a invitat la cină. Acolo a făcut cunoştinţă cu Narcissa Kirchenbruch, care, spre deosebire de tatăl ei, era frumoasă, nu înjura niciodată şi nu mesteca trabucuri stinse. Fusese crescută pentru o partidă strălucită. Nici la Viena Bartoš nu uitase că vrea în primul rând să-şi realizeze descoperirea epocală, să elaboreze o nouă metodă de regenerare, dar îşi dăduse seama că munca ştiinţifică se duce mai uşor în bunăstare decât în sărăcie. Ori prin căsătoria cu Narcissa, bunăstarea şi cariera îi erau asigurate pentru viitor. Mama fetei, se-nţelege, nu era prea bucuroasă; sperase pentru fiica ei un nobil sau un milionar american, dar profesorul îşi aduse aminte că şi el fusese la început chirurg militar şi avusese parte de cazurile cele mai

infecte şi declară că hotărâtori sunt banii şi capacităţile pe care tânărul, evident, le are. De familie puţin îi pasă. Bartoš era un orfan venit de Dumnezeu ştie unde, numele satului său natal nu-l putea pronunţa aproape nimeni în Viena. Tocmai de aceea trebuia să se îmbrace şi mai elegant şi să aducă daruri şi mai de preţ. După un inel mare cu o perlă, începu şi doamna Kirchenbruch să zâmbească. Narcissa îi zâmbea de la început.

Într-o după-amiază, de la tenis, o conduse direct la el acasă; peste o săptămână Viena află despre logodnă. Ziarele publicară fotografia lui cu Narcissa, îi inventară un arbore genealogic, logodna făcu să treacă în umbră, pentru o clipă, chiar şi ştirile despre persecutarea opoziţiei în Germania. Îşi comandă un nou frac albastru. Şi totuşi, în seara aceea fu cât pe-aci să întârzie. Îl reţinuse Marion. Venise chiar la el acasă.

— Iertaţi-mă, domnişoară, sunt într-adevăr tare grăbit…

Dar ea rămase în uşă, istovită, speriată.

— Trebuie să ne ajutaţi. Trebuie să ne salvaţi. S-a petrecut un lucru groaznic. Spintecătorul s-a schimbat aşa de tare, că e de nerecunoscut! strigă vizitatoarea.

— Păi tocmai asta aţi şi vrut. Doar pentru asta m-aţi plătit regeşte.

— Numai că acum se poartă altfel! De parcă ar avea altă fire. Ştiţi, nici unul dintre noi n-a bănuit ce cunoscut e părintele acela.

— Care părinte?

Îi povesti totul despre cadavru.

— Închipuiţi-vă că era cunoscut pretutindeni, în toate coloniile din jurul Pragăi. Copiii şi femeile bătrâne îi sărută mâna ori de câte ori îl întâlnesc. Închipuiţi-vă! Sărută mâna

unui asasin. Şi de-aţi vedea ce plăcere îi face. Bărbaţii îl cheamă la întruniri, s-a băgat şi în certurile lor cu patronii. Un fost membru a trei bande din Chicago vrea să lupte pentru viitorul mai bun al omenirii. Îi vizitează pe bolnavi şi infirmi, dă pomeni cerşetorilor. Cred că e şi suspect. De unde să ia un prăpădit ca Ţopăilă atâţia bani? Iar dumneavoastră i-aţi cusut aşa de bine faţa aia, că nici eu nu-l mai recunosc. Cel mai mult îi place să se roage, răsucind mătăniile. Nici nu se mai vede cu vechea bandă. Tot încearcă să ne convingă că trebuie să ne schimbăm şi să ne căim de păcatele trecutului. Doctore, e groaznic…

— Nu eu am ales cadavrul. Bartoš era nerăbdător. Dacă femeia asta nu pleacă de bună voie, o dă afară cu sila. Ce-ar spune viitoarea lui soacră, dacă ar vedea cu cine stă de vorbă.

— De, trebuia să ne sfătuim cu dumneavoastră, e clar, dar Urban l-a ales singur pe părinte. Avuseseră de câteva ori înainte un schimb de cuvinte. Ţopăilă voia să-i salveze sufletul, îl pisa într-una. Chiar şi mie a îndrăznit să-mi ţină o dată o predică despre Maria Magdalena. Credeam că nu putem găsi o mutră mai nevinovată. Şi uite cum s-a răzbunat pe noi.

— Cum? Nu ameninţă pe nimeni.

— Dar când încearcă să ne convingă să ne predăm, când ne cere să dăm toată prada orbilor, asta ce înseamnă? într-o zi o să ne dea pe mâna sticleţilor, în numele mântuirii noastre.

— Mă îndoiesc — spuse Bartoš şi o împinse cu hotărâre pe uşă afară. N-am mai auzit ca schimbarea chipului să schimbe şi toată firea. O nouă înfăţişare nu poate influenţa caracterul, trăsăturile psihice şi înclinaţiile determinate de

mediul în care fiecare trăieşte din tinereţe.

O lăsă pe trotuar. Şi în timpul serii uită de toate. Se bău şampanie şi Narcissa era teribil de frumoasă. Avea un zâmbet îngeresc. Într-o oră, Kirchenbruch îmbătase toată societatea. Era un om grozav. Apoi mâncă singur aproape toată mâncarea din bucătărie. Bartoš şedea la dreapta lui şi trebuia să ţină în toate pasul cu el. Era o mare cinste pentru el, profesorul îi spunea „Bartoš” şi după miezul nopţii „fiule”, înainte îl prezentase doamnei ministru al sănătăţii, care însă se îmbătase prima. Bartoš gândea că ziua aceea va marca începutul carierei lui. În realitate ziua aceea reprezenta sfârșitul ei.

A doua zi de dimineaţă, profesorul intră singur în operaţie, nu-şi aşteptă asistentul ca alte dăţi. Secretara nu fu în stare să-i explice nimic, îl măsura doar într-un chip ciudat, în cabinetul său găsi inelul cu perla roz. I-l înapoiaseră fără nici o explicaţie. Şi odată cu el, toate darurile trimise Narcissei sau profesorului. Alergă spre sala de operaţii, nici nu băgă de seamă că pe coridor se aflau doi bărbaţi cu gambete, crezu că sunt rude de-ale pacientului operat.

Profesorul avea masca pe faţă, privea în plagă şi-i răspunse lui Bartoš numai cu jumătate de gură.

— Nu admit hoţi în institutul meu, dragă domnule. Şi nu primesc un escroc în familie. Logodna e ruptă. Merit ruşinea pe care am păţit-o. Dar asta n-o să mă facă să scot un apendice mai rău ca de obicei. Strânge-ţi lucrurile şi pleacă. Eşti aşteptat... Era jignit, nefericit şi supărat. Arunca instrumentele pe jos, toate i se păreau boante, ochii surorii erau plini de lacrimi.

— Dar e o greşeală. Am conştiinţa curată... îndrăzni

Bartoš.

— Asta explică-le-o la poliţie. Şi explică-le, dacă poţi, cum de ai pus mâna pe bijuteriile din banca jefuită. Îl suspectau pe un tâlhar, dar te-au prins pe dumneata. Pleacă, sau chem detectivii aici, cu riscul de a-mi infecta sala. Mi-ai pătat onoarea, ticălosule!

Îi întoarse spatele.

Bartoš ieşi complet ameţit. Se opri o clipă în anticameră. Siluetele urmăritorilor săi se conturau pe geamul mat, lăptos al uşii. Îl aşteptau. Ştiau că nu are unde să fugă. Se aşeză pe o targă. Deci Spintecătorul se schimbase cu adevărat. Marion avusese dreptate. Se vede că îşi denunţase tovarăşii. Cadavrul preotului nebun îl dăduse drept al său, aşa că, de fapt, Ţopăilă îi servise de două ori. Indiferent dacă o face din şiretenie sau din pioşenie, sigur e că nu se salvează decât pe sine. Nimeni n-o să dea crezare unor basme despre feţe cusute, doar nici la Kirchenbruch nu se aflase încă nimic despre metoda lui Bartoš. E limpede. Singurul care cheltuieşte bani de la Banca meseriaşilor e el, Bartoš. Ce imprudent a fost. Iar pentru seara aceea nu are nici un alibi. S-a aflat, într-adevăr, sub acelaşi acoperiş cu Urban şi cu Marion. Era clar că le tăinuia prada. Vinovăţia lui va fi dovedită, va intra la puşcărie, s-a zis cu cariera lui. În clipa aceea îl cuprinse furia. Doar nu e un iepure, să-l prindă aşa de uşor. Va şti să se apere de acest criminal internaţional, al cărui chip îl vede în fiecare seară, fiindcă l-a luat cu el într-un lichid nutritiv, în vederea unor noi experienţe. Ceru îngrijitorului să-l ducă în cabinet pe cărucior, fiindcă i s-a făcut rău.

— Asta-i din pricina logodnei, domnule doctor — râse bătrânelul. Omul trebuie să bea numai cât suportă. Cum fac

animalele. Ele au mai multă minte…

Şi îl transportă pe cărucior, pe lângă detectivii care nu bănuiau nimic. Bartoš se acoperise cu cearşaful şi, odată ajuns în camera sa, sări de pe cărucior. Dădu îngrijitorului tot ce-i înapoiase profesorul şi fugi pe scara de incendiu. Inelul cu perlă îl avea în buzunar. Reprezenta acum unica sa avere. Ştia că acasă nu poate merge. Îi telefonă Narcissei, dar fata închise telefonul de îndată ce îi auzi vocea. Ţi-ai găsit ca gâsca aia să înţeleagă situaţia! Dar cine ar fi putut să-l înţeleagă? Cui să se adreseze? Încotro să fugă? Întreaga Vienă îl cunoaşte din ziare, toţi îl invidiază pentru partida pe care o face şi acum, când e urmărit de poliţie, o să-l recunoască oricine.

Îşi aminti de Rosen, un medic tânăr, venit din Krakow. Lucrau din când în când împreună, şi Kirchenbruch se purta grosolan cu el. Locuia undeva pe la periferie, într-o cameră sărăcăcioasă luată cu chirie.

— Ştiam c-ai să vii — îi spuse Rosen în polonă, căci se temea că-i aude gazda. Poţi să te bizui pe mine…

Bineînţeles, aflase totul. Ştirea despre banditul care se strecurase în clinica şi în familia faimosului chirurg străbătuse oraşul. Se zvonea că şi în parlament va avea loc o interpelare cerându-se un control mai sever al medicilor străini.

— Şi la mine se uită ca la un asasin… râse Rosen. Şi la oricine are cât de cât accent slav.

— Dar eu sunt nevinovat… zise Bartoš desperat şi cu totul neconvingător. Îi spuse lui Rosen întreaga poveste, îi explică şi experienţele sale, îi trădă taina lichidului regenerator, îi povesti totul.

— Dovezi ai?

— Nu am. Toţi vor zice că e o născocire. E prea fantastic, prea neobişnuit şi nu am dovezi. Iar dacă Spintecătorul afirmă contrariul, nu pot să dovedesc nimic. Căci, se înţelege, pe faţa lui nu vor găsi nici o cicatrice, doar ştii ce priceput sunt. Cheamă poliţia. Dar abia mâine dimineaţă. Acum aş vrea să dorm. Sunt încă mahmur de ieri. Când mă gândesc că aş fi putut să vânez lei în Abisinia. Şi în loc de asta, o să fiu spânzurat.

— N-ai să fii — spuse Rosen şi zâmbi misterios. Poţi scăpa.

— Cum?

— Dă-mi cheile de la locuinţa ta.

— De ce?

— Ai să vezi. Îi luă singur cheile din buzunar. Unde ai pus faţa banditului ăluia?

— Nu! se sperie Bartoš, fiindcă îşi aminti ce groaznic arăta omul acela.

— Este singura cale posibilă — spuse Rosen şi ieşi cu grijă din cameră. Avea dreptate. Era singura cale. Descrierea lui Bartoš fusese transmisă prin radio. Populaţia era rugată să ajute la prinderea acestui răufăcător primejdios. Vă avertizăm. Individul poate fi înarmat.

Auzi cum în camera alăturată gazda deschide ziarul din ziua precedentă, care îi anunţa logodna. Îi priveşte cu groază fotografia. De-ar şti că primejdiosul criminal se află în camera ei, chiar în spatele uşii de sticlă! Alergă spre colţul camerei şi stinse lumina. Şedea în întuneric, în faţa oglinzii. Îşi privi faţa în semiobscuritate. Fruntea înaltă şi bărbia. Mică, expresia cam vlăguită, politicoasă, chipul acesta nu-i mai servea la nimic. Când se întoarse Rosen, aproape că se bucură. Luă cu dragoste în braţe sacoşa cu

chipul lui Urban. Şi alergă cu colegul său spre taxiul care îi aştepta în stradă. Îşi trase adânc pălăria peste fosta lui faţă.

Criminalul

Şi vocea i se schimbase. Devenise mai profundă şi mai aspră. Iar faţa lui adevărată se descompusese. Rosen nu era totuşi un chirurg prea îndemânatic şi trebuise să se adapteze condiţiilor speciale ale medicului de periferie, specialist în avorturi, care le împrumutase cabinetul. Inelul cu perlă trandafirie abia ajunsese pentru achitarea notei de plată. Convalescenţa a fost lungă. Încetul cu încetul, Bartoš se deprinse cu noua lui faţă. Dar Rosen nu se putea obişnui cu ea. Vedea cum fostul lui prieten e din zi în zi mai rece şi mai trist.

— Bartoš, nu trebuia s-o facem — îi spuse. Într-o seară, când plaga era complet vindecată. Iartă-mă.

— Ar trebui să-ţi mulţumesc... îi dărui unul din oribilele sale zâmbete şi îi întinse mâna.

— Nu. Nu pot... spuse Rosen şi plecă, de parcă i-ar fi fost teamă. Nu-i dădu mâna. Şi nu era singurul care se purta aşa. În săptămânile care urmară, oamenii îl evitau de departe. De câte patru ori pe zi trebuia să-şi arate actele false poliţiştilor, auzea cum în urma lui copiii strigă şi femeile şoptesc:

— Ce mutră de criminal!

Nu căpăta nicăieri de lucru. Voia să lucreze pe un şantier, dar maiştrilor le fu teamă de el.

— Eu nu admit bătăi în întreprindere — auzea adesea. Şi îi arătau uşa, scuzându-se. Îşi petrecea nopţile pe sub poduri şi în aziluri de noapte, se umplu de păduchi şi suferi

de foame. Cu încetul cheltui şi ultimii bani pe care îi primise de la Rosen. Odată, mort de foame şi nemaiştiind încotro s-o apuce, încercă s-o viziteze pe Narcissa. Nu l-au lăsat să intre în casă, dar i-au dat acolo, lângă uşă, un blid cu supă caldă. A aşteptat în faţa clinicii, toţi au trecut pe lângă el. Surorile, colegii, a trecut şi maşina lui Kirchenbruch, ba chiar şi Rosen, dar nu l-au recunoscut. Probabil Bartoš se identificase perfect cu noul său chip. Trist, porni spre periferie. Poate greşise. Până azi încercase să rămână numai în cartierele burgheze, să se angajeze într-o întreprindere mare. Ar fi trebuit poate să-şi încerce norocul în lumea interlopă, în vreun fel de Piaţă a Tâlharilor de pe aici. Simţea cum decade, cum începe să se adapteze chipului său, cum renunţă la prejudecăţile mic-burgheze. Merse la o cârciumă despre care auzise vorbindu-se sub pod. Era o cârciumă rău famată, unde cel puţin de trei ori pe noapte izbucneau încăierări îşi unde mergeau numai cei mai curajoşi.

— Dacă ăia nu m-au spânzurat, ăştia pot barem să mă spintece — îşi spuse, desperat.

Dar în cârciumă nu-l ofensă nimeni. Îl primiră politicoşi şi atenţi. În ultimele zile, Bartoš învăţase să meargă cu un pas legănat, cu mâinile în buzunare, cu şapca pe ceafă.

— Bere cu rom — zise cât putu de aspru. Şi se şi trezi cu o femeie lângă el.

— Nu eşti de pe aici? se lipi ea de el.

O împinse cu grosolănie. Vedea că cei de la mesele dimprejur îl observă. Erau tineri cu chipuri de asasini ca şi el, unii dintre ei purtau cămăşi cafenii, iar la mână banderole roşii cu o cruce ciudată, încârligată pe ele.

— Nazist sau socialist? unul dintre ei veni şi se aşeză

lângă el. Avem nevoie de băieţi unul şi unul. Hai cu noi, vom mântui lumea.

— Poate burţile voastre… strigă tânărul de la tejghea, un blond sfrijit, cu ochii roşii. Primi o halbă în cap. Dar se vede că avea prieteni la masa de sub fereastră. Urmă o încăierare cum scrie la carte. Cârciumarul stinse imediat toate luminile. Fiecare dădea în cine-i ieşea în cale, până ce auziră oprind afară duba poliţiei. Atunci o luară cu toţii la goană. Bartoš alerga alături de tipul cu cămaşa cafenie care se aşezase la masa lui. Se vede că era şeful celorlalţi, căci imediat îi făcură rost de o maşină şi voiră să-l ducă la spital, fiindcă, odată ajunşi afară, văzură că sângerează.

— Dar unde? Sosise ieri de la Nürenberg şi nimeni nu trebuie să afle că e la Viena.

Între timp, şeful îşi pierduse cunoştinţa. Cineva îi înfipsese un briceag în umăr, până la plăsele. Sângele îmbibase mâneca.

— Îl îngrijesc eu. Sunt medic — declară Bartoš cu hotărâre. Jurământul profesiei mele cere să salvezi pe oricine. Chiar şi pe cel din urmă asasin. Pe atunci Bartoš habar n-avea de politică.

L-au dus la cantonamentul lor. Se purtau cu el respectuos, îşi lipeau în faţa lui călcâiele şi ridicau mâna în semn de salut, de parcă ar fi fost cine ştie ce gradat. Ce-i drept, dacă-l judecai după chip, trebuia să aibă un grad mai mare decât căpetenia rănită. Aşa devenii Bartoš medic S.A.

După câteva săptămâni, Hitler ocupă Austria. Cei merituoşi fură recompensaţi. Bartoš se întâlni pentru a doua oară cu doamna ministru al sănătăţii. De data asta el purta cămaşă cafenie şi insigna aceea lipsită de sens. Când îi dădu mâna, doamna ministru fu gata să leşine. La

logodnă nici nu se uitase la el. Lumea aparţine Spintecătorilor, gândi Bartoš, pe când îl conduceau prin străvechile săli ale ministerului. Spintecătorilor care au ştiut să-şi aleagă partidul, încă nu se putea obişnui cu aventura pe care o trăia, nici nu putea medita mai profund la ea. Nu avusese ce mânca şi unde dormi, acum şedea la căldură, avea puterea în mâinile sale, ca niciodată înainte, oamenii tremurau în faţa lui şi evreii coborau de pe trotuar ea să nu-i stea în cale. Înţelegea că ceva nu-i în regulă. Fusese educat pentru altceva, niciodată nu fusese un adept al crimei, jafului, torturilor şi violenţei. Dar nu îşi alesese singur partidul. Oare suntem cu adevărat o jucărie a chipului nostru, un capriciu al dezvoltării embrionare, un nonsens al naturii, datorat vreunui accident sau vreunei intoxicaţii a mamei în timpul sarcinii, sau o unire a talentelor moştenite de la strămoşi? Poţi transforma cu atâta uşurinţă un om, schimbându-i masca ca la bal mascat? Nu e cu putinţă! Eu nu sunt rău, îşi spunea Bartoš, în biroul său. Nu vreau să am nimic comun cu oamenii aceştia, chiar dacă ei mă caută. Trebuie să mă întorc la prietenii mei. La Rosen, la Narcissa şi… Deodată îşi dădu seama că de fapt n-avea prea mulţi prieteni. Dar din cauza asta n-o să se alăture cămăşilor cafenii, care îşi torturau prizonierii.

— Inspecţie la profesorul Kirchenbruch — anunţă paznicul din uşă, cu braţul drept ridicat. Este un plutocrat iudeo-bolşevic, care-i sprijină pe duşmanii noştri — adăugă confidenţial.

— Asta n-o ştiam — spuse Bartoš, mai mult pentru sine, în maşină. Hotărî că venise timpul să arate cum e el de fapt, care e adevăratul său caracter. Îl va salva pe

Kirchenbruch şi reputaţia acestuia, îi va da afară pe colaboratorii săi nazişti, va face un gest magnific. Poate foştii prieteni îl vor recunoaşte. Bineînţeles, pe vremea când lucra cu ei, nu-i plăceau gesturile mari. Niciunul dintre ei nu bănuia cum e Bartoš în realitate. Îşi dădu seama cu durere de acest lucru. Trăise o viaţă obişnuită, oarecare, incoloră şi bună de nimic. Existenţa asta de gangster îi prinsese bine într-un fel. Se va ridica împotriva gangsterilor alături de Kirchenbruch, Rosen şi prietenii săi de la Praga.

Numai că profesorul îl primi cu insigna la rever şi cu mâna ridicată în semn de salut. Bineînţeles, nu-şi recunoscu fostul asistent. Îl conduse prin clinică, de parcă l-ar fi condus printr-o cazarmă.

— Providenţa ni l-a trimis pe führer... spuse el. Şi îl invită acasă, la un coniac franţuzesc. El n-are voie să bea. Pietre la ficat. Una-două, îl doare, se plânse.

— Mai bine recunoaşteţi că în vremurile astea, nu vă place, nu vreţi să beţi în cinstea führerului... se auzi spunând Bartoš. Îşi umilea fostul şef şi îi făcea plăcere.

— Ferească Dumnezeu! Führerul mai presus de orice, în sănătatea führerului! spuse Kirchenbruch şi îşi turnă un pahar plin. Nevastă-sa o aduse pe Narcissa. Erau moarte de frică. Bartoš repetă toasturile. Îl îmbătă pe Kirchenbruch, care trebuia să ţină în toate pasul cu el. Schimbaseră rolurile, acum Bartoš era primul. Şi îi plăcea.

— Pentru führer — repetă a nu ştiu câta oară şi îşi câştigă respectul acestui om prin câteva întrebări despre tehnica operatorie. Acum cred că n-o s-o mai invitaţi pe doamna ministru la serate — spuse. A trebuit s-o arestăm ieri. Şi, laolaltă cu ea, pe alţi câțiva. Numai câțiva dintre oaspeţii care veniseră cândva la logodnă.

Le era din ce în ce mai frică de el. Probabil ştie totul despre ei. Doamna Kirchenbruch îşi frângea mâinile, incapabilă să se ridice. După al douăzecilea toast, Profesorul avu o criză. Trebuiră să-l transporte la spital, căci se zvârcolea de durere. Bartoš chemă îngrijitorul; pe profesor îl transportară pe căruciorul de care îşi mai aducea aminte şi azi. Pe doamna Kirchenbruch o trimise după soţul ei.

— Nu aşa mi-i închipui eu pe profesorii vremurilor noi — spuse aspru. Oamenii noştri sunt oameni nu glumă. Trebuie să reziste… Rămase singur cu Narcissa. Ei bine, când ne căsătorim? întrebă din nou. Voise s-o spună cu fostul său glas, delicat şi gingaş, voise să joace din nou rolul logodnicului şi s-o uluiască cu toate amănuntele pe care numai el şi le amintea. Unde s-au sărutat pentru prima oară şi unde mergeau să joace tenis. Voise să-i spună totul, să-i mărturisească temerile sale, să se sfătuiască cu ea. Dar nu reuşi decât să repete: Când? Strigă acest cuvânt ca în curtea cazărmii. Se apropie de ea. Narcissa leşină. Părăsi clinica. Îşi dădu seama că e prizonierul propriului chip.

Experienţa încrucişată

În lunile care urmară, nu există comisar mai conştiincios şi mai sever decât el. Îi făcea o deosebită plăcere când îi putea controla pe celebrii profesori din Viena, oameni la ale căror nume priveau cu respect medicii din întreaga lume. Bartoš urla la ei. Iar ei tremurau în faţa lui, chiar atunci când nu spunea nimic. Se vedea pe el ce fel de om e. La biroul lui nu veneau prea mulţi petiţionari. Devenise celebru prin aceea că punea imediat să-i aresteze pe toţi. Rezolva astfel, cu promptitudine, toate plângerile. De aceea fu

surprins când se trezi într-o zi cu o vizită neobişnuită.

— Un porc de jidan… spuse tare adjutantul tirolez. În birou intră Rosen, foarte slăbit. Avea un plasture pe frunte şi mâna în eşarfă.

— Rosen?

— Numele meu e Rosenzweig — spuse fostul său prieten şi nici nu îndrăzni să se aşeze. Îmi spuneam Rosen din motive profesionale. Bartoš nu se putu opri să nu râdă. Vasăzică celebrul umanist Kirchenbruch era şi el de fapt rasist, la fel ca Hitler.

— Şi ce doriţi dumneavoastră? întrebă sever.

— Nu mă aşteptam să-mi spuneţi dumneavoastră. Vreau să plec. Am fost interogat până acum de două ori, m-au atacat pe stradă, n-am nici o slujbă, nici bani, nici locuinţă…

— La fel ca mine. După ce m-ai operat.

— Dar eu te-am ajutat, spuse Rosen cu implorare în glas.

— Nu te aştepta să-ţi fiu recunoscător — strigă Bartoš. Nimeni nu crede basmele tale. Eu m-am dezvăţat să fiu recunoscător, cum m-am dezvățat de multe alte obiceiuri ale fostului meu chip. Îşi dădu seama că nici nu mai poate vorbi încet. M-am schimbat, Rosenzweig, acum sunt cu totul alt om.

— Dar e un nonsens. E o prostie. Omul nu se poate transforma în urma unei intervenţii chirurgicale. Dacă aspectul fizic ar fi cel care ne formează caracterul, ne-am putea omorî cu toţii chiar de la naştere. Care ar fi atunci rolul voinţei, al eforturilor, al talentului? Cei mai buni oameni ar fi aristocraţii, ar exista rase superioare şi rase inferioare, cocoşaţii s-ar împuşca, totul s-ar moşteni,

talentul, inteligenţa, caracterul, gusturile. Omenirea ar bate pasul pe loc, n-ar putea exista progres, omul ar fi o jucărie în mâna sorţii. Nu e eu putinţă!

— Comunistule! urlă Bartoš, care începuse să cunoască terminologia politică elementară.

— Asta încă nu e comunism. Dar dacă admit că societatea şi mediul, pe care le pot schimba, nu participă la dezvoltarea mea, sunt silit să cred în fascism…

— Şi asta nu-ţi place, jidane? întrebă Bartoš şi sună. Mie îmi place. Cei doi paznici veniră în goană.

— Nu, te înşeli, ai tot atâta putere ca oricare om ca să-ţi învingi destinul, să te împotriveşti… în clipa aceea Bartoš îi trase un picior în burtă. Rosen se prăbuşi pe podea, apoi se năpusti pe uşă şi sări pe fereastra deschisă de pe coridor, îşi zdrobi ţeasta de pavaj.

Bartoš, se-nţelege, nu intenţionase acest lucru. Vechiul lui chip se făcu din nou auzit. Ordonă să i se aducă întreaga literatură despre genetică, despre caracteristicile moştenite, şi cele dobândite, despre acea problemă fundamentală, care îi părea încă atât de îndepărtată şi care, după cum îşi dădu dintr-odată seama, este de fapt cea mai importantă problemă. Pentru fiecare dintre noi. Din studiu îl întrerupse gruppenführerul.

— Te felicit, camarade — spuse gruppenführerul, în care-l recunoscu pe tovarăşul de chef din cârciumă. Am ascultat tot ce i-ai spus lui Rosenzweig. Te-ai purtat loial.

Avem încredere în tine. Şeful luă loc şi îi oferi o ţigară. De aceea pot să-ţi comunic hotărârea forurilor supreme. Ţi s-a încredinţat o misiune secretă. Pleci la Praga.

Bartoš căpătă un paşaport diplomatic şi plecă chiar de a doua zi. De data asta nu mai purta cămaşă cafenie. După

mult timp, călătorea din nou într-un costum închis la culoare şi în valiză avea un frac. Misiunea secretă era foarte simplă. Trebuia să comită o crimă. În pădurile Sázavei se ascundea un inginer cu un aparat de emisie, cu ajutorul căruia aţâţa poporul german împotriva partidului şi a führerului. Trebuia redus la tăcere. Pe lângă frac, mai luase un pistol cu amortizor şi lista celor mai apropiaţi colaboratori. Cehia îl fermecă. Când trecu pe lângă Tábor simţi cum ochii i se umplu de lacrimi. Dar nimeni nu intră în vorbă cu el. Nimeni nu veni să se aşeze în compartimentul lui.

A sosit momentul să iau o hotărâre definitivă, îşi spuse Bartoš. Până acum n-am făcut altceva decât să colaborez, să interoghez şi să strig la oameni. Acum trebuie să ucid. Nici pe Rosen, de fapt, nu l-am omorât eu. S-a sinucis. Până acum mâinile mi-au rămas nepătate de sânge. Niciodată n-am aprobat crima. Încă din studenţie am strâns semnături pe o petiţie împotriva pedepsei cu moartea. Şi acum ar trebui să ucid un nevinovat. Nu, îşi spuse, e o prostie. Pur şi simplu nu anunţ că am sosit la Praga. Fug şi mă ascund, poate la Piaţa Tâlharilor. Nu cred că nu-mi voi putea învinge chipul. Cu siguranţă că Spintecătorul şi-a domesticit faţa lui de sfânt şi a devenit hoţ de biserici, dacă nu cumva e la zdup pentru prădarea vreunei catedrale. Sunt sigur că masca lui pioasă nu l-a făcut să se îndrepte, tot aşa cum faţa mea de criminal nu mă poate distruge pe mine.

Coborî la gara Smíchov. Valiza şi-o lăsă la depozitul de bagaje şi luă tramvaiul spre Vršovice. Vilele se înmulţiseră, cocioabele mizere arătau ceva mai bine. Cursa înarmărilor mai vindecase puţin rănile crizei. Bartoš se duse direct la Marion, fără să-i treacă prin minte c-ar putea s-o sperie cu

chipul fostului ei ibovnic. Dar Marion nu mai şedea la stabilimentul ei. Găsi acolo o femeie grasă, mai în vârstă, cu un dinte din faţă lipsă.

— Novotná? E la răcoare. I-au dat doisprezece ani... Nu ştiţi? Au prins toată banda, pe toţi care spărseseră Banca meseriaşilor. Şi au încasat, nu glumă. Numai şeful lor a şters-o la Viena. Dar dumneata, prietene, de unde vii? întrebă bătrâna cu bănuială în glas.

— De la Berlin — spuse Bartoš. De la Congregaţia franciscanilor. Trebuie să întâlnesc aici un preot căruia i se spune Ţopăilă... O fată sări de lângă el, strigând.

— Părintele Ţopăilă? Nu mai vine pe la noi. Patroana îşi făcu cruce. Omul acesta e un adevărat sfânt. Se zice că-şi petrece tot timpul la mănăstire, numai cu pâine şi apă, doarme pe jos şi se roagă ziua şi noaptea. Se spune c-ar face şi minuni. Câteva femei de aici s-au rugat la nişte obiecte atinse de el şi toate dorinţele le-au fost îndeplinite. E un sfânt, ce mai vorbă!

— La Berlin nu ştiu de asta?! întrebă, bănuitoare, fata, care numai curată nu părea a fi.

— Probabil că nu — spuse Bartoš şi plecă iute. Simţea că nu mai e în siguranţă. Femeile astea îl denunţă la poliţie în mai puţin de două ore. Grăbi spre tramvai. Trecu aproape alergând pe lângă proprietarii vilelor care, dincolo de Botič, îşi stropeau grădinile, de parcă lângă ei nu se aflau colibele acelea mizere şi de parcă la Viena evreii nu se aruncau pe fereastră.

Nu-mi mai rămâne nimic altceva de făcut, îşi spuse în tramvai. Nu poţi scăpa de propria ta faţă. Dacă o faţă sfântă a făcut din Spintecător, din ucigaşul şi tâlharul care a fost un sfânt, atunci o faţă de tâlhar va face din Bartoš un

asasin. Nu există scăpare, toţi din jurul său nu fac decât să-l convingă de acest lucru, nimeni nu-i dă nici o speranţă, n-are cu cine să se alieze, aici, la Praga, nu poate să se îndrepte spre nimeni, doar spre şeful nazist, spre prima lui crimă.

— În ţara asta am cumpărat totul — zâmbi şeful cu complezenţă. La Ministerul Apărării se află prietenii noştri. Nu mişcă nici o muscă, fără să vină cineva să ne raporteze. Se tem de bolşevici. Asta e capitalul nostru. Pentru sarcinile mai delicate, avem, se-nţelege, băieţi mai buni. Îi pregătim să intervină la momentul oportun. Când va veni ziua noastră. Aceştia însă trebuie ţinuţi în cel mai strict secret. Vă veţi îndeplini sarcina ajutat de cel mai bun colaborator al nostru. Un om care nu cunoaşte nazismul, dar e în stare de orice. Ne-a scăpat până acum de câteva persoane incomode. Şi nu s-a aflat nimic. Putem avea încredere în el.

Omul, bineînţeles, era Spintecătorul. S-au dus după el la mănăstire. Îşi folosea noua înfăţişare ca să se poată ascunde mai bine. Dar vechea lui personalitate, zdrobită şi descompusă de viaţa de mizerie a periferiei, biruise în cele din urmă, aşa că se alăturase noilor gangsteri.

— Nu-ţi reproşez nimic — declară Bartoš când văzu că părintele, la vederea fostului său chip, îşi pierduse graiul. Dar priveşte câţi oameni ca tine luptă împotriva răului şi a nedreptăţii, luptă pentru ca să-şi schimbe viaţa, deci şi pentru salvarea ta. Şi tu, drept recunoştinţă, îi împuşti. Eşti cel mai rău dintre toţi criminalii. Nu trebuia să mă ridic niciodată împotriva pedepsei cu moartea… Spintecătorul, îmbrăcat în rasă de călugăr, voi să strige, să ascundă hârţile şi schiţele pe care le scosese din scăunelul de rugăciune pliant. Dar Bartoš trase pentru prima dată din

pistolul nou-nouţ, trecut peste graniţă sub frac. Alţi colaboratori veniră în goană, se traseră focuri de pistol. Bartoš fugi printr-un culoar secret, care lega mănăstirea de catedrala din apropiere, ajunse în goană în faţa altarului principal, exact în clipa în care agenţii aruncară în aer pasajul secret. Înseamnă că erau persoane importante, dacă nu ezitau să intervină în acest fel. Îi văzu îndreptându-se spre el dinspre intrarea mănăstirii. Începură să tragă de după stâlpii catedralei, câteva dintre femeile care se rugau strigară de durere. Alergă spre confesional. Se ascunse după altarul lateral. Văzu cum două gloanţe zgârie şuierând chipul de lemn al îngerului răzbunării. Dădu de o uşă care ducea sus. O închise în urma lui. În felul acesta mai câştiga timp. Scara era foarte abruptă şi urmăritorii nu îndrăzniră să se ia după el. În balconul corului găsi un om îmbrăcat civil, cu mâinile ridicate sperios în sus; omul îi dădu cheia şi-i arătă din ochi ascunzătoarea. Chiar în clipa aceea, cei de jos începură să tragă din nou. Aduseseră probabil o puşcă mitralieră. Paznicul depozitului fu rănit în spate şi căzu cu capul în jos în vidul catedralei. Bartoš deschise cu grijă depozitul. Se afla în balconul corului, dar acest balcon fusese amenajat ca o mică fortăreață. Se aşteptau probabil ca în Praga să aibă loc lupte de stradă. Chemară poliţia, îl somară printr-un difuzor să se predea. Îi împrăştie cu o mitralieră de ultimul tip, supusă doar cu câteva săptămâni în urmă spre aprobare Ministerului Apărării de către Uzina de armament din Brno şi care urma să fie expediată a doua zi la Berlin. Agenţii ştiau tot. Găsise ambrazuri, care străpungeau zidurile groase medievale ale catedralei. Îngrămădise arme lângă ambrazuri. Erau arme de cel mai modern tip, iar muniţii avea pe câteva zile. Putea uşor să

ţină piept unei armate întregi, căci găsise sub scară şi lăzi de grenade, grenade antitanc. Putea uşor ţine piept unei armate întregi, dar nu la asta se gândea. Doar din când în când privea spre altarul lateral, complet distrus de o explozie. Nu voia ca cineva, venind din mănăstire, să-l ia prin surprindere. Ştia că de acolo îl pândeşte primejdia. În răstimpuri trăgea câte un foc în direcţia acestei intrări secrete. În felul acesta voia să spargă liniştea bisericii, tăcerea care îl învăluia şi care i se părea cumplită, fiindcă era aceeaşi linişte care te înconjoară când intri aici din strada zgomotoasă, tăcerea obişnuită, de zi cu zi, a acestei catedrale.

Scria. Nu se apăra fiindcă ar fi voit să fugă sau să dea o lovitură de stat. Îşi apăra ultimele ore ale vieţii fiindcă, înainte de a se sinucide, voia să scrie o confesiune. Un tratat despre caracteristicile omului.

elixirul

Personajele dramei:
HARRY HANUŠ

Nu bănuiam că e nemuritor. Când l-am văzut pentru prima oară, cobora tocmai dintr-o elegantă limuzină americană în faţa institutului nostru. I-am dat cel mult cincizeci de ani. Era încă drept ca un brad. Trecu în fugă, plin de sine, pe lângă portar şi dădu buzna neanunţat în cabinetul profesorului.

— Sunt Harry Hanuš din Dallas, Texas, America. Am venit să-mi vizitez vechea patrie. Şi aş vrea să fac o donaţie institutului dumneavoastră.

Profesorul, un om politicos şi paşnic, îl invită pe oaspete în biroul lui şi spuse secretarei să le facă câte o cafea, întrebă despre ce donaţie era vorba.

— O donaţie pentru institutul dumneavoastră, se-nţelege — spuse ceho-americanul, făcând o mutră de parcă ar fi mestecat gumă.

— Am un teren petrolifer lângă Dallas. Sunt foarte bogat. Vreau să fac ceva pentru patria mea. Vă donez dolari. *Dollars from Dallas*[7] — spuse. Ce părere aveţi? Şi-i oferi profesorului o ţigară de foi. Şeful nostru e un fumător pătimaş, chiar dacă e demonstrat, fără posibilitate de tăgadă, că acest viciu dăunează sănătăţii.

— Ţigara o iau — spuse el. Banii însă, nu. Şi îi explică că institutul nostru este subvenţionat din fonduri publice, şi, deci, n-are nevoie de donaţii particulare. Dacă Mr Hanuš vrea cu orice chip să cheltuiască nişte bani în Cehoslovacia,

[7] Dolari din Dallas — în limba engleză în original.

să-i doneze Ministerului Sănătăţii.

— De ce? Pe mine nu mă interesează Ministerul. Eu sprijin biologia. Donez aceşti bani celor ce luptă împotriva morţii — spuse, de parcă s-ar fi aflat în faţa camerei de televiziune. Fiecare litru de petrol extras de societatea mea prelungeşte cu un minut viaţa omenirii. Calculaţi, vă rog.

Profesorul îl refuză categoric. Hanuš ameninţă cu trimiterea unei broşuri de propagandă pe această temă şi a unor lucrări ştiinţifice publicate de fundaţia sa din Statele Unite. Apoi, fără nici o legătură, întrebă de Zdenička. Mai întâi profesorul nici nu-şi aminti că lucrează în institutul lui.

— Zdena Gronská? întreba din nou şi chemă secretara. Aha, doctoranda cea nouă. Lucrează la noi doar de câteva luni. Mr Hanuš nu putea să fi aflat despre ea din literatura de specialitate. Până acum n-a publicat nimic.

— E rudă cu mine — spuse. *Relative.*[8] Pot să donez ceva unor persoane particulare? Oricum m-ar moşteni.

ZDENIČKA GRONSKÁ

bineînţeles, n-a vrut să recunoască pentru nimic în lume că ar avea rude în Texas. Şi, într-adevăr, până azi nu pomenise nimic despre asta. Poate s-o şi dovedească. Nu are pe nimeni în America, numele Hanuš nu apare în familia ei.

Am confirmat şi eu acest lucru. Ne cunoaştem încă din facultate. Sunt numai cu doi ani mai mare. Îi cunosc întreaga familie. Niciunul dintre ei nu ştie nimic despre vreo rudă de peste ocean.

— Sunt văr bun cu verişoara străbunicului dumitale — spuse Hanuš cu siguranţă în glas. Am aflat prin Ambasada

[8] Rudă — în limba engleză în original.

noastră. Pot să vă arăt şi actele. Aveţi dreptul la automobilul meu. Iar odată, când vor muri rudele mele din America, veţi moşteni o parte din averea mea. Spun o parte, fiindcă grosul averii vreau să-l las Institutului meu pentru combaterea morţii. Am venit în Cehoslovacia numai pentru câteva zile. Plec mai departe, spre Moscova, să cumpăr instalaţii de extracţie. Când mă întorc, limuzina mea va fi a dumitale, dragă nepoată.

Ne-am uitat cu toţii pe fereastră. În limuzina lui Hanuš intrau uşor patru Škode Spartak.

Am obiectat fără convingere că Zdenička n-a avut niciodată vreun străbunic. Nu mă mai asculta nimeni. Dragostea mea plecase cu noua ei rudă. Iar

EU

am rămas singur. Peste o lună intenţionam să mă însor cu colega Gronská. Nu văd de ce m-aş prezenta. Nu joc un rol prea important în toată această întâmplare. De fapt nici nu ştiu cum arăt, căci în oglindă sau în fotografii omul îşi vede întotdeauna doar imaginea lui de moment, pe când în realitate se manifestă prin comportament, şi aşa rareori se observă pe sine însuşi. Iar la trăsăturile mele caracteristice nu m-am gândit încă. Poate m-am întrebat numai dacă mă potrivesc cu Zdenička. Sunt energic şi atent, ea e delicată şi sensibilă, uneori — ce-i drept — e cam tare de cap, dar până la urma tot reuşesc să mă înţeleg cu ea. Merită, fiindcă e într-adevăr frumoasă. Cea mai frumoasă. De-asta sunt gelos pe Hanuš, de-asta îl bănuiesc de cele mai rele intenţii, cred că nu e nici un fel de rudă, ci un agent internaţional, care vrea s-o atragă pe colega Gronská în planurile lui murdare. Doar de aceea am îndrăznit să fac

acest pas, pe care altfel l-aş fi dispreţuit. M-am dus la gazda ei.

GAZDA

fusese pe vremuri bucătăreasă la ambasada noastră de la Copenhaga. Se zice că gătea grozav, dar curăţenie nu-i prea plăcea să facă. De aceea mă duceam rar pe la ele. Îmi place ordinea. Şi nu-mi plac bârfele. De data asta însă am ascultat absolut tot ce mi-a zis. Am găsit-o acasă abia a treia zi. Aceste trei zile, Zdenička n-a dat pe la serviciu, s-a învoit prin telefon, ca să-i poată arăta unchiului ei frumuseţile Pragăi.

— Ce rudă, băiete! mă privi gazda cu milă. Ce fel de rudă mai e şi asta. Dumneata îi trimiţi nepoatei dumitale în fiecare dimineaţă flori? O duci cu maşina la cele mai scumpe restaurante?

— N-am nici o nepoată.

— Dar dac-ai avea? I-ai face vizite seara?

— Niciodată. Zdenička n-ar admite una ca asta.

— Eu nu-mi bârfesc de pomană chiriaşele, dragă domnule. Ce-ţi spun acum, e sfântul adevăr. Dacă nu mă crezi, n-ai decât să pleci. Respectele mele.

Vizite? Doar după trei zile? N-aveam de unde să ştiu. Eu a trebuit să-i fac curte mai bine de trei luni până să mă invite la ea. Mi-era ciudă pe limuzinele acelea ridicule, nepractice, diforme, cu care industria americană de automobile înţesase drumurile Lumii vechi şi care cică, după unii economişti naivi, poartă vina crizei actuale din industria lor de oţel.

PROFESORUL

nu era iritat. Dimpotrivă, în zilele următoare a întrebat

de câteva ori de Hanuš.

— După părerea mea e domnul Barnum. Institutul îi serveşte doar pentru reclamă. Cine poate să-şi imagineze nemurirea? Moartea e legată de evoluţia individului. Nemuritoare este specia umană în care indivizii îşi transmit trăsăturile caracteristice din generaţie în generaţie.

— Dar ţesuturile? se încruntă profesorul. Ebeling cultivă pe medii nutritive bucăţele de ţesut embrionar încă din anul 1915. De mai bine de patruzeci de ani.

— Numai că pentru asta Hanuš, sunt sigur, nu-i dă nici un premiu. Prea puţin îl interesează resuscitarea ţesuturilor. Vrea să trăiască el, ca personalitate, nu fărâmiţat.

— Rahat cu perje — spuse profesorul, căruia îi plăcea să vorbească în doi peri, şi plecă zâmbind. De fapt nu e niciodată grosolan. La ce fel de rahat sau la ce fel de perje s-o fi referit? Nu cumva la perjele uscate, care ţin cât o viaţă de om? Numai că omul nu e perjă. Rahat cu perje. Tot aşa cum dragostea şi moartea sunt întotdeauna legate într-un anume fel în închipuirea noastră.

N-am putut medita mai departe, căci s-a întors Zdena.

— De fapt căuta o altă Gronská, minţi ea cu un aer nevinovat. Am umblat trei zile cu el prin Praga pentru ca a patra zi, de dimineaţă, să vină la hotel adevărata lui nepoată, o femeie de optzeci de ani.

— Optzeci de ani? Are o nepoată mai bătrână ca el? Credeam c-o prind cu minciuna.

— E un om tare ciudat — spuse îngândurată. Susţine că trebuie să-i fac rost de un compus. Mi-a arătat un preparat de care n-am auzit niciodată. Cred mai curând că se droghează. De-aia e tot timpul într-o dispoziţie excelentă.

— Şi tu vrei să-i prepari opiacee la noi în institut?

Dădu din cap în semn că nu.

— De altfel — zise ea — a şi pierdut reţeta.

Nu credeam o iotă din tot ce spunea. Se simţi jignită. N-am mai vorbit unul cu celalalt. Era greu, fiindcă lucram în acelaşi laborator şi până acum lucraserăm cu rândul la diferite experienţe, ceea ce ne lăsa o groază de timp liber. Acum ne vedeam fiecare de treaba noastră de o parte şi de alta a mesei şi tăceam ca nişte surdo-muţi.

Hanuš nu mai apăru câteva zile. Am încercat de câteva ori să zâmbesc Zdenei. Am controlat la ce lucrează. Nu era vorba de nici un drog. Eram gata să mă împac cu ea când, într-o dimineaţă, portarul mi-a dat nişte orhidee.

— Sunt pentru mine? am întrebat eu.

— Da de unde. Pentru tovarăşa Gronská. Ca în fiecare dimineaţă. Hanuš îi trimitea zilnic orhidee. Şi ea le ascundea de mine.

— Poftim buchetul de la unchiul dumitale. Cred că vrea un extras din orhidee — am spus eu batjocoritor.

Probabil că se vede cu el în continuare şi caută o scuză. Extras din orhidee. Habar n-aveam ce aproape eram de adevăr. Zdena a luat florile şi le-a pus în biroul ei. Avea acolo un fel de seră tropicală, căci orhideele sunt rezistente, iar Hanuš era perseverent.

— Îmi şi scrie — izbucni Zdena în plâns. Şi tu nu mă ajuţi. Te încrunţi tot timpul, ursuzule! Sunt tare nefericită. S-a îndrăgostit de mine. Susţine că n-a venit decât ca să prepare medicamentul acela şi n-a îndrăznit să vorbească cu cineva mai mare, fiindcă se teme de specialişti. Pretinde că numele meu i l-a spus portarul, când i-a zis că o caută pe cea mai tânără cercetătoare din institut. Mi s-a părut suspect. De ce un ceho-american ar da să i se prepare un

medicament pe ascuns? De ce m-a ales pentru asta tocmai pe mine? Bineînţeles, nu i-am promis nimic. Dar nici el, a doua seară, n-a mai vorbit despre asta. A început să-mi facă declaraţii de dragoste. Dar într-un mod atât de ciudat…

— Cum ?

O clipă căută cuvântul.

— Demodat.

— Un american? Un american demodat?

— Zău. E un om tare ciudat.

MEDICUL

care tocmai apăruse în uşă, aprobă din cap. Hanuš e, într-adevăr, un om straniu şi suferă de o boală stranie. Acum câteva zile l-au adus de la hotel la clinică într-o stare foarte gravă, cu febră mare, delirând. Nu-l înţelegea nimeni.

— Vorbea englezeşte.

— Da’ de unde.

— Spaniolă? Germană?

— Delira în cea mai pură cehă veche, parc-ar fi citit cu voce tare Cronica lui Dalimil.[9] Îmi puteţi explica lucrul ăsta?

— De ce tocmai eu? întrebă Zdenička.

— Fiindcă vă cheamă mereu. Când şi-a revenit, a început să ne spună că suferă de dragoste, nu de vreo boală, că moare din dragoste. Şi mai că-mi vine să-l cred. De-aia sunt aici. Omul ăsta se topeşte văzând cu ochii. Îmbătrâneşte pe zi ce trece, e de necrezut. Şi tot timpul o striga pe Marie Gronská. N-aţi vrea să-l vizitaţi? Ştiţi, măcar ca să-i sporim rezistenţa întregului organism. Fiindcă nu

[9] Cea mai veche cronică cehă în versuri (aprox. 1314).

putem diagnostica nici o boală. În afara celor curente, prin care a trecut şi care sunt o groază.

— Dar pe mine nu mă cheamă Marie Gronská.

— Mereu vă încurcă numele de botez.

— Şi tot mai susţine că o iubeşte? am întrebat eu.

— Eu îl cred — spuse medicul. Şi ne-a dus la patul lui. Mie nu mi-au dat drumul înăuntru. A trebuit să aştept pe coridor. Un american care vorbeşte ceha veche? Să existe oare în Texas vreo sectă a vechilor cehi? Sau te pomeneşti că Mr Hanuš, pe lângă Institutul pentru lupta cu moartea, mai sprijină şi un Institut pentru renaşterea vechilor limbi slave?

Când ieşi din camera lui, Zdena avea ochii plânşi.

— Nici nu l-am recunoscut — mi-a spus ea. Aşa de mult s-a schimbat într-o săptămână. E un moş. A încărunţit de tot.

— Toate astea din dragoste? Ciudat bolnav… începu să plângă în hohote. Probabil că acum regreta că-l lăsase să vină la ea chiar din a treia zi. N-am să i-o iert niciodată. Încă nu i-am spus nimic, dar cât o ţine căsnicia noastră, ăsta o să fie atuul meu. Crezi că te iubeşte?

— Păi mi-a lăsat toată averea. Zice că ştie că moare… Şi Zdena îmi arătă testamentul, legalizat la ambasadă.

— Inima slăbeşte. Pulsul e din ce în ce mai slab, fără vreo cauză evidentă. De parcă, dintr-odată, toţi muşchii ar ceda… spuse medicul.

— Marie! am auzit de după uşă. Marie!

— Iar delirează. Nu ştiu dacă mai apucă dimineaţa.

— Ar trebui să te duci până la hotel — i-am spus eu Zdenei. Ştii să conduci? Se pare că maşinile astea americane noi au conducere automata…

Zdenička refuză. La hotel m-am dus eu. Cineva trebuia să aibă grijă de fata asta nefericită.

DIRECTORULUI HOTELULUI

m-am prezentat drept Gronský. Directorul s-a scuzat. Cică au nevoie de fiecare cameră. Aşa c-au fost siliţi să predea lucrurile domnului Hanuš la depozit, după ce au întocmit un proces-verbal cu lista obiectelor acestuia, în prezenţa organelor de miliţie.

— Este vorba despre o moştenire — am spus eu cu importanţă în glas. M-ar interesa lista aceea.

Directorul zâmbi.

— E o listă foarte scurtă — spuse. Domnul Hanuš nu avea aproape nimic cu el.

Mă crede prost? Îşi imaginează că nu ştiu ce-şi ia un om la drum.

— Trusa au luat-o la spital. Aici a rămas doar valiza. Ori în ea nu se afla mai nimic.

— Ce anume se afla totuşi?

— Veniţi să vedeţi — îmi spuse, şi mă conduse în biroul lui.

— Cred că pot şi vă arăt, chiar dacă nu sunteţi moştenitorul legal. Mă interesează dacă lucrul ăsta are vreun preţ. În valiza domnului Hanuš n-am găsit decât un pergament vechi. Poate că l-a cumpărat la vreo licitaţie. Şi cum sunteţi medic, mă prezentasem doctor Gronský, poate înţelegeţi ceva.

— Era o reţetă. O reţetă lungă şi complicată, scrisă în cehă! Am citit sfârşitul:

„În al doilea rând, acest lapis pe oameni tineri şi sănătoşi îi păstrează, gonind de la ei toate bolile, astfel că

lepra o alungă, epilepsia şi multe alte boli de nelecuit lecuieşte mai bine ca toate licorile cunoscute. Astfel că ocroteşte şi împiedică în vremurile viitoare orice boală să te încerce, fiind elixirul şi licoarea tuturor corpurilor, metalice sau omeneşti, ce trebuie lecuite şi uşurate…”

— E un document foarte interesant — i-am spus directorului. Aş vrea să-l citesc în linişte. Îmi cam tremura glasul. Dar directorul nu observă şi mă încuie în biroul său.

E clar, nu bănuia că găsisem hârtia pentru care îşi dăduseră viaţa mii de alchimişti şi pentru care fuseseră cheltuite tezaurele celor mai bogaţi potentaţi din lume: reţeta slăvitei pietre a înţelepciunii. Sau o imitaţie lipsită de valoare.

— M-am apucat s-o citesc de la început:

Ingrediente: sare de bucătărie, sare algati, sare armeniaci, ariatron, alcal sau fierea sticlei, sare vintrică, alaun de rocha, glaciale… M-au întrerupt nişte bătăi în uşă. În prag se afla un moş cu ochelari de soare, într-un costum cam larg. Se sprijinea în baston, dar venise singur. Era Harry Hanuš. Mă duse în camera lui, pe care i-o eliberaseră numaidecât.

— Ia loc — spuse şi se prăbuşi pe canapea. Nu chema pe nimeni în ajutor sau să mă îngrijească. Mă poţi ajuta dumneata. Dumneata şi Gronská… şi îmi smulse cu abilitate pergamentul din mână.

— O să-i pară bine — am spus eu.

— Credea că mor? întrebă moşneagul.

Mi se făcu milă de el.

— Vă iubeşte.

— Destul — spuse aspru şi am crezut că-mi trage una cu bastonul. Destul cu prostiile astea. Nu vreau să mor. Mi-

e frică de moarte. Înţelegi?

Desigur, înţelegeam. Cui nu-i e frică de moarte? Dar de ce nu-mi îngăduia să vorbesc despre Zdenička?

— O să-ţi explic — respiră el adânc. Fiindcă am nevoie de dumneata. De fapt nu mă numesc Harry Hanuš ci

HANUS HEYDEN.

Eu am furat piatra filosofală de la Kašpar Zrucký din Rudz, camerierul împăratului, care cu o zi înainte îl otrăvise pe împăratul Rudolf, fiindcă acesta, în cele din urmă, descoperise taina. Eu sunt cel pe care voiau să-l ardă pe rug şi după care umblau cu mandatul de arestare prin toată împărăţia. Eu însă, în timpul acesta, mă aflam în laboratorul meu secret din Hrad, unde îmi preparam această reţetă. Am părăsit Praga abia după bătălia de la Muntele Alb. Am luptat în Anglia în timpul răscoalei lui Cromwell, am trăit revoluţia franceză şi războiul Nordului împotriva Sudului… ce să-ţi mai spun. Nemurirea este surprinzător de avantajoasă în luptă şi în viaţa comercială. Sub efectul ei omul devine dur, încetează de a mai fi hipersensibil. Am părăsit deci liniştit Praga, deşi aici se afla Maria mea şi de atunci nu m-am mai îndrăgostit de nimeni.

— Şi Zdenička?

— Tocmai asta e. Ori de câte ori piatra îşi încetează efectul, ea îmi apare din nou, ca o boală. Arunc bani în dreapta şi în stânga, părăsesc poziţiile cucerite, cedez cu uşurinţă duşmanilor, am sentimentul că o întâlnesc pe Maria; atunci trebuie să mă întorc în laboratorul meu din Hradčany şi să-mi prepar acolo elixirul. Ultima dată am fost aici cu armata prusacă, după bătălia de la Sadova. Nu mă crezi?

De ce l-aş fi contrazis? N-o să mă cert cu un nebun.

— Tot ce-mi trebuie este un compus, a cărui formulă am predat-o Gronskăi. Restul îl fac eu singur. Este o experienţă foarte complicată şi îndelungată, trebuie începută pe lună plină. Laboratorul meu din Hradčany e gata pregătit. Am şi fost acolo.

Singurul lucru care mă mira era că, dintr-odată, îi pierise dragostea, că îşi revenise atât de repede.

— Fiindcă m-am speriat de moarte! Am fost aproape în agonie, i-am simţit gheara rece.

ARHIVARUL ČIŽEK

Zdena credea în basmele lui. A adus reţeta lui Hanuš pe care, bineînţeles, n-o pierduse. Şi a început s-o studieze cu grijă.

— Asta trebuie să fie Rauwolfie — arătă un ingredient. Radix de India…

— Se poate, dar îţi atrag atenţia că pe lângă nişte plante ce cresc pe Himalaia şi al căror efect terapeutic îl cunoaştem, în reţetă mai figurează un fel de răşină şi degetul mic al unui tânăr spânzurat.

S-a supărat. A început să lucreze singură la compusul acela, iar pe mine m-a trimis la arhivarul Čižek, şeful Asociaţiei pentru vechea Pragă. Acesta mi-a confirmat totul, cuvânt cu cuvânt. Heyden existase. Şi dispăruse fără urmă. După unii, în ultimele zile ale vieţii, Rudolf reuşise, într-adevăr, să transforme metalele în aur, să descopere elixirul vieţii, fapt dedus din aceea că în atelierul său s-au găsit treizeci de chintale de aur, cu toate că visteria statului era înecată în datorii. *Nori sequitur* tipic. La urma urmei, de ce ar fi plătit împăratul datoriile statului cu aurul său? Dar Heyden existase. Şi dispăruse din Praga după moartea lui

Rudolf. Întreb de laboratorul secret. Arhivarul zâmbeşte. Cine poate pretinde că ar cunoaşte toate încăperile zidite din Praga veche, când nici măcar mormintele regale n-au fost cercetate până azi ca lumea.

Zdena triumfase. Dar treaba nu mergea. Era un compus greu de realizat. Iar de la hotel telefonau zilnic. Ziceau că Hanuš stă cât e ziua de lungă în cameră, priveşte de jur împrejur prin ochelarii lui fumurii şi întreabă cum merge treaba la noi. Nu mi-aş dori o asemenea viaţă veşnică. Veşnic bătrân, veşnic singur. Sunt pentru prelungirea vieţii la vreo două-trei sute de ani, aşa cum plănuim în cercetările noastre, dar atât, pe urmă trebuie să murim. Ce Dumnezeu, toată lumea să fie populată de oameni ca Hanuš Heyden?

— Mai bine i-am dori moartea — i-am spus Zdenei. Ezita şi ea. Numai că a venit la noi

O ALTĂ DOMNIŞOARĂ.

A venit luni dimineaţă. S-a prezentat în fugă. Nu ştiu nici până azi cum o cheamă. Ne-a zis că e femeie de serviciu în hotelul acela. Semăna cu Zdenička şi era mai tânără. Hanuš se îmbolnăvise din nou. Într-o dimineaţă, îşi scosese ochelarii fumurii, începuse să-i spună fetei Marie şi îi trimisese flori. Jura că între ei n-a fost nimic. Am crezut-o. Acum Hanuš arăta ca vai de lume. Dar ea nici măcar nu-l compătimea. Îl ocăra, zicea c-ar trebui să-i fie ruşine. Îşi chemase pe ascuns prietenul, care veni în călcătorie prin uşa din dos. Hanuš aflase. I-a prins pe când se sărutau. Şi a vrut să se sinucidă în camera lui. A vrut să se spânzure cu bretelele.

Am făcut o ultimă încercare, am muncit toată noaptea.

Dimineaţa am dus preparatul cerut la hotel. Hanuš zăcea în pat, aproape inconştient.

Când văzu praful nostru ochii începură să-i strălucească. I-am vorbit despre moarte. Se ridică încetul cu încetul din pat. I-am spus că omul moare şi nu lasă nimic în urma lui, că în ultima clipă, tot ce-i rămâne este conştiinţa felului în care a trăit şi pentru ce a trăit. Se îmbrăcă în grabă, îmi era cât se poate de limpede că omul acesta îşi irosise viaţa veşnică, ca alergase după aventuri şi avere. Dar cazul lui mă interesa căci dovedise că nu numai unele ciuperci, ci şi oamenii pot trăi veşnic. L-am dus cu taxiul, cu Zdena, pe banii mei. A dispărut brusc sub cetate, habar n-aveam unde. Am rămas singuri în semiobscuritate; am aşteptat îndelung.

— Zicea că de data asta ia o doză zdravănă. Cică nu vrea să mai treacă a doua oară prin ce a trecut.

— Am început să nu mai cred că omul acesta a existat cu adevărat. De fapt era un şarlatan… am meditat eu cu voce tare, tropăind pe loc, fiindcă îmi era frig. Nici nu am băgat de seamă că pe lângă noi a trecut un tânăr. Zdena a fost aceea care mi-a atras atenţia. N-a spus nimic, dar i s-a tăiat răsuflarea. Era Hanuš. Cu obrazul neted, fără nici un rid, aproape că alerga spre catedrala Sfântului Nicolae. Abia l-am ajuns din urmă.

— Vă înşelaţi — ne spuse, când l-am oprit. Dar îl trăda accentul american. Nu vă cunosc, domnilor. Dar luaţi asta, ca să vă aduceţi aminte de mine… Şi-mi aruncă la picioare zece coroane. Urcă în primul taxi care trecu pe lângă noii trânti portiera şi dispăru.

— Nu era escroc — spuse Zdena.

— Dar n-am nici o dovadă. Întinerind s-a schimbat

complet. E adevărat că a devenit mai dur. A uitat să ne mai fie recunoscător chiar şi nouă, care i-am salvat viaţa.

Nu de recunoştinţa lui aveam eu nevoie. Visam la o lucrare ştiinţifică. Aşa, nu m-ar crede nimeni.

Numai că a doua zi ne-am trezit cu un şofer de taxi, însoţit de doi miliţieni.

— Ei sunt — spuse şoferul şi a trebuit să mergem cu Zdena la morgă. Ei mi l-au urcat în maşină.

— Asta aşa e. Dar de ce va interesează?

— Fiindcă a murit astă-noapte.

NECROPSIERII

La morgă se aflau câteva cadavre. Profesorul trecea pe lângă ele, cu pipa în gură, şi dicta observaţiile secretarei, care împingea în urma lui, pe un căruţ, o maşină de scris. Asistenţii spintecau cadavrele şi îi prezentau diferitele organe. Hanuš era ultimul. Zăcea pe masă gol, neatins încă.

— Scrie. Cadavrul unui bărbat de aproximativ treizeci de ani. Semne distinctive: numeroase cicatrice în zona hepatică, toracică şi a umărului drept, parcă ar fi răni de sabie, vindecate. Profesorul se aplecă deasupra lui Hanuš şi privi la medicii care îl urmau în alai. Aşa arătau cicatricele tipice ale spadasinilor. În secolele şaptesprezece şi optsprezece. Sunt descrise de vechii anatomişti olandezi. Se încruntă. Observaţii? Asistentul său, fără să spună un cuvânt îi întinse cuţitul. Fruntea îi era brobonită de sudoare. Toţi încremeniră. O asemenea încălcare a disciplinei la un subaltern! Să nu pregătească cazul! Profesorul îl măsură din cap până în picioare şi se pregăti pentru incizie. Dar cuţitul se rupse. Pielea lui Harry Hanuš era tare ca o piatră

şlefuită.

— Cine a primit aici manechinul ăsta? urla profesorul, cunoscut ca un om care-şi iese uşor din fire. Asta-i statuie, nu cadavru! Strigă el. Nimeni nu voi să-l creadă pe medicul cel tânăr nici pe şofer.

Aşa se face că Harry Heyden Hanuš, ca statuie de piatră, se odihneşte şi azi în pivniţa de sub morgă. Putem presupune că va rămâne veşnic acolo. Băuse probabil prea mult din elixirul său.

LOCUL: Praga, caput regni.

TIMPUL: Nelimitat (pentru figurinele de piatră).

trustul pentru distrugerea istoriei

Trust for destruction of history. Weltgeschichtevernichtungstrust. TDH este o organizaţie internaţională secretă pentru stăvilirea progresului. Vă daţi, desigur, seama că evenimentele nefaste ale lumii contemporane distrug personalităţile eminente, cum sunteţi de exemplu dumneavoastră, silindu-le să trăiască oprimate şi lipsite de libertate, în primul rând prin aceea că elimină proprietatea privată, garanţie a independenţei, şi o înlocuiesc cu domnia monopolurilor, sau, şi mai rău, a întreprinderilor de stat. De aceea a fost înfiinţat trustul nostru, o întovărăşire în scopul apărării ultimilor particulari care doresc să ţină progresul în loc, care tânjesc după libertate, care vor să apere personalitatea omului-patron de inflaţia omului-salariat. De aceea vă scriem, şi dumneavoastră trebuie să ne ajutaţi, trebuie să stăviliţi progresul la locul dumneavoastră de muncă şi în oraşul dumneavoastră, căci numai eforturile internaţionale susţinute ale tuturor pot asigura succesul acum, când toate intervenţiile militare ne-au dezamăgit.

Privi semnătura. La început i se păru o glumă de prost gust. Dar hârtia era de bună calitate, manifestul fusese tipărit de bună seamă în străinătate, căci accentele şi căciulile de pe cuvinte ieşeau nefiresc în evidenţă, se vedea limpede ca fuseseră imprimate separat.

Se uită la fostul lui prieten. Oare cu asta se ocupă el acum?

— Interesant — spuse, şi-i înapoie manifestul cu un aer încurcat. Mă îndoiesc însă că cineva ar putea opri istoria în loc, ba chiar s-o distrugă. Eu unul cu siguranţă, nu. Garajul

mi-e gol şi n-am un sfanţ în buzunar. Azi mi-au luat şi ultimul automobil…

— Nu vrem bani de la tine. Şi nici să te folosim ca şofer. Dimpotrivă, îţi dăm o maşină nouă.

Tonda[10] privi prudent în jur şi ridică cu mâna stângă prelata camionetei demodate cu care venise. Apărură nişte duze strălucitoare, un fel de catiuşe în miniatură, îndreptate direct spre Korejs.

— La ce servesc astea — întrebă el, fiindcă maşinile îl interesaseră întotdeauna.

— Tu poţi stăvili progresul în Cehia pe timp îndelungat. Ai uitat cum, în patruzeci şi cinci, i-am împiedicat pe nazişti să arunce podul în aer? În felul acesta, ruşii au ajuns în Praga înaintea americanilor şi au hotărât regimul ce avea să fie instaurat în ţară. Şi ştii de ce am reuşit noi atunci să împuşcăm, unul după altul, sprengkommando-ul acela? Fiindcă ne-ai dat camioneta ta şi ne-ai dus până la pod prin spate, pe un drum de pădure. Aveai pe atunci o maşină grozava.

— Un Richard — zâmbi Korejs. O construisem chiar eu, din piese vechi. N-am întâlnit vreun Dodge sau vreun Gaz care s-o întreacă. Chiar pe asta mi-au luat-o azi.

— Tocmai de aceea eşti omul nimerit pentru trustul nostru. Cine o să se ocupe acum, în fabrică, de automobilele tale? Cine o să le mai dea viaţa, dragostea lui? Tu eşti ultimul şofer din Cehia. Ultimul îndrăgostit de meseria lui. După tine vor veni doar chiulangii, pungaşi şi funcţionari… Lor, puţin o să le pese de maşini. Nu-şi vor iubi munca. Nu trebuie să îngădui una ca asta.

— Cum să fac? întrebă Korejs scurt şi îl conduse pe

[10] Diminutiv de la Antonín.

Tonda în atelierul său părăsit. Au mai încercat şi alţi şmecheri. Şi au păţit-o.

— Nu au încercat metoda noastră. Maşina asta te duce înapoi în anul o mie nouă sute patruzeci şi cinci. Kilometrajul nu arată kilometrii parcurşi, ci anii. În rest, maşina se conduce la fel ca iubita ta camionetă. Am construit-o intenţionat după modelul tău. Te întorci în ziua aceea decisivă, nu duci pe nimeni pe pod, băieţii merg pe jos, ajung prea târziu şi ruşii se opresc lângă râu. Mâine dimineaţă americanii vor fi în Praga. Corectezi istoria. Cum au făcut şi în alte părţi. Asta, se înţelege, va schimba prezentul mai sigur decât orice război de intervenţie. Astăzi, când există arma atomică, nici nu avem altă posibilitate, dacă vrem să distrugem istoria, dar să menţinem lumea…

Korejs nu mai avea nici o îndoială.

— Ai înnebunit — spuse şi porni cu paşi mari spre casă. Tonik[11] alergă după el. Se jura că totul e adevărat, îi arătă dovezi, acte, împuterniciri, dolari şi un pistol de un tip special, cu amortizor, admise că e o expediţie primejdioasă, că adeseori nu se mai întoarce nimeni dintr-o asemenea excursie în trecut, lăudă eroismul lui Korejs. El, care reuşise atunci să-l lichideze cu cuţitul pe căpetenia sprengkommando-ului, va putea acum să lase omenirea, civilizaţia, pe sine şi familia sa pradă mizeriei?

— Ce Dumnezeu, ai uitat că atunci ai luptat alături de noi? Că pe podul acela ţi-ai pierdut mâna dreaptă? Korejs atinse nedelicat proteza lui Tonda.

Iar Tonik îi explică de ce se schimbase, de ce intrase în serviciul trustului, când îl dăduseră afară din gărzi, ba îl şi

[11] Diminutiv de la Antonín.

arestaseră, zicând că în regiunea de frontieră s-ar fi ţinut de furturi. Trebuise să fugă peste graniţă şi de atunci se gândeşte numai la felul în care şi-ar putea repara greşeala. El a născocit acest plan şi l-a înaintat centralei, el a descoperit de fapt că situaţia politică actuală din Cehia este o urmare a faptului că Korejs i-a dus cu camioneta, că de fapt Korejs în camioneta lui a adus socialismul în Praga…

Îi închise uşa în nas. Nici nu-şi luă rămas bun de la el. Acasă îl aşteptau cu cina sleita. Socrul se plimba, maliţios, în jurul mesei. Marta îşi privea mâinile.

— Ştii ce-ţi transmit camarazii tăi? întrebă socrul sarcastic. Ştii ce ţi-au transmis prin Marta? Nu numai că ţi-au luat toate maşinile, dar mai trebuie să plăteşti şi impozit. Aşa, acum du-te de bea cu ei. Ce ţi-am spus eu?

Asta era placa pe care o asculta în fiecare zi.

— Le-au luat fiindcă aparţin fabricii. Dacă le-ai fi trecut pe numele meu, le-am fi avut şi azi — obiecta Korejs, cu mai puţină convingere ca de obicei. Azi nu mai avea putere să se supere pe omuleţul acela cocoşat.

— Asta da. Ştiu eu foarte bine. De-aia te-ai însurat cu fie-mea. Credeai că o să-ţi dau totul, nu-i aşa? Ca pe urmă să mă arunci pe uşă afară, cu fată cu tot…

— V-au aruncat alţii — spuse Korejs şi împinse supa la o parte. Nu-i era foame. Marta se uită la el. Era şi mai urâtă ca de obicei.

— Mâine dimineaţă ne trebuie zece mii. Ţi-au trimis vorbă că aşteaptă până mâine. O fac pentru tine — spuse ea rar şi încet. Ştia că n-au în toată casa nici o coroană, cu excepţia banilor ascunşi din timp de tatăl ei şi pe care, bineînţeles, nu-i împrumuta nimănui. Zic că te poţi angaja în fabrică ca şofer — spuse ea.

Korejs se ridică. Era iute la mânie.

— Gata? lătra socrul. Nu ţi-a mai rămas nimic. Nu ţi-am prorocit-o eu de când mă ştiu?

Dar prorocea acum camerei goale. Korejs ieşise în faţa casei.

Pe coridor luase de pe poliţă o sticlă cu rom, îi spărsese gâtul de canatul uşii şi o băuse din câteva înghiţituri.

Tonda se afla încă afară, lângă maşina lui misterioasă.

— Merg — spuse Korejs şi sări la volan, de parcă s-ar fi dus la grădinarii din Motol, să cumpere o conopidă. În ultimul moment, Tonda aruncă sub maşină un fel de pârghie şi sări iute la o parte. Motorul începu să mârâie, era evident un diesel. Şi cu toate astea părea că merge la pas. Korejs privi afară. Tonik nu mai era acolo. În schimb răsărise soarele. Iar mărul din faţa lui înflorise. În noiembrie. Peste o clipă, în locul florilor văzu fructe. Şi frunzele îngălbeniră. Pricepu totul abia când dispăru garajul şi în locul lui apăru ograda veche cu şopronul pe care îl dărâmase în anul 1947. Peisajul din faţa parbrizului începu să se schimbe ca într-un film rulat mai repede, iar Korejs simţi că ameţeşte. Auzi focuri de armă şi motorul se opri dintr-o smucitură. Fu nevoit să se apuce de volan. Pe maneta de conducere văzu numele firmei:

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

iar kilometrajul indica timpul: 1945. Împuşcăturile se auzeau de departe, de undeva pe lângă Roudnice. Erau tunuri grele sau tancuri. Coborî iute şi trase maşina în desişul din spatele ogrăzii. Îşi cunoştea exact trecutul. Bicicleta ruginită de după sârma ghimpată şi motocicleta

Jawa distrusă, pe care le lăsaseră aici după accidentul din 1945. Zâmbi. Se întorsese în tinereţea lui sau, cel puţin, în epoca în care nu se simţea bătrân. Auzi din piaţă zgomot de motoare. Treceau ultimele tancuri cu svastici mari negre pe ele. Deci era adevărat. Toate se petreceau întocmai ca atunci. Acum se opri sprengkommando-ul. Aveau maşini amfibii şi pantzerfausturi. Erau cam cincizeci şi mai erau încă în viaţă. Ucigaşi până în vârful unghiilor. Pe ăştia să-i cruţe din cauza maşinii lui? La orizont apărură flăcările incendiilor. Îşi aminti de copiii arşi de vii, în satele învecinate. Deodată îl părăsiră puterile. Poate că istoria e imposibil de oprit în loc.

— Vor să arunce podul în aer. Trebuie să le-o luăm înainte prin pădure. Ne duci pe toţi — îl prinse cineva de mânecă. Era Tonda. Un Tonda mult mai tânăr, care-l ţinea cu dreapta lui sănătoasă. Lângă el se afla Irena. Se-nţelege. Cu părul blond şi des tuns scurt, în uniforma lagărului de concentrare şi cu puşca în mână, Irena, dragostea lui din vremea aceea.

— Nu te duce. O să-ţi pierzi mâna. Şi pe urmă o să te aresteze…

— Ăsta nu-i Korejs — îl împinse Irena.

— Ce cauţi aici? Cine eşti? Du-te de te ascunde! îi spuseră ceilalţi camarazi şi năvăliră în ograda lui, săriră gardul cu grijă, ca să nu-i vadă nimeni de pe şosea. Toţi erau înarmaţi.

Oare de ce nu-l recunoscuseră? Se gândea cu îngrijorare. Căută în jur o oglindă sau un ciob, dar pe urmă se văzu ieşind din casă, şi trebui să se apuce de gard, ca să nu strige. Se tăie de o reclamă veche, ruginită, pentru săpunul Hellada. Căci se vedea pe sine însuşi, vedea cum

se sfătuieşte cu Tonda şi cum intră cu tot grupul în casă. Ştia unde merg. În podul casei. Vor supraveghea sprengkommando-ul şi vor pune la punct planul de luptă. Marta e în bucătărie, ca de obicei.

— Nu are importanţă cine sunt. Ştiu că eşti geloasă pe Irena, ştiu că de ieri nu mai vorbeşti cu Korejs şi mai ştiu că, până la urmă, o sa rămâneţi împreună. Vin numai pentru ca în viitor să vă meargă bine. Vreau să fiţi fericiţi — îi spuse apoi nevestei sale, în bucătărie, în timp ce afară cineva trase cu puşca automată în ferestrele deschise. Naziştilor le era frică de trăgătorii izolaţi. Îşi aminti că împuşcaseră doi copiii care şedeau lângă şofer. Maşina lui i se părea acum din ce în ce mai puţin importantă.

— Să nu-l laşi să se ducă la pod.

— De unde ştiţi? zise Marta speriată şi ar fi strigat, dacă nu-i astupa gura. Simţi trupul nevestei sale, corpul acela bine-cunoscut, mai tânăr cu câţiva ani. Îl cuprinse dintr-odată un fel de tulburare şi se sărutară.

— Trebuie să-i strici maşina. Doar aşa nu o să ajungă la timp la pod. Dă-mi cheia de la garaj... începu să caute în şifonier. Ştia că soţia lui ţine acolo o cheie de rezervă, sub cămăşuţele de copil pe care le tot cosea pentru urmaşii lor ce nu s-au mai născut. Dar ea îi trase una peste mână:

— Ai înnebunit? Să stric maşina noastră? Acum ? Înainte de sfârşitul războiului? Din ce o să trăim?

Voi s-o întrebe cu ce o să se întreţină după aceea, dar o împinse la o parte, îi răscoli lenjeria. Nu îndrăzni să i se opună, fusese întotdeauna mai puternic decât ea. Găsi cheia şi alergă spre garaj.

— E maşina mea. Şi garajul e al meu. Eu sunt soţul tău — îi spuse în fugă. Şi în clipa aceea se văzu alături de ea, în

oglinda din vestiar. Părea unchiul ei. Doar era cu mult mai bătrân decât ea. La asemenea greutăţi nu se aşteptase. Alergă spre garaj. Scoase cuţitul. Taie toate cele patru pneuri. Îşi distruse maşina iubită. Poate că i-ar fi cerut şi iertare, fiindcă i se întâmpla adesea să vorbească cu maşina lui, cu mult mai multă gingăşie decât cu oricare om. Dar în clipa aceea uşa din spatele lui se deschise şi în prag apăru Korejs, cu şase ani mai tânăr. Korejs cel bătăios şi crâncen, eroul întregii comune, eliberatorul Pragăi. Se aruncară unul asupra celuilalt. Dar Korejs ştia unde îşi ţine Korejs pistolul, aşa că sări la masa cu scule înaintea lui, cel de pe vremuri. De fapt ştia totul dinainte, cunoştea şi ascunzătoarea de sub podea, unde se afla o veche puşcă automată. Şi nici nu slăbise atât de tare în aceşti ani, în timpul luptei aceleia stranii mai era în stare să şi vorbească:

— O fac pentru tine. Ca peste cinci ani să ai douăzeci de maşini Richard şi să poţi angaja zece şoferi, ca să-ţi meargă mai bine decât socrului tău…

— Puţin îmi pasă de toate astea — îl apucă Korejs de gât. Trădătorule! Colaboraţionistule! Porcule! Vrei să ne ardă de vii sau să ne împuşte unul câte unul? Mi-aş da şi cămaşa de pe mine, ca să scap de naziştii ăştia, şi ridică de jos cheia franceză. Afară se auziră motocicletele pornind. Sprengkommando-ul se pusese în mişcare. În uşa garajului apăru Tonda cu pistolul în mână.

— Am făcut rost de maşină — strigă nătărăul, dovedind prin asta că peste cinci ani avea să mintă. Hai repede…

Nici nu-l observă pe viitorul Korejs, care se ascunsese într-un colţ. În ogradă opri vechiul Ford al socrului lui Korejs. Istoria era salvată. Socrul coborî de la volan în

costum de sokol. Le strânse, cu emoţie, mâinile. Nu era înarmat. Când eroii plecară, rămase cu fiica lui.

— Şi tu eşti ăla care toată viaţa o să-mi spună să nu mă alătur lor — zâmbi viitorul Korejs.

Socrul îl măsură cu privirea:

— Cine e omul ăsta?

— Nu ştiu — spuse fata, care se gândea că soţul ei plecase cu Irena. Dar se zice că americanii au ajuns la Beroun.

— Până la urmă toate armatele se duc. Ai noştri însă rămân. Nu trebuie să ni-i facem duşmani. Lasă-i să se răscoale… Ca în 1918. După război, m-am ales cu depozitele pline, trebuie să fiu prevăzător…

— Pentru cine, tată? Pentru cine? întrebă Korejs.

— Eşti cumva rudă cu ginerele meu? îi semeni.

— De departe, răspunse Korejs şi plecă cu paşi rari. Ce idee tâmpită. Să distrugi istoria. Umerii îl dureau încă după încăierare. Tot ce va aduce el în epoca sa va fi un cucui. Ridică cu greu piciorul drept pe scara maşinii, deschise portiera şi dădu de o coapsă de femeie.

— Ce cauţi aici? întrebă uimit. Lângă volan şedea Marta, cu şase ani mai tânără, cu o valijoară în braţe, gâfâind din cauza grabei.

— Coboară imediat! Nu te pot lua cu mine. Ştii unde mă duc! Marta nici nu se mişcă. Bine, ţi-e ciudă că a plecat, că-şi riscă viaţa, c-a luat-o cu el pe Irena, o să vă certaţi, dar până la urmă tot împreună o să rămâneţi. El are nevoie de tine. Iar tu n-ai să găseşti pe altcineva să te ia.

— Am şi găsit.

— Pe cine? şi îi înşiră numele acelora pe care îi voise tatăl ei, dar care fugiseră de ea.

— Pe tine. Semeni cu Korejs, dar totodată eşti mult mai înţelept, cu tine o să mă înţeleg. Gândim la fel.

— Cine ţi-a spus-o? Korejs încercă să se apere, voi s-o arunce jos din maşină, dar între timp începuse lupta pe pod, împuşcăturile se înteţiseră şi de departe se puteau auzi ruşii strigând „ura”!

— Pleacă!

Dar Marta nu se mişca din loc. Se vede treaba că nici în timp nu putea scăpa de ea.

— Cum te vei suporta pe tine însăţi după şase ani, spune? Eu într-acolo merg. Iar tu eşti acolo. Coboară, sau o să ai o scenă cu tine însăţi. Ştii singură cât eşti de geloasă.

Numai că era teribil de încăpăţânată. Şi nu voi să coboare, până ce nu-i spuse tot. Apoi tăcu îndelung. Căută sub banchetă şi îi aruncă în poală manifestul

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

— E o prostie — declară ea, când termină de citit şi primele gloanţe se şi înfipseseră în ogradă, chiar lângă maşina timpului.

— Aşa-i. Mi-am dat şi eu seama. Coboară imediat!

— Ba deloc. Merg cu tine. E o prostie să te întorci în 1945. Toate tulburările din Europa au început cu mult înainte. Când s-a destrămat Imperiul Austro-Ungar. Ştii cine l-a destrămat în Cehia? Mafia. Chiar tatăl meu, care în anii aceia hotărâtori a dat Mafiei bani grei. Trebuie să ne întoarcem în 1917. Trebuie să-l convingem pe tata să nu sprijine Mafia, o să-i spunem tot, o să-l avertizăm. Doar de-o viaţă întreagă regretă banii ăia. Zice că asta a fost singura lui greşeală… Merg cu tine.

— E o prostie.

— Aparatul funcţionează, atunci de ce e o prostie? Te afli în trecut sau nu? Hai, să plecăm. În anul 1917... şi demară singură. În sat apăruseră primii eliberatori. Pe acoperişuri începuseră să înalţe steaguri purpurii. Accelerară fără să-şi dea seama. Marta smuci volanul îndreptând maşina în direcţia fabricii tatălui ei, care se afla la capătul comunei. Din pădurice tocmai ieşeau tancurile sovietice, ciocnirea părea inevitabilă, dar tancurile se prefăcură brusc în vaci, care fugiră speriate din faţa maşinii. Trecură prin iarna aspră a anului 1925, întâlniră un grup mare de grevişti, jandarmi în faţa fabricii, cu cât se apropiau mai mult, cu atât casele din jur erau mai de modă veche, apărură vulturii bicefali, jandarmi cu pene la pălării, asfaltul dispăru şi roţile automobilului lor se înfundară în drumul de ţară al vechiului Imperiu Austro-Ungar. Nu-i mai despărţeau de ţintă decât vreo cinci sute de metri, când Marta scoase un strigăt. Fabrica dispăruse. Când opriră, văzură în faţa lor o cocioabă, cu o firmă pompoasă: Jiří Voženil, prima fabrică cehă creştină de săpunuri din ţările coroanei Sfântului Václav. Indicatorul de timp arăta anul 1917.

Pe socru l-au întâlnit de cum au intrat. Era mai tânăr decât Korejs. Şi purta acelaşi costum de sokol.[12]

— Tăticule! îi sări Marta de gât. Mai ai banii, nu-i aşa?

În prag apăru o femeie cu o fetiţă în braţe.

— Asta cine mai e? Care dintre târfele tale — strigă la socrul meu, de parcă ar fi ţinut în mână sucitorul pentru tăiţei.

---

[12] Sokol — membru al unei organizaţii de cultură fizică din Cehoslovacia.

— Mămico…

— Ce mămică, nu vezi, femeie, că nu-s mai bătrână ca tine? Eu sunt femeie cinstită, să ne înţelegem. Uiaţi-vă cum e îmbrăcată, târâtura! Ia spune, nu cumva ai fugit de la circ? Aşadar cu de-astea ai tu de-a face?

— Zău că îţi seamănă. Cine sunteţi, doamnă? întrebă socrul meu cu precauţie. Marta arătă şovăind spre ţâncul care începu să urle.

— N-am venit ca să vă dăm explicaţii — salvă Korejs situaţia. Vrem doar să vă avertizăm. Nu daţi Mafiei nici un ban. O să vă pară rău toată viaţa şi la bătrâneţe lucrul acesta o să vă distrugă. Trebuie să opriţi istoria în loc.

— Ce-ai spus? zbieră Marta cea certăreaţă, din pragul uşii, iar Korejs mulţumi în gând Providenţei că nevasta lui nu semăna cu maică-sa. Le-ai dat miile alea? Cred că ai căpiat!

Numai că în clipa aceea îşi pierdu şi sokolul răbdarea:

— Voi aţi căpiat, oricine aţi fi. Vreau ca după război să ridic, aici în comună, o fabrică. Dacă rămâne Richtenbaum, am păţit-o. Doar patrioţii mă pot salva. Clienţii cehi. Am investit banii ăştia în cea mai bună afacere din lume. Am să ajung cel mai mare fabricant de săpunuri din regatul ceh eliberat. Trăiască Excelenţa sa domnul Kramář, rege al cehilor din mila împărătească! strigă el cu înflăcărare.

În clipa aceea se auziră bătăi în poartă. Afară se aflau doi jandarmi de pe vremuri. Veniseră să-i aresteze. Korejs se smulse din mâinile lor în ultima clipă. Se bătu aproape o oră. În cele din urmă îl luară cu cătuşe la mâini, alături de socrul lui, care făcea o mutră, de parcă s-ar fi dus la jandarmerie să joace cărţi.

— Îmi pare bine că nu eşti un denunţător. Începusem să

mă tem — îi şopti lui Korejs. Dar pe austrieci se vede că-i urăşti la fel ca noi, asta e bine. Mafia îţi va încredinţa o sarcină cu totul specială.

— Îi iubesc pe austrieci. Trăiască Austria! Trăiască împăratul! Nu vreau independenţă! striga Korejs pe stradă, de fură siliţi să-i astupe gura. După colţ se opriră. Socrul le dădu jandarmilor câte un galben. Făcură semn din cap că sunt de acord.

— Dar cel puţin o săptămână să nu vă arătaţi în comună. Până uită domnul caporal.

Cei doi jandarmi salutară şi porniră gravi spre cârciumă.

— Nu trebuie să te prefaci, nu trebuie să strigi, nu trebuie să te baţi, zâmbi tânărul lui socru şi-şi sună mărunţişul în buzunar. Ne odihnim o săptămână la castel şi om găsi noi ceva pentru dumneata.

— Nu! N-o să mai fac prostia asta. N-o să ajut progresul, într-o epocă în care nici nu eram pe lume! strigă Korejs şi alerga spre maşina lui. În colţ, însă, încremeni. Specialiştii armatei tocmai îi cercetau maşina. O traseră cu patru cai până la cazarmă şi puseră de pază în jurul ei un întreg pluton al companiei de grenadieri.

— Îmi pare rău — spuse socrul, care îl ajunse din urmă după o clipă. Dar atâţia galbeni nu am.

Puteau să fie peste două sute de soldaţi.

— Pentru moment, prietene, hai să, ne ascundem în castel.

Castelul se afla la patru kilometri de comună. Tocmai acolo îşi instalaseră sediul patrioţii locali. Majoritatea meseriaşi. Şi pe toţi îi prezida, cu amabilitate, Luminăţia Sa contesa Hortensie, care avea peste optzeci de ani şi auzea numai atunci când urlau cu toţii în cor. Cele două Marte

erau de mult acolo. Însoţitoarea lui Korejs se întoarse spre ei.

— Contesa spune că în regiunea asta, bunicul ei a desfiinţat de bunăvoie iobăgia, deschizând astfel drum progresului în întregul imperiu.

— N-are decât. Eu unul nu mai merg nicăieri. Aştept până la 28 octombrie anul viitor şi mă întorc direct acasă. O să muncesc în fabrică. Mă angajez. Asta e o prostie. Nici o invenţie tehnică nu poate opri în loc progresul.

— Contesa crede că ne-am reîncarnat. Nu i se pare deloc ciudat. Se ocupă de spiritism. Vrea să-i trimită bunicului ei o scrisoare.

— Ultima dată am vorbit o săptămână întreagă cu un lama din mănăstirea tibetană Poarta albastră… strigă Hortensia tare, ca toţi surzii.

Korejs nu voia niciodată să-şi asculte nevasta. Toată viaţa o contrazisese. Dar în seara aceea se duse la căpetenia grenadirilor şi îi promise să-i arate cum funcţionează maşina pe care, zise el, o oferă armatei austriece. Grenadirii îl înconjurară într-un careu mare, cu carabinele cu piedica trasă în mână. De fapt viaţa lui depindea de acest start.

Salva răsună în viitor, iar maşina timpului se scufundă cu o viteză ameţitoare, în alţi ani, astfel că pe ferestre se vedeau doar dâre colorate. De data asta suportară bine călătoria. Marta râdea. Se bucura că-şi va vedea comuna, aşa cum arăta cu o sută cincizeci de ani în urmă. Iar Korejs, care se cam ameţise la şedinţa secretă a patrioţilor, arunca pe geam, de-a lungul anilor, manifestul patronului său:

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

Când se opriră, castelul strălucea în faţa lor nou-nouţ. Paznicii şi slugile îi înconjurară. Îi duseră numaidecât în faţa feudalului:

— Transmiteţi domnului Cagliostro că m-am săturat de glumele lui — strigă la ei baronul, într-o limbă cehă stâlcită. Ultima dată mi-a trimis doi locuitori din Lună şi acum perechea asta. Pun imediat să vă biciuie şi asmut câinii asupra voastră. Nu mai cheltuiesc nici un taler pentru experienţele astea păcătoase... Afară!

Au trebuit să-i arunce la picioare scrisoarea Hortensiei. Se vede că era obişnuit cu tot felul de farmece. Nimic nu-l putea surprinde. Din fericire, recunoscu scrisul soţiei sale. Din fericire, străbunica Hortensiei avea acelaşi scris. Şi era şi ea împotriva eliberării din iobăgie.

„E adevărat. Oamenii ăştia nu sunt şarlatani. Sunt un semn de la Dumnezeu. Iobagii trebuie să rămână în iobăgie. Nu introduce noutăţi străine, dragul meu soţ”, spunea ea, la fel ca octogenara sa urmaşă.

— Şi cine o să le dea de mâncare? De unde bani pentru hrana lor? Le dau libertatea fiindcă n-am un creiţar. Scap de obligaţiile faţă de ei. Mă eliberez şi pe mine. În viitor, vor lucra la mine doar cei de care am nevoie, înţelegeţi?

Începu să urle la toţi.

Soţii Korejs nimeriră în închisoarea celor condamnaţi la moarte prin înfometare. Zbirii aduseră două laviţe. Scoaseră vergelele.

— Lunatecii ăia, după douăzeci de lovituri, au recunoscut că sunt de la circul din Louny. Sunt curios cât o să dureze la voi. Şeful zbirilor întinse braţul. Dar Korejs ştia să se bată. Se folosi de laviţă în loc de ciomag; zbirii fură

surprinşi:

— A ridicat mâna asupra stăpânului! Asta-i răzvrătire! O s-o plătească cu capul! strigară, fugind după ajutor. Din fericire, în clipa aceea primele pietre nimeriră în ferestre. În faţa casei se adunase o mulţime de ţărani. Iar printre ei se aflau o groază de Korejs în cămăşi ţărăneşti. În această comună, neamul lui Korejs iniţiase cândva progresul. Dar nu-l recunoscură pe urmaşul lor din anii viitorului, deşi le semăna atât de bine.

— Vrei să-i convingi să se lase biciuiţi, să robotească şi să trudească pe moşia feudalului? Vor voi mereu mai mult, nimeni nu-i va putea opri, nimeni nu ne va putea opri — îi spuse Korejs soţiei sale, de parcă ar fi ţinut o lecţie.

Reuşiră să se urce în maşină în ultima clipă, căci nobilul asmuţise câinii împotriva lor. Sătenilor le citi cu glas puternic decretul privind desfiinţarea iobăgiei. Hortensie plângea în camera ei.

— Vreau acasă — oftă Korejs. Să mă lase în pace, cu

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI cu tot.

Numai că în graba aceea, înconjurat de câini furioşi, apăsă pe cealaltă pedală. Gonea spre începuturile istoriei. Când îşi dădu seama, acceleraţia era mult prea mare ca să mai poată opri.

— Ce bine îmi pare — striga incorigibila Marta. Ce bine îmi pare că ne întoarcem în rai…

În epoca raiului, satul era înconjurat de mlaştini. În depărtare se hârjoneau tot felul de animale uriaşe, castori uriaşi şi nişte animale mici, ciudate, strămoşii calului. Korejs îşi sprijini fruntea de volan şi refuză să coboare.

— Pe cine vrem noi să salvăm aici? spuse el. Aici nu putem ţine progresul în loc. Aici undeva, în mlaştinile astea, a început istoria omenirii şi noi. Nu putem ucide toţi oamenii primitivi din regiunea noastră, fiindcă sunt strămoşii noştri. Sper însă că de data asta nimeni n-o să ne mai semene…

Se aflau lângă o stâncă mare, în care se transformase dealul din spatele comunei. Vârful stâncii fumega în continuu. Pe vremea aceea Dealul Pustiu era încă un vulcan activ. Abia după un timp îşi dădură seama că la poalele acelui gard se îngrămădesc o mulţime de maimuţe, strânse una lângă alta. Un tigru gigant, cu colţii ca nişte săbii, îşi alegea prada dintre ele ca lupul în turma de oi.

— Uită-te! Uită-te! strigă Marta şi sări din maşină. Aprinse iute o creangă, se apropie cu ea de fiara aceea înspăimântătoare. Tigrul se dădu înapoi. Marta făcu semn unei maimuţe pleşuve. Îşi închipuia poate că sunt oamenii din rai. Un mascul uriaş, îi smulse ramura în flăcări, altul o luă pe după mijloc şi începu dansul. Aprinseră tot ce se putea aprinde în jur. Marta din anul 1945 dispăru în acest rai. Aşa că, întocmai lui Prometeu, în loc să oprească progresul, îşi jertfise pentru el, la începutul istoriei, viaţa. Korejs privea totul din cabina lui: Era prea stors de vlagă ca să poată interveni. Şi nici nu putea ţine piept întregii haite, care, înveselită de descoperirea focului, începuse o încăierare turbată. Le vedea chipurile, colţii, fălcile şi frunţile înguste. Vedea aceste semimaimuţe din vremuri îndepărtate. Şi se gândea dacă nu cumva ne seamănă la fel de bine cum semănăm noi viitorilor oameni, spre care se îndreaptă progresul speciei noastre. Aranjă cu grijă indicatoarele. Şi luă pentru ultima oară startul în timp. Cu

ultimele puteri, acoperi inscripţia din faţa sa, care-i devenise teribil de nesuferită şi părea că-şi bate joc de el:

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

Coborî din maşină în prezent, unde trecuseră doar câteva secunde.

— Ei? spuse iute Tonda, acum din nou ciung şi cu o figură speriată.

— Nu merge — spuse Korejs.

— Cum aşa? Chiar ieri, când am făcut proba maşinii, m-am întors cu o săptămână în urmă, şi la predarea în funcţiune, fiecare maşină trebuie să parcurgă secole întregi. Asta nu-i o invenţie ca oricare alta. Le fabricăm acum pe bandă rulantă.

— Degeaba. Istoria n-o puteţi distruge. Ar trebui să pricepeţi asta, înainte de a fi distruşi chiar voi…

Tonda se şi urcase în cabină.

— Dar ai dispărut. Un timp n-ai mai fost aici. Am văzut chiar eu… şi porni brusc. Dispăru şi el. Direct în vâlvătaia preistorică. Şi nu se mai arătă niciodată în comună.

A doua zi, Korejs începu să lucreze în fosta fabrică a socrului sau. Deveni salariat, şi începu să colecţioneze obiecte ale civilizaţiei preistorice. Zicea că locul unora dintre membrii ei e chiar în familia socrului său. Cu nevasta lui se ceartă de câteva ori pe zi. Afirmă că nu s-a schimbat toată viaţa, de unde şi dificultatea progresului.

creierul lui einstein

— Situaţia e extrem de gravă — spuse în încheiere academicianul Koževkin. De-a lungul ultimelor generaţii, progresul din domeniile tehnice a eliberat omenirea. Am scăpat de munca istovitoare, de foamete şi de războaie, am deschis porţile universului. Îmi mai amintesc de vremurile în care Politehnica îi alegea doar pe cei mai buni dintre cei mai buni, în care studiul ştiinţelor tehnice reprezenta visul fiecărui tânăr. Şi astăzi? Tineretul şi-a pierdut interesul pentru munca noastră. De parcă, dintr-odată, fizica, matematica şi chimia nu le mai spun nimic. La noi, la facultatea din Alma-Ata, numărul celor care se înscriu la Politehnică este din ce în ce mai mic. Există pericolul ca în câţiva ani să fim siliţi să reducem sarcinile de cercetare şi să restrângem laboratoarele. Această stare de lucruri nu mai poate fi tolerată. Maşinile nu vor lucra niciodată singure: ele nu vor putea îngriji de oameni fără nici o supraveghere; trebuie deci luate măsuri energice.

Am aplaudat cu toţii şi academicianul a luat loc.

— La noi, la Toronto, e poate şi mai rău — interveni profesorul Clark Smith-Jones. Am fost nevoiţi să închidem secţia pentru studiul unor probleme speciale ale spaţiului şi secţia pentru cercetarea naturii particulelor elementare. În schimb, tineretul se înghesuie la prelegerile privind concepţia despre artă a lui Goethe sau a lui Herder; a trebuit să punem la dispoziţia esteticianului nostru sala de gimnastică a institutului, cu toate că la înfiinţarea universităţii eram gata să omitem această specialitate. Dar cel mai grav e că nu prea putem pricepe cum de s-a ajuns la această răsturnare a valorilor. Este vorba oare de dorinţa

firească a tinerei generaţii de a se răzvrăti împotriva părinţilor şi de a face altceva decât au făcut ei? Sau e un protest inconştient — aici profesorul Koževkin râse — faţă de cifre ca simbol al ordinei şi deci al autorităţii paterne? Psihologii noştri se ocupă de mult de aceste probleme, dar, din păcate, fără nici un rezultat.

Am aplaudat şi profesorul s-a aşezat. A urmat o tăcere penibilă. Nimeni nu mai voia să ia cuvântul. Se temeau.. Şi cu toate astea, motivele tuturor acestor modificări erau de mult clare. M-am înscris eu la cuvânt.

— De ce să ne ascundem după degete? Am început fără ocolişuri. Ce mai, s-a zis cu noi. Am ajuns într-un impas. E drept că încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea ştiinţele tehnice au transformat lumea, lăsând în umbră toate celelalte domenii, au dat omenirii posibilitatea de a se ocupa doar de problemele cu adevărat importante, şi aşa mai departe, cum prea bine ştim cu toţii. Dar nu au soluţionat problemele fundamentale. Şi azi oamenii se mai întreabă cum şi de ce trăiesc, nu ştim încă nimic despre începuturile universului, nici până azi nu suntem în stare să înţelegem a patra dimensiune, dedusă de Einstein. Ori de câte ori punem această întrebare maşinilor noastre cibernetice, ele o elimină ca fiind neştiinţifică, greşit pusă, prea personală, particulară, omenească. Dar asta nu face ca aceste probleme să fie mai puţin importante pentru fiecare dintre noi. Profesorul Jones şi academicianul Koževkin dispun de cele mai ingenios utilate laboratoare, creierele lor electronice rezolvă în trei secunde probleme pe care matematicieni abili le-ar fi calculat într-o viaţă de om, dar la problemele fundamentale nu dau nici un răspuns. Aşa se face că ne-am trezit într-un cerc vicios.

Fizica devine o ştiinţă practică, vedem din ce în ce mai limpede că e tot atât de legată de filosofie pe cât e croşetatul dantelelor legat de pictură. Iată de ce ne părăseşte tineretul. Nu ne ocupăm de esenţial. O să ajungem exact acolo de unde am pornit. Construim astăzi maşini capabile să spele, să gătească, să opereze sau să zboare în Cosmos, aşa cum, în urmă cu secole, strămoşii noştri construiau piane mecanice şi urşi artificiali. Îşi prezentau invenţiile la circ. Oamenii cu scaun la cap îi considerau simpli fabricanţi de jucării, şarlatani. Aceeaşi soartă ne ameninţă şi pe noi.

Nimeni nu mă aplaudă. Ştiu şi eu, poate că mă cam pripisem. Jones şedea încruntat. Ceilalţi colegi discutau cu jumătate de glas. Zgomotul din sală creştea..

— Nu vă plac maşinile mele? sări în picioare profesorul Jones. Sunt — făcu o plecăciune — alături de creierele academicianului Koževkin, cele mai perfecţionate creiere din lume. Nimeni din cei aici de faţă nu are un asemenea creier. Nici chiar dumneavoastră, stimată colegă…

— E drept că nu gândesc atât de repede şi de corect. Dar sunt în stare să găsesc noi teme de cercetare, cu îndoielile şi ignoranţa mea pot da de lucru tuturor aparatelor dumneavoastră şi îmi plac apusurile de soare… Jones zâmbea ironic, de parcă ar fi regretat că se angajase într-o dispută cu o cercetătoare prea puţin cunoscută. El, o capacitate de faimă mondială.

— Ce-i drept, creierele noastre nu pot înţelege a patra dimensiune, şi e adevărat că tainele universului le putem doar descrie… recunoscu Koževkin cu vădită părere de rău. De altfel, din punctul de vedere al ştiinţelor fizice, întrebarea e greşit pusă.

— Tocmai de aceea propun construirea unui creier biologic — le-am spus — mai uman decât maşinile, capabil şi înţeleagă. O adevărată maşină a cunoaşterii.

— Creierul lui Einstein? râse din nou Jones, neîncrezător. Gluma lui avu darul să dea un nume experienței mele. Din clipa aceea s-a vorbit despre ea ca despre cunoscuta afacere a creierului lui Einstein.

Planul meu era simplu, mă sfătuisem din vreme cu fiziologi şi biologi. Totul era să depistăm cu ajutorul unor aparate speciale trei creiere dintre cele mai capabile, creierele unor oameni care tocmai au murit şi, printr-o metodă specială, să le „condensăm” într-un singur organ, care pe urmă, după procesele de resuscitare, va fi excitat electric în vederea activităţii.

În ziua începerii experienţei mi-am trimis asistenţii, echipaţi cu raţiometre speciale, pe la toate spitalele din regiune. Cele mai indicate s-au dovedit a fi creierul unui profesor de arhitectură, care căzuse de pe o schelă, creierul unui poet puţin cunoscut, pe care l-am folosit amintindu-ne de aforismul lui Einstein, cum că imaginaţia este mai importantă decât cunoaşterea şi, al treilea, creierul Anežkăi Nováková, moartă într-un accident de circulaţie. Am ezitat mult dacă să-l luăm sau nu. Anežka fusese casnică, mamă de familie, nu realizase în viaţă nimic deosebit şi cu toate astea tocmai la ea aparatele noastre semnalizau capacitatea maximă. În cele din urmă le-am dat crezare şi am început procesul de condensare, care, se-nţelege, a fost anevoios şi de lungă durată. Dar totul a decurs conform planurilor şi eu am putut începe experiența propriu-zisă.

Am dat creierului o ecuație fundamentală din fizică şi am stimulat electric centrii adecvaţi. Curentul electric părea

a fi un stimul, căci organul începu să emită prompt soluţiile, prin intermediul unor antene mici speciale, amplasate pe suprafaţa lui. În aparatul de înregistrare ultra-sensibil am recepţionat soluţia care părea sa confirme câteva dintre ipotezele academicianului Koževkin. Am telegrafiat imediat la Alma-Ata. Ipotezele lui Koževkin abia apăruseră în revistele de specialitate. Cu siguranţă că nici profesorul de arhitectură, nici poetul, nici gospodina nu citeau reviste de fizică. Părea, deci, că creierul meu „descoperise” singur aceste ipoteze.

Săptămânile care au urmat mi-au adus numai bucurii. Creierul a emis noi soluţii, a dezvoltat ipoteza lui Koževkin, le-a combinat şi a ajuns la concluzii pe care nici academicianul nu le publicase încă. Se ivise însă un neajuns. Lucra foarte inegal. Asta mă îngrijora. Părea că nu vrea să se obişnuiască cu un program de lucru susţinut. Nu mai răspundea cu promptitudine la stimuli. Uneori scria câte o prostie, ca şi cum ar fi vrut să glumească, alteori lucra noaptea, când eu nu mai eram în laborator, de parcă „înmagazinase” energia transmisă.

După o lună, încetă lucrul cu desăvârşire. „Trăia”, ca să mă exprim mai clar, asta înseamnă că în ţesuturile lui avea loc un metabolism complex, dirijat de un alt aparat, dar impulsurile electrice nu-l mai puteau determina să lucreze. Se părea că experienţa mea a dat greş.

Chiar atunci am primit o scrisoare de la academicianul Koževkin. Îmi trimetea ultima sa lucrare, pe care urma s-o publice luna următoare în revista *Nauka.* Coincidea întru totul cu concluziile creierului artificial. Se părea că atât academicianul, cât şi creierul meu artificial sunt, în sfârşit, pe urmele răspunsului la problema fundamentală. Şi tocmai

în momentul acesta şi-a găsit creierul să intre în grevă. Mă întrebam cum să-l repar. Şi atunci mi-a venit ideea să-i construiesc o instalaţie specială, prin care să poată „vorbi”, adică să-şi poată dicta direct rezultatele şi în acelaşi timp să poată comunica tot ce-i trece prin minte. Ştiu, pare înspăimântător. Dar dacă i-am împrumuta creierului o voce de bărbat bine cunoscută, să zicem glasul crainicului de la televiziune, efectul n-ar mai fi atât de îngrozitor. Peste câteva zile, creierul meu putea să „vorbească”. Care au fost primele lui cuvinte? Nu aveau nici o legătură cu ipotezele ştiinţifice.

— Dumneata mă neglijezi… mi-a spus el.

Asta zic şi eu surpriză. Credeam că stimulii electrici pot ţine locul oricărei recompense. Am priceput dintr-odată că nu stăpânim încă pe deplin afectivitatea, că nu putem încă să înlocuim sentimentul de siguranţă şi plăcere pe care i-l dau omului relaţiile cu aproapele său prin nici un fel de reacţie electro-chimică. Asta a fost prima concluzie la care am ajuns. Şi a trebuit să folosesc cea mai veche dintre metode. Am început să mă ocup chiar eu de invenţia mea. M-am mutat în laborator, am început să discut cu el de dimineaţă până noaptea târziu. Cei din institut nu mă mai înţelegeau. Unii susţineau că sunt îndrăgostită în taină de crainicul de la televiziune şi că vorbeam cu vocea lui, alţii credeau că am înnebunit.

Curând am început să mă înţeleg foarte bine cu creierul meu şi se întâmpla uneori, atunci când dictafonul era stricat, să-i notez chiar eu rezultatele.. Dar după două săptămâni a survenit o altă defecţiune. Părea că s-a „enervat”. Striga fără oprire una şi aceeași ecuaţie, cuprins parcă de o furie cumplită. Am avut răbdare şi i-am vorbit

îndelung. Faţă de o asemenea capacitate, de un asemenea creier, trebuia să fii înţelegător. Şi atunci mi-am dat seama că de fapt vorbeam ca un fel de fiinţă vie, nu cu nişte ţesuturi funcţionând izolat. Fără să vreau, am început să-mi imaginez o făptură cu un creier ca al lui. Asta şi dorea. Mai întâi impulsuri electrice, apoi o îngrijire permanentă, toate astea însă nu-i ajungeau. Diferitele zone ale creierului, cu care înainte văzuse, mirosise şi simţise, tânjeau şi ele după activitate, voiau să fie angajate la fel ca şi talentele lui speculative, voia să aibă iar un organism întreg, cu toate simţurile, inclusiv pielea.

Aici aş vrea să subliniez că am continuat experienţa, numai după o profundă meditaţie. Dar miza era mult prea mare. Iar cei de la chirurgie experimentală au fost foarte bucuroşi că pot construi un corp din modernele lor mase plastice, din care până atunci nu făuriseră decât membrele şi organele lipsă. Nu ştiam ce chip să-i dăm. Aşa că în locul feţei i-am lăsat un bandaj elegant, care-l făcea să semene cu un accidentat.

Ne-am întors în laborator împreună. Era „fericit”. Fluiera o melodie, pe care o ştiuse poate poetul acela puţin cunoscut. Se opri lângă fereastră şi începu să privească râul ce curge prin apropiere. Nici prin gând nu-i trecea că ar trebui să lucreze.

— Ce privelişte frumoasă… spuse. Nu-mi dădusem niciodată seama de acest lucru. Stăteam tot timpul cu nasul în cărţi, nu mă uitam pe fereastră.

— Poate te interesează ca profesorul Jones… am început eu diplomatic.

— A rămas mult în urmă — spuse el. E un prost! Şi se aşeză la masă. Ia nişte bilete pentru diseară la teatru.

M-am cam speriat. Nu cumva vrea să iasă şi în societate cu mine? Am cerut noi informaţii despre profesorul de arhitectură. Cică nu-i plăcea teatrul. Poetul se pare că mergea doar la concerte. Am impresia că am lăsat în creierul nostru prea mult din Anežka Nováková. Numai că acum era prea târziu, toată lumea urmărea munca supercreierului nostru. Asta, mai cu seamă, fiindcă era o muncă ce nu putea fi urmărită. Specialiştii discutau în contradictoriu dacă răspunsurile creierului meu sunt nişte cifre emise automat, lipsite de sens, sau dacă reprezintă activitatea de cunoaştere cu adevărat originală „nemaipomenită a unui creier uman ridicat la puterea a treia. Numai rezultatele viitoare puteau să le dea un răspuns. De aceea m-am hotărât să merg cu el la teatru. A râs şi a plâns mai mult decât ceilalţi spectatori. Şi mie mi-a plăcut piesa. Mergeam rareori la teatru. Aveam atât de mult de lucru în laborator. Dar după teatru a vrut să vină la mine acasă. A trebuit să-i explic că am peste cincizeci de ani, o fată mare, căreia îi reproşam modul uşuratic în care priveşte viaţa şi deci nu pot aduce acasă, noaptea, un om străin. Am folosit intenţionat cuvântul om. După cum era de aşteptat, s-a întristat. Şi m-a ameninţat că n-o să mai lucreze, fiindcă, zicea, nu are pentru ce s-o facă. Abia atunci am înţeles că pentru munca lui de cunoaștere are nevoie de temeiuri omeneşti: întrecerea cu Jones, dragostea pentru mine, viaţa de familie.

La început, fiică-mea s-a temut ca îi aduc un monstru de tipul celebrului Frankenstein, groaza filmului mut, dar curând s-a ataşat de el. Uneori mi se părea că se înţelege mai bine cu el decât cu mine. Fiica mea e o fire ciudată. Mai întâi a vrut să lucreze la una din staţiile lunare, ca tatăl ei,

de care mă despărţisem la scurt timp după nuntă, fiindcă nu avea pic de înţelegere pentru activitatea mea ştiinţifică; pe urmă a vrut să devină dansatoare, dar pentru asta, după părerea mea, are bazinul prea mare. Acum studiază limba hitită, bineînţeles numai şi numai ca să nu se dedice fizicii, fiindcă nu vrea să-mi facă vreo plăcere. Nu e prea grozavă la hitită, pe când eu, la vârstă ei, eram bine cunoscută. Cel mai grav e că acum aşteaptă un copil, de la un tânăr pe care nici măcar nu mi-l prezentase.

Se părea că creierul meu artificial lucrează mai puţin chiar decât fiica mea, în privinţa asta se înţelegeau de minune. Scria doar câteva rânduri pe zi, pe urmă se ducea în parc sau la râu să se scalde. Şi veşnic îmi explica că trebuie să-mi iubesc fata, lucru cât se poate de firesc, că ar trebui să mă schimb şi că munca de laborator nu înseamnă totul. Argumente pe care azi le auzi la tot pasul. Nici nu era nevoie să inventez pentru asta un sistem biologic special. Dar nu mă sfătuia numai pe mine. Se oprea şi stătea de vorbă cu toată lumea, oamenii din bloc începuseră să-l salute cu respect şi de la distanţă.

Îmi dicta observaţii care nici nu erau ecuaţii, ci simboluri necunoscute de nimeni în lume. Jones, se-nţelege, afirma că toate astea n-au sens, că nu sunt decât fragmente confuze, fără legătură între ele, din cunoştinţele celor trei vieţi anterioare. A publicat această ipoteză într-o revistă. Articolul a avut efectul unei bombe. Am fost chemată imediat la şeful institutului nostru de cercetare, ziariştii mă asaltau, experienţa mea ajunsese să fie cunoscută de toată lumea. Dacă dau greş, pierd totul.

Supercreierul nu-şi ieşi deloc din fire. În ziua aceea n-a scris decât trei litere.

— Ce vrei? Ce mai vrei? i-am răspuns nerăbdătoare. De fapt ne şantajezi… şi i-am pus în faţă articolul lui Jones.

— Nu vreau nimic — mi-a răspuns. Numai să mă asculţi şi să te porţi aşa cum te sfătuiesc eu… N-am înţeles. Cum să mă port după nişte simboluri şi mâzgălituri neinteligibile, în care nu mai credeam nici eu?

— Îţi voi da răspunsul în trei zile — spuse şi apoi amuţi.. Privea pe fereastră, de parcă ar fi vrut şi se concentreze, îl urmăream din camera mea, cu ajutorul unui aparat special. Toată noaptea n-a scris decât două rânduri. În rest nici nu s-a mişcat. Dar îmi promisese c-o să răspundă. Am telegrafiat de urgenţă celor doi profesori, mi-am informat superiorii. Experienţa se apropia de sfârşit.

Dar a doua zi nu mi-a mai vorbit. Şedea în camera lui, cu capul în palme, îşi „şoptea” observaţiile în dictafon cu o voce din ce în ce mai slabă. Peste noapte încărunţise. Să fie oare chiar atât de istovitoare ultima fază a cunoaşterii? N-am vrut să-l tulbur. A treia zi dimineaţa nici nu m-a recunoscut, iar seara o privea cu ochi miraţi până şi pe fiica mea. Am stat lângă el toată noaptea. Vocea i se transformase într-un şuierat, nici cel mai sensibil dictafon nu putea să-i descifreze spusele. La ora trei „a murit”. La şase a sosit profesorul Jones. La opt academicianul Koževkin. Prea târziu. Au venit tocmai la timp pentru înmormântare.

A trebuit să-l incinerăm. Locul lui ar fi fost, desigur, la lada de gunoi, ca al oricărei alte maşini stricate. Dar în ultimele zile se împrietenise cu atâta lume, încât nu puteam şi nici nu voiam să le explic tuturor experienţa mea. Crematoriul gemea de lume, stăteam într-un colţ cu cei doi oameni de ştiinţă care nu se puteau abţine să nu râdă. Ce

uşor ne putem înşela semenii. Vin la înmormântarea unei maşini. Mi-au recomandat să repet experienţa. În faţa crematoriului mă aştepta fiica mea. M-a felicitat.

— Ce Dumnezeu, nu înţelegi că ţi-a dat răspunsul? A murit. Iar înainte a trăit intens şi înţelept, plin de dragoste pentru cei din jur. Nu e oare viaţa însăşi cel mai bun răspuns la întrebarea ta, viaţa pe care n-o putem mutila? Şi cea mai mare înţelepciune nu e tocmai moartea, după o viaţă trăită din plin?

Mi l-a recomandat pe logodnicul ei. Am înţeles de ce o făcea abia acum. Lucra la aceeaşi staţie lunară la care lucrase cândva şi soţul meu. Era un băiat drăguţ. Ne-am dus acasă împreună, toţi trei. Întreaga familie. Cu o săptămână înainte, i-aş fi dat afară pe amândoi. Nu-mi plac oamenii ăştia din Lună. De ce? Nu m-am gândit niciodată. Toată viaţa mi-am dăruit-o creierului meu, ca atâţia alţii. S-ar putea ca fata mea să aibă dreptate. Dezintegrarea sistemului biologic construit de mine poate constitui, într-adevăr, un răspuns. Dar acelaşi răspuns mi-l dăduse de fapt creierul Anežkăi Nováková încă de la începutul experienţei. Poate că în ultima vreme neglijaserăm cu adevărat arta de a trăi. Căci a trăi este o artă, nu o ştiinţă, dar asta presupune cea mai mare înţelepciune.

Mi se părea că şi creierul unui om cu o inteligenţă mediocră poate ajunge la această concluzie.

— De aceea am renunţat la experienţele mele cu sistemele biologice.

cea de-a doua insulă a doctorului moreau

Onoraţi membri ai consiliului ştiinţific!

Am descoperit o nouă boală. De aceea aş vrea să v-o descriu înainte de încheierea discuţiilor legate de abolirea profesiunii de medic. Şi eu sunt doctoriţă şi vă rog să nu mă bănuiţi că urmăresc numai să-mi salvez meseria. Am rămas puţini. Aşa-numitele boli, provocate cândva de paraziţi sau de folosirea neraţională a organelor au dispărut cu desăvârşire, iar azi fiecare cetăţean îşi aplică singur măsurile profilactice cuvenite. Voiam să-mi schimb meseria — mă ocup şi de gimnastică, deci înţeleg şi din proprie experienţă cum funcţionează corpul omenesc, de aceea urma să predau anatomia artistică prin atelierele de pictură şi sculptură, când, spre surprinderea mea, am fost invitată la Institutul de Cosmologie, unde căutau un medic.

— O să vedeţi şi dumneavoastră — mi-a zis profesorul specialist în studiul elementelor, care ţinea locul directorului. În ultima vreme, în laboratoarele noastre s-au petrecut lucruri ciudate. Am consultat până acum diferiţi specialişti şi în cele din urmă ne-am spus că n-ar fi rău să angajam şi un medic. Numai că a durat foarte mult până am găsit unul şi între timp încă un coleg de-al nostru a dispărut.

— Cum adică? A dispărut? am întrebat. De când medicii trebuie să se substituie detectivilor? Mi-au explicat totul. Mi-au dat o cameră plină cu cărţi şi aparate complicate de fizică, pe care o numeam după vechiul obicei, cabinet, şi unde trebuia să-mi aştept pacienţii. Am aşteptat îndelung.

Îmi amintesc cu precizie ziua în care a venit la mine

Ivan, de la Institutul de cercetare a curburii Universului. Pretindea că se simte rău, voia să se odihnească, să plece undeva la mare. Măcar pentru câteva zile.

— Ca William şi ca Štěpan? l-am întrebat eu, căci datorită lor primisem acest post. Vreţi să mergeţi în Pacific şi să dispăreţi pe drum, ca şi colegii dumneavoastră? Ce aveţi de fapt? V-aţi vorbit între voi? Aşa părea să fie. Curând secţia lor ar fi rămas goală. Arboră o figură de om jignit, spunând că este la fel de surprins ca şi toţi ceilalţi de dispariţia colegilor săi. Se simte, într-adevăr, rău. Vrea să se odihnească, nimic altceva. Era palid, abătut, încruntat. Părul începuse să i se rărească şi clipea des din ochi, ba chiar se şi cocoşase puţin.

— Nu faceţi sport, nu mergeţi la controalele cosmetice, trebuie să vă examinez temeinic… i-am spus. Dar el voia să plece. Voia să plece din institut. Ştiam prea bine că nu pot să-l reţin. Am început însă să-l urmăresc pas cu pas. Ca un adevărat copoi.

Bineînţeles, nu s-a dus acasă. S-a îndreptat fără şovăiala spre staţia de rachetoplane de dincolo de Ruzyne[13]. Nu voiam să mă vadă, aşa că m-am urcat în autobuzul următor.

Când am ajuns la aeroport, Ivan tocmai trecea prin faţa stewardesei automate. Era ultimul pasager. Zadarnic am încercat să iau acelaşi avion. Mi-a fost dat să văd un nou exemplu de stupiditate a maşinilor. De jur împrejur nu se vedea ţipenie de om şi stewardesei automate nu-i puteam explica ce misiune am. N-ar fi înţeles, sau în orice caz nu imediat. Rachetoplanul a luat startul fără mine. Trebuia să aştept următorul. A durat câteva ore. Bine că puteam cel

---

[13] Aeroportul oralului Praga.

puţin să văd încotro pornise Ivan. Locul acela se numea Arica, un port de undeva din Chile, despre care nu auzisem niciodată. Bineînţeles, din Praga rachetoplanele nu zburau prea des în direcţia aceea. Drumul dura cam treizeci de minute. În Arica, aeroportul gemea de lume. Cu puţin înainte se dăduse semnalul de alarmă. Unul dintre pasagerii rachetoplanului anterior dispăruse pe drum. N-a fost nevoie să mi se spună numele lui. Ştiam că e Ivan. Circula zvonul că în ultima vreme, pe linia spre Arica pasagerii dispăreau în chipul cel mai misterios. La început au crezut că e vorba despre o eroare comisă de maşinile de calculat la îmbarcarea pasagerilor, dar controalele n-au găsit nimic şi pe urmă a dispărut un întreg rachetoplan, cu echipaj cu tot. Asta, desigur, nu mai putea fi pus pe seama maşinilor. Tot ce se ştia despre Ivan era că ceilalţi pasageri îl văzuseră pornind spre bufet deasupra Pacificului, cam la 53° latitudine sudică şi 101° longitudine vestică, după cum arăta jurnalul de bord. La bufet n-a mai ajuns, înapoi nu s-a mai întors, uşile ca şi ieşirile pentru caz de primejdie erau intacte, aşa că nu putuse părăsi avionul altfel decât de bună voie. Am găsit o hartă englezească veche. În punctul dat se afla o mică insulă vulcanică, numită Noble Island.

M-am oferit să iau parte la operaţiunile de salvare. Am primit o mică barcă-elicopter şi am plecat împreună cu ceilalţi.

Am căutat îndelung. Dar cu toate că zburam foarte jos deasupra insulelor Noble, n-am putut zări nici urmă de fiinţă vie. Se vedeau ruinele unei vechi baze militare, cu rampe de lansare ruginite, înălţându-se spre cer dintr-un vulcan de mult stins; câteva barăci de lemn putrezeau pe ţărm, în rest nu se vedea absolut nimic. Am cercetat cu

grijă totul, deşi ceilalţi membri ai echipajului de salvare porniseră de mult spre nord, am înconjurat în zbor aproape fiecare copac, astfel că nici n-am simţit apropierea furtunii. Prima rafală de vânt mi-a aruncat elicopterul în coroanele celor mai înalţi arbori. Aparatul s-a dat peste cap şi s-a prăbuşit. Ploua cu găleata, fulgerele se întretăiau pe cer; m-am degajat cu greu din elicopterul avariat. Nu eram rănită, doar udă până la piele. Voiam să-i anunţ pe ceilalţi, dar panoul meu de comunicare se defectase. Era clar că va trebui să rămân izolată pe insulă, până îmi vor constata lipsa. M-am gândit să caut adăpost în barăcile acelea vechi.

— Ai fost prudentă? mă întrebă bărbatul care se afla în prima încăpere, aşezat la o masă grea de stejar. Nu-i vedeam bine faţa, fiindcă lumina cu o mică lampă de buzunar. Tot ce am observat a fost o coamă bogată de păr alb. Ai fost prudentă? mă întrebă pentru a doua oară şi mi se păru că mai auzisem undeva glasul acela.

— Bineînţeles… am bâiguit eu şi m-am apropiat de el.

— Ştii în ce ai intrat? Ai depus jurământul, vrei într-adevăr să colaborezi cu noi? Mă privi pentru prima oară şi sări în sus. Cine eşti dumneata? Strigă, dar nu aşteptă răspunsul, alergă în încăperea de alături şi dădu semnalul de alarmă. Din toate părţile răsună un clinchet de clopoţei.

— Afară! spuse cineva în spatele meu şi în clipa aceea am simţit un cuţit între omoplaţi.

— Unde? M-am întors. În spatele meu se afla Ivan, cu o expresie brutală întipărită pe faţă. Unde să mă duc acum când, în sfârşit, te-am găsit? O să aşteptăm expediţia de salvare. Îşi vor da seama unde ne aflăm după resturile elicopterului. De îndată ce trece furtuna… am privit pe fereastră, ploua mereu şi resturile elicopterului meu

dispăruseră. Omul cărunt intră iar în cameră şi se aplecă deasupra mea; în clipa aceea l-am recunoscut şi mi-am pierdut cunoştinţa. Când mi-am revenit, cerul ara albastru. Dar îl vedeam printre gratii. Mă închiseseră într-un fel de celulă, pe care, probabil, cu ani în urmă, în vreme de război, soldaţii o săpaseră în stâncă. Am văzut câteva elicoptere de salvare chiar deasupra mea. Am strigat, dar nu m-au auzit. Erau prea departe. Probabil că nici ei nu observau pe insulă absolut nimic, desigur le părea şi lor pustie. Şi pe urmă am auzit un alt strigăt. Un geamăt prelung şi sfâşietor. Am recunoscut vocea lui Ivan. Gemu iar. Am încercat să deschid uşa. Era bătută în fier. Am alergat la fereastră, voiam să strig din nou, sau măcar să fac un semn cu baticul, dar avioanele plecaseră. Acum Ivan urla ca supus unor chinuri groaznice. I-am strigat numele, dar urla mult mai tare decât mine. Mi-am adus aminte de bătrânul acela. Sigur, fără îndoială era cunoscutul profesor de chirurgie, ale cărui prelegeri le ascultasem la Viena. Îmi amintesc cum, atunci când i-au desfiinţat catedra, fiindcă descoperiseră soluţiile nutritive şi ţesuturile artificiale, aşa că nu mai era nevoie de operaţii şi de suturi, s-a opus din răsputeri, cum nu voia cu nici un chip să-şi închidă institutul şi să-l predea la muzeu. Iubea chirurgia aşa cum pe vremuri alchimiştii îşi iubeau pseudoştiinţa lor. Afirma că, acum, în această nouă epocă, prin intervenţii chirurgicale ar putea adapta oamenii pentru diferite profesii, i-ar putea transforma, aidoma Creatorului. Atunci cineva îl şi poreclise, după vechea carte a lui Wells, cu numele acelui vivisecţionist imaginar. Îi spuneau doctorul Moreau. Nu mă puteam înşela, preda în ultimul an chirurgia pentru întreaga Europă şi la cursurile lui mergeam doar patru studenţi. Mă

aşezam întotdeauna în faţă, ca să văd de aproape preparatele. Poate mă recunoscuse... Nu-i făcusem niciodată nici cel mai mic rău, n-am râs de el niciodată, mai degrabă îl compătimisem, căci îmi dădeam seama că odată cu el se sfârşeşte una din marile arte ale timpurilor vechi, artă ce slujise oamenilor timp de multe generaţii. Atunci de ce mă închisese? Ce ascundea el aici? Cum ajunsese Ivan în locurile astea? Şi de ce gemea de durere?

Mi-era şi foame. În buzunar am găsit o pilă mică de unghii. Gratiile erau fixate în cărămizi. Mi se părea că trăiesc o aventură romantică. N-am avut prea mult de lucru. Probabil că ani de zile în încăperea aceea nu fusese închis nimeni, barele de fier erau ruginite şi se desfăceau aproape de la sine.

Mă aflam în mijlocul unei păduri adânci. Ivan urlă din nou de durere. Am vrut să mă ascund în desişul cel mai apropiat, dar de acolo se auzi un clopoţel sunând ca atunci când se dăduse alarma în camera de primire. Am sărit spre palmierul din faţă, dar şi el începu să sune alarma; am luat-o la goană printr-un hăţiş des, cu semnalul de alarmă răsunând mereu în jurul meu; eram plină de zgârieturi şi rochia îmi era sfâşiată, dar în cele din urmă sunetul amuţi; mă aflam într-un fel de luminiş, în faţa unor corturi ciudate, camuflate, semnalul nu se mai auzea; m-am năpustit în primul cort şi am căzut grămadă pe patul cel mai apropiat.

Mirosea a fenol, ca pe vremuri în spitale. Mi-a venit sa râd. Poate că insula aceasta e un mare muzeu al medicinii străvechi.

M-am obişnuit cu semiobscuritatea din corturile camuflate ca în vreme de război, am privit în jur şi era cât pe ce să strig de groază. Pe paturi zăceau răniţi, întocmai

ca pe vremuri; se uitau la mine, trăiau. Erau aproximativ cinci, oameni în plină putere, şi toţi schilodiţi.

— Fii bine venită... spuse cel de lângă mine, căruia îi lipseau membrele, cu excepţia uneia dintre mâini, în care ţinea *Problema astronomiei* a lui Hubble. Eşti cu adevărat femeie, nu-i aşa? Am dat din cap, fără să spun un cuvânt. Eşti prima femeie care a dorit să vină pe această insulă... zise şi privi spre ceilalţi. Zâmbeau cu toţii, bărbatul fără picioare din faţa lui, cel cu chipul mutilat şi cel cu o singură mână aşezat ceva mai încolo, în umbră, cu un picior prins într-un aparat de extensie, demodat.

— Ai vorbit cu doctorul? m-au întrebat. În cele din urmă mi-am recăpătat graiul. Am mers până în mijlocul cortului.

— Da. Întâmplător, îl cunosc. Sunt medic şi eu. Şi sunt în măsură să vă spun că vă schilodeşte. Cine a mai văzut în zilele noastre să tratezi răniţii? În duhoarea asta de fenol. Cu suturi? Ce Dumnezeu, n-aţi citit în cărţile astea, pe care le văd pretutindeni, despre noile descoperiri din domeniul terapiei? Ajunge să facem semn primului avion de salvare, de care Moreau al vostru vă ascunde, şi obţinem soluţii de regenerare, rănile voastre se închid în câteva minute şi numaidecât căpătaţi membre noi din substanţe biogene. Trebuie să plecaţi de aici, altfel Moreau vă schilodeşte pe viaţă... am spus hotărâtă. În timp ce vorbeam, se ridicaseră în capul oaselor. Greutatea care ţinea în extensie piciorul bărbatului din umbră căzu pe jos bufnind.

— Ce tot spui? N-ai depus jurământul?

— Nu vreau să chemăm pe nimeni în ajutor!

— Să nu îndrăzneşti să ieşi din cort!

— Cum de-ai ajuns printre noi? şi trei dintre ei, cei ce se puteau mişca, lăsară cărţile deoparte şi se târâră spre uşa

cortului. Îşi ridicară cârjele lor antice. I-am dat cu uşurinţă la o parte. Începură să strige. În luminiş răsună din nou semnalul de alarmă. În faţa mea se afla Moreau. Îl sprijinea pe Ivan; era atât de mutilat, încât nici nu l-aş fi recunoscut dacă n-ar fi gemut încă de durere.

— Crimă! Asta e o crimă, pentru care vei da socoteală… i-am spus; a vrut şi el să se ia la bătaie cu mine, numai că eu venisem de hac unor bărbaţi mai puternici decât creatura asta bătrână şi ciudată. L-am doborât dintr-o singură lovitură şi pe urmă l-am văzut pe Ivan, Ivan care tot mai gemea, ridicând cârja lui grea, să mă lovească. Nu înţelegeam de ce victima vrea să-şi ajute călăul. Am uitat să mă feresc şi mi-am pierdut din nou cunoştinţa.

De data asta m-au trezit ei. Şedeau în jurul meu, în cerc strâns. Nu puteam face nici o mişcare.

— Am venit aici de bună voie — repetă Ivan pentru a nu ştiu câta oară. Eu, William, Štěpan — îi numi pe toţi, nume cunoscute în lumea ştiinţei şi toţi schilodiţi. Îi arăta pe rând, unul câte unul şi cu prilejul ăsta am observat că la mâna dreaptă are şapte degete. Nu-l înţelegeam. Începuse să-mi fie frică. Ştii şi dumneata că cercetările privind esenţa universului nostru tridimensional stau pe loc…

— De la descoperirea lui Hubble n-am mai făcut nici un pas înainte — spuse bărbatul cu chipul desfigurat.

— Tot ce ştim e că galaxiile se deplasează faţă de noi şi că viteza lor este proporţională cu distanţa — spuse cel fără picioare şi glasul îi tremura ca unui preot în timpul slujbei.

— Creşte raza curburii universului nostru. Conţinutul nu se schimbă de câţiva ani. De ce?

— E oare universul infinit?

— Să aibă oare o formă anume?

— Şi ce se află în spatele lui? Ce e în cea de-a patra dimensiune? strigau schilozii de-a valma, de parcă nimic pe lume nu i-ar fi tulburat mai mult, de parcă pentru ei acestea ar fi fost cele mai importante probleme.

— Trebuie să experimentăm — spuse Ivan, care, ca novice, era cel mai calm. Trebuie să trimitem o sondă în univers.

Amuţiră cu toţi, ochii le străluceau, mi se părea că asist la ceremonialul unui trib de sălbatici.

— Nu văd însă de ce trebuie să vă ascundeţi? Comunicaţi doleanţele voastre Institutului de cosmologie; vor fi incluse în plan, iar experimentul va avea loc de îndată ce tehnicienii vor livra rachetele adecvate... Zâmbiră, de parcă aş fi fost un copil.

— Asemenea materiale nu există — spuse Ivan. Nu se poate construi o rachetă care să transporte un om pe o asemenea distanţă. Asta este lege, o lege prin care natura limitează cunoaşterea umană...

— Asemenea legi nu există. Trebuie să găsim o cale, o metodă. Mintea omenească a învins până acum toate obstacolele.

— Tocmai de aceea ne aflăm aici — spuse Ivan. Am găsit calea. Ne reducem corpul, scăpăm de organele inutile, am găsit un maestru în chirurgie care ne-a promis să ne adapteze de aşa manieră, încât să trimitem la drum doar creierele şi mâinile noastre perfecţionate, păstrându-ne conştiinţa, spiritul de observaţie, memoria şi capacitatea de a trage concluzii. Putem folosi rachetele obişnuite, rămase din timpul războiului. Vom avea o greutate neglijabilă... Zâmbiră. Monştri aceia zâmbiră, de parcă unicul lor vis ar fi fost să ajungă în starea asta, de parcă s-ar fi aflat în rai.

Bărbatul desfigurat rânjea doar.

— Dar asta nu e viaţă. La ce vă vor servi pe urmă observaţiile voastre? Am spus cu voce slabă.

— Trebuia s-o omorâm! izbucni sălbatic Moreau, care până atunci stătuse în umbră. M-am cutremurat.

— Doar ştiţi că la toate examenele am venit bine pregătită — i-am spus prosteşte, căci mi se părea de neconceput ca în zilele noastre cineva să se mai gândească să ucidă un om.

— Nu ne va trăda. Nu ne înţelege, dar nu va spune nimănui nimic. A venit numai fiindcă a vrut să ne ajute. Nu avem nevoie de ajutorul tău, doctoriţă, tot ce facem, facem de bună voie. Întoarce-te acasă… spuse Ivan.

M-am ridicat fără nici un chef. M-au condus pe ţărm. Bineînţeles, sunt liberi, pot face tot ce vor, nimeni nu-i poate sili sau opri. Am rămas singură cu Ivan.

— Trebuie să mai ai şi o altă ocupaţie, arta, sportul…

— Niciodată nu mi-a plăcut sportul. Îl consideram o simplă pierdere de timp. Mi-am luxat intenţionat de câteva ori glezna, aşa că nu m-a mai chemat nimeni. Ziceam că mă dedic picturii, dar în realitate nu făceam decât sa copiez portretele unor pictori mai puţin cunoscuţi din trecut, folosind o tehnică de expresie pe care o descoperisem eu. Nimeni nu şi-a dat seama, credeau că, pur și simplu, n-am talent.

— Dar pe cineva sau ceva tot trebuie să iubeşti…

— Iubesc cosmologia — spuse fără să zâmbească. Ei îi jertfesc întreaga mea viaţă. Plecă repede, fără sa privească în urmă.

Numai că eu nu voiam să plec. Din ce cauză? Abia acum înţelegeam. Toţi bărbaţii îmi făceau curte, se învârteau în

jurul meu, mă iubeau, fiindcă se spune că aş fi frumoasă. Niciunul dintre aceşti schilozi nu mi-o spusese. Şi poate că acum începeam eu să-l iubesc pe Ivan. M-am hotărât să rămân pe insulă, să lupt pentru Ivan; mi-am spus că e de datoria mea, gândindu-mă la medicină, dar în realitate era datoria unei femei care trăia cu adevărat.

Această ultimă noapte o revăd ca în vis. Păşeam pe ţărm la lumina lunii şi fredonam un cântecel din copilărie, de parcă gândurile mele, glasul meu, picioarele mele, părul. Meu negru pe care îl împleteam cu o panglică argintie, ar fi putut să-i schimbe pe aceşti oameni, de parcă aş fi putut să-l salvez pe Ivan dacă m-aş fi dezbrăcat şi aş fi alergat prin nisip ca la marile concursuri de gimnastică. Ţărmul ondulat de talazurile neîntrerupte păstra cu precizie urmele paşilor mei până în clipa în care un nou val le spăla. Dintr-o dată mi-am dat seama că totul e inutil, am priceput că savanţii aceia schilozi nici nu ştiu poate că am rămas pe insulă, că mai degrabă se schingiuiesc decât să trăiască şi că nu s-ar schimba nici dacă aş chema pe insulă cele mai frumoase gimnaste, cu cele mai perfecte trupuri, pentru cele mai mari concursuri din lume. M-am lăsat la pământ şi am început să plâng. Aveam o senzaţie stranie. Nu mai plânsesem niciodată în viaţă.

Abia spre dimineaţă, Ivan a venit să mă caute; îmi era frig şi ştiam că acum nu mai sunt frumoasă, clănţăneam din dinţi şi aşteptam să mă îmbrăţişeze, să mă acopere, credeam că venise să mă încălzească. I-am spus că-l iubesc. Nici n-a zâmbit.

— Ori părăseşti imediat insula, ori intri în asociaţia noastră… M-am speriat. Întotdeauna mi-a fost teamă de durere şi suferinţă. Numai aşa ai putea rămâne lângă mine.

Nu ţineam la o asemenea apropiere, nu aveam chef să-mi văd creierul plutind într-o soluţie nutritivă alături de al lui, nu aşa îmi închipuiam eu o convieţuire fericită. Vom cunoaşte împreună tainele fundamentale ale Cosmosului. Vom stăpâni împreună materia. Şi apoi vom fi stăpânii lumii… spuse calm. Am încetat să mai tremur. Acum pentru mine totul era cât se poate de limpede. Aşadar, nu ştiinţa îi interesează, nu de dragul cunoaşterii se schilodesc ei, ci de dragul lor, de dragul puterii şi gloriei. Vor să ştie mai mult decât ceilalţi ca să poată conduce, aşa cum făceau pe vremuri vracii primitivi, vor să aibă tabu-urile lor, cu care să subjuge lumea, întocmai ca asociaţiile secrete ale alchimiştilor; ei nu sunt oameni liberi cu drepturi de oameni liberi, ci nişte bolnavi, care nu ştiu acest lucru.

— Plec, cum se face ziuă. Lasă-mă singură… i-am spus, dintr-odată calmă, de parcă s-ar fi aflat în cabinetul meu. Şi am plecat în zori, cu primul elicopter. Voiam, o dată ajunsă la Arica, să raportez totul. Dar toţi de acolo s-au uitat la mine ca la un copil:

— Noble Island? Cum, n-aţi aflat încă de catastrofă? În noaptea asta a explodat acolo un vechi depozit militar. Probabil că e vorba tot despre o bombă dintr-acelea care şi azi ne mai ameninţă cu autoaprinderea… Am repetat cele ştiute. Am plecat într-acolo cu membrii comitetului de securitate, dar insula era pustie, depozitul arsese, stânca în care mă întemniţaseră se afla sub apă.

— Trebuie să fi fost o bombă deosebit de puternică… spuse comandantul.

— Asta a fost experimentul lor. Cred că n-a reuşit, fiindcă navigatorii n-au observat nici o rachetă. S-ar putea însă ca oamenii aceia să se fi împrăştiat, să se fi mutat în

altă parte. Şi sunt atât de bolnavi, primejdios de bolnavi, trebuie neapărat să-i urmăriţi, dacă vreţi să nu contamineze mediul înconjurător… Dar nimeni nu mă mai credea.

De aceea vă scriu dumneavoastră, onoraţi membri ai consiliului ştiinţific, ca să vă atrag atenţia asupra acestui caz şi să vă descriu boala ce nu are încă un nume, dar care, după părerea mea, există ascunsă în sânul omenirii de la începuturile civilizaţiei şi pentru care ar trebui înfiinţată o specialitate aparte; poate nu ar avea prea multe tangenţe cu fosta medicină, dar ne-ar salva pe noi toţi de o molimă care, printr-un proces special de degenerare, mutilează organismul omenesc.

cum a murit căpitanul nemo

(Lectură despre macrocosmos)

1. *Planeta Circe*

Totul fusese pregătit, motoarele încălzite la temperatura necesară, revizia tehnică făcută, calculul balistic se afla în faţa mea, traiectoria fusese stabilită, controalele automatelor cibernetice conectate. Echipajul se afla la posturi. Luminiţa de pe tabloul de comandă se aprinse, racheta începu să vibreze, ca întotdeauna înaintea startului. Nu rămânea decât să apăs pe maneta mică din centrul tabloului de comandă.

Nu puteam s-o ating! Mi se părea că n-am putere s-o fac. Ca şi când braţul mi-ar fi paralizat dintr-odată în mâneca costumului de start, de parcă dintr-odată aparatul de creare a gravitaţiei artificiale n-ar mai fi funcţionat. Nu mă uitam la tabloul de comandă, nu ascultam rapoartele echipajului, priveam în schimb prin periscop peisajul din jurul rachetei, mă uitam afară, deşi, în timpul startului acest lucru este strict interzis, deşi nu şi-l permite nici un începător. O aşteptam. Clea lucra cu mine de câţiva ani. Nu scăpase nici o călătorie. Era matematiciană expediţiei mele. De fapt nici n-am ştiut c-o iubesc. Până acum, până în clipa asta, în care nu mă pot hotărî să decolez, sau, mai bine zis, până în clipa în care am aterizat pe această planetă. Trebuie să se întoarcă. Cu siguranţă.

Dar oglinda periscopului nu arăta decât încăierări, sânge şi pustiire. Întocmai unei circorame despre sfârşitul unei civilizaţii. Chiar noi o distruseserăm.

Cu câteva zile în urma coborâserăm pe această planetă

din Coama Berenicei, cu credinţa că vom găsi aici făpturi vii, inteligente. Toate ştirile de până acum confirmau aceste presupuneri. Pe Pământ şi pe celelalte planete locuite se scria de câteva generaţii despre drumul nostru spre Coama Berenicei, se emiteau pronosticuri despre felul în care arată locuitorii de acolo, dacă vor fi la fel de prietenoşi ca şi celelalte fiinţe pe care le-am întâlnit în univers, dacă vor intra în legătură cu noi. În Cosmos nu există prea multă viaţa, de aceea sentimentul pe care îl încearcă de obicei o societate nou descoperită este bucuria că nu e singură, cum se temea până acum. Bucuria de a nu mai trebui să se teamă.

Locuitorii acestei planete nu s-au arătat bucuroşi. Erau foarte asemănători nouă, doar că dispuneau de mecanisme mult mai bune şi mai variate. Ne-am dat seama de acest lucru chiar de la coborâre. Fiecare dintre noi avea o sarcină precis stabilită încă de pe Pământ, fiecare dintre noi era aici un fel de ambasador al unui stat-major ştiinţific, un reprezentant al unui întreg domeniu. Lucram fără dificultate, clima era aproape identică cu cea de pe Pământ, şi în primele douăzeci şi patru de ore, care aici corespund cam unei treimi dintr-o zi, reuşiserăm să obţinem mai mult de jumătate din datele dorite, în primul rând probe de aer, roci, lichide, imagini ale florei, faunei şi populaţiei, filme amănunţite şi materiale necesare experimentelor. Lipsea însă orice însemnare privind contactele directe. Locuitorii acestei planete nu se purtau nici prietenos nici duşmănos faţă de noi, nu manifestau nici bucurie, nici ură, treceau pe lângă noi în vehiculele lor ciudate şi variate, zburau deasupra noastră, se odihneau pe terasele caselor lor şi nici nu ne băgau în seamă. Am

încercat să ne înţelegem cu ei prin intermediu] automatului de intercomunicare, dar nu au reacţionat în nici un fel, deşi e un aparat perfect, care n-a dat greş la nici una dintre coborâri şi care, chiar şi pe Pământ, poate transmite furnicilor sau delfinilor, care nici pe departe n-au ajuns la un asemenea grad de civilizaţie, gândurile oamenilor. Mecanicul nostru ne-a garantat că aparatul nu e defect, că — pur şi simplu — nu are ce să înregistreze, fiindcă populaţia localnică n-are nici un limbaj. Dar dacă n-au limbaj, cum au învăţat să gândească? Toate obiectele din jurul nostru puteau fi create numai de făpturi capabile de o gândite abstractă! Am încercat să facem troc, dar orice obiect le-am fi prezentat, în faţa noastră apărea imediat o copie de producţie autohtonă, care ni se părea mai de bun gust. Aşa se face că în faţa noastră au apărut, ca din pământ, rachete cu o treaptă, teleecrane şi coduri de semnalizare, haine, ba chiar şi cele mai precise cronometre. Aveam cu noi, în rachetă, şi câteva obiecte de artă. Sistemul de conducte secrete subterane n-a reacţionat faţă de ele. Copia Victoriei de la Samotrace a rămas părăsită la fel ca originalul în oceanul de imitaţii. Pe localnici nu-i interesa cu nimic mai mult decât mărfurile noastre. După câte se părea, aveau de toate, iar arta probabil n-o înţelegeau. Asta, ce-i drept, era o observaţie importantă. Dar la ce servea? Generaţii de localnici ai planetei noastre nu pregătiseră această expediţie pentru o asemenea constatare superficială. Nu uitaţi că fusese nevoie de mai multă muncă în toate domeniile cheie, că mii de oameni renunţaseră la cercetările şi planurile lor pentru ca expediţia noastră să se realizeze. Fuseseră făcute investiţii uriaşe, pe care trebuia să le recuperăm.

— Trebuie să pătrundem în casele lor… spuse Clea, cu hotărâre, la consfătuirea statului-major. Era singura soluţie. Dar şi foarte primejdioasă. Cred că nu e nevoie să explic de ce. Orice vânător vă poate spune ce greu se hotărăşte să-şi urmeze vânatul până în bârlogul lui, unde poate deveni el cel hăituit. Ori fiarele sălbatice de pe Pământ nu dispun de instalaţii atât de complicate şi deci nici de armele de care dispune populaţia de aici. Am hotărât deci să trimit numai voluntari. S-au înscris trei. Doi începători şi Clea. Numai pe ea mă puteam bizui. A plecat singură. Şi nu s-a mai întors. Am văzut cum dispare în prima casă, am aşteptat timpul convenit, dar nu s-a întors toată ziua, adică de trei ori douăzeci şi patru de ore, atât cât îi trebuie stelei Berenicei, care răsare la apus de noi şi apune la răsărit de noi, să parcurgă bolta cerească. Am mai aşteptat zece ore şi pe urmă am ordonat să mi se pregătească tancul. Am pornit pe urmele Cleei, urmărit în permanenţă de centrul nostru de apărare. Eram dispus, la nevoie, să atac această civilizaţie ciudată.

— Trebuie s-o faci! mi-a spus, când am găsit-o într-o cameră mare, de cristal, ai cărei pereţi supli trezeau în mine un sentiment de linişte, siguranţă şi confort. Trebuie să-i eliberezi.

Nu o înţelegeam. Mă simţeam foarte bine. Dintr-o dată, în casa aceea, am avut senzaţia că sunt în vacanţă, la mare. Voiam să mă odihnesc. Să nu fac nimic. Clea aflase că asta e senzaţia pe care o are populaţia localnică de generaţii întregi. Automatizarea fantastică, culme a perfecţionării, le îndeplineşte orice dorinţă. Sunt prizonierii acestei fericiri, asemănătoare celei pe care o simţi în vacanţă, fericire care începuse să-mi placă şi mie. Se

odihnesc întreaga lor viaţă într-o stare de beatitudine ciudată, inconştientă. În timp ce-mi spunea toate astea, din perete apăru un pahar plin cu un suc natural, rece ca gheaţa, ca să-şi împrospăteze glasul. Clea vru să-l arunce la pământ, dar paharul rămase în aer, doar culoarea sucului se schimbă, de parcă un automat invizibil ar fi vrut să-şi îndrepte greşeala şi să-i ofere o băutură şi mai ispititoare. Am simţit un parfum neobişnuit şi aproape că mi s-a făcut şi mie poftă de o asemenea băutură.

— De ce să-i eliberez? i-am spus. E evident că sunt fericiţi cu civilizaţia asta a lor.

— Priveşte… m-a condus spre un fel de fereastră. În grădina casei se odihneau câţiva localnici, surprinzător de asemănători oamenilor, dar aproape lipsiţi de viaţă. Zilnic se droghează ca să-şi coloreze fericirea, au uitat să muncească, să gândească şi să vorbească. Redevin maimuţe.

Din clipa aceea am numit planeta Circe, fiindcă îşi metamorfozase locuitorii, aşa cum făcuse nimfa lui Homer cu tovarăşii lui Odysseu.

— O să se elibereze ei singuri. Tocmai fiindcă acum trăiesc aşa cum trăiesc. Ce, cu secole în urmă, oamenii nu voiau şi ei doar hrană, îmbrăcăminte, trăsuri şi odihnă? Nu-ţi aminteşti de maşinile, de iahturile, de moda şi de drogurile secolului douăzeci? Şi oamenii s-au eliberat. Deşi în vremea aceea trăiau uneori mai rău decât ăştia din grădină.

— Mă număr printre columbişti — spuse Clea cu mândrie. Era vorba despre un partid politic de pe Pământ. Cucerind universul, oamenii începură să studieze în amănunţime istoria secolului al XV-lea, când pe planeta

noastră fuseseră descoperite noi continente. Columbiştii afirmau că suntem răspunzători de fiecare civilizaţie nou descoperită prin însuşi faptul că am descoperit-o şi că e de datoria noastră să introducem în ea cele mai înalte forme sociale, umane, chiar şi împotriva voinţei populaţiei. Îşi argumentau teza prin înflorirea continentului american. Era un partid agresiv şi comisese numeroase greşeli. Eu, ca toţi oamenii cu mintea la cap, făceam parte dintre montezumişti. Prin numele acestei căpetenii aztece voiam să amintim câte civilizaţii fuseseră distruse în secolul al XV-lea, câte fărădelegi se comiseseră atunci. În contactul cu o planetă nouă, eram pentru observaţiile treptate şi împotriva intervenţiilor violente. În timpul vieţii mele, această dispută nu a fost niciodată soluţionată şi, după fiecare descoperire, în Consiliul suprem se ajungea la certuri aprinse. În cadrul lor, Clea fusese întotdeauna de partea mea.

— Acum o aud pentru prima oară — i-am spus. De când eşti columbistă?

Născocise totul. Nu mai vorbea logic, insista, mă implora, dar refuză să se întoarcă în rachetă. Asta mă surprinse. Pretindea că mai are de făcut unele observaţii, că vrea să împiedice fărădelegile locuitorilor acestei case... Vorbea ca un copil. Nici un columbist nu propusese vreodată să preluăm, pe noile planete, problemele de securitate sau cele penale. Era cât se poate de clar. Îi ponegrea pe stăpânii acelei case, dar nu voia să plece. Sentimentul acela ciudat de beatitudine o îmbătase. Minţea, ca să poată rămâne aici.

— Nu ţi-e bine — i-am spus. Te-ai îmbolnăvit. Trebuie să te întorci imediat... Şi, mi-am amintit de aventurile din zona

stelei Sirius, unde, se spune, localnicii se pot transforma cu uşurinţă în oricare dintre vizitatorii lor. M-am uitat în jur după adevărata Clea, voiam să-mi găsesc colaboratoarea reală, am intrat în camera de alături şi am avut senzaţia că păşesc într-o ţară de vis.

Era un fel de magazie, plină de toate lucrurile după care tânjisem vreodată în viaţă, se afla acolo chiar şi păpuşica cu care, în copilărie, îmi interzisesem să mă joc, fiindcă mi se părea că nu e demn de un bărbat. Am luat în mână prinţesa aceea mică şi mi s-a părut şi mai frumoasă ca acum treizeci de ani. Nimeni nu ştiuse atunci despre dorinţa mea, nu o mărturisisem nimănui, şi cu toate astea automatele de aici o ghiciseră. Totul era acolo, aerociclul acela mic, cu care nu avusesem voie să zbor la unsprezece ani, fiindcă educatorul meu credea că n-am destulă putere ca să mă menţin la zece metri deasupra solului, racheta experimentală cu care voisem să înconjur Luna într-o sâmbătă, sticla de vin pe care mi-o refuzasem înaintea celui de-al patrulea start, la douăzeci de ani. Se aflau acolo chiar şi lucruri despre care nici nu pot scrie, fiindcă mi-e şi azi ruşine când mă gândesc că am putut jindui vreodată la ele. Mă aşteptam ca Clea să alerge după mine. Dar rămase în prag, lângă un frigider mare, plat, plin cu cele mai variate delicatese, de care nici un bucătar de la noi de-acasă nu-şi mai aduce aminte.

— Ţi-a fost vreodată foame? m-a întrebat ea. În copilărie, împreună cu tatăl meu, am trecut printr-o iarnă polară, în cadrul cercetărilor arheologice. Tu nu ştii ce e foamea…

Se vede că toată viaţa tânjise după un asemenea depozit de delicatese, aşa cum tânjisem eu după păpuşa şi

motoarele mele. Acum nu avea curajul să-şi părăsească dorinţele împlinite, ştia că nu. Mai are destulă putere. Dacă nu o salvăm cu forţa, va ajunge ca aceste animale. Trebuia să lupt eu însumi cu ispita, eram ca acel sfânt de demult, din pustiu, care trebuia să se apere de tot ce i-ar fi făcut plăcere.

— Astea nu-s făcute să stingă foamea… am spus. E atacul cel mai perfid, cel mai monstruos din câte am trăit în călătoriile mele. Toţi monştrii electrici ai stelelor întunecate, toţi norii plasmatici carnivori, care m-au atacat în călătoriile mele, sunt un fleac faţă de atacul acesta. Aici oamenii sunt cu mult mai perfizi, vor să ne metamorfozeze, ca şi Circe. Trebuie să plecăm cât mai repede. Dar nu m-a ascultat şi, când am vrut s-o iau cu forţa, s-a opus. Atunci mi-am dat pentru prima oară seama câtă nevoie am de ea. Şi pe urmă, pe când alergam spre rachetă, fără tanc, apărură în faţa mea toate darurile pe care i le făcusem vreodată. Tablourile pe care le alesesem pentru ea după cea de-a doua întoarcere, inelul pe care i-l adusesem de pe Pluto, blana animalului pe care îl vânasem pentru ea pe Marte. Poate că toate astea le vedeam doar în imaginaţia mea, sau automatele de aici voiau să-mi amintească că există totuşi un sentiment la care nu pot să renunţ, că am nevoie de ceva, ca să nu pier în călătoriile mele, ca să pot trăi. Acest ceva era Clea, dragostea mea pentru ea. Dragostea n-o puteam jertfi acestei planete.

— Trebuie să atacăm… am spus la consfătuirea statului major. Îmi venea greu să le explic. Nu le puteam spune că n-o vreau decât pe Clea. Am vorbit despre situaţia nedemnă a celor de aici, incapabili să cunoască şi să creeze, lipsiţi de privilegiile intelectului, poate inconştienţi

şi dedicându-se în exclusivitate digestiei şi îngrăşării, adică consumului, unei existenţe vegetative.

Nu au vrut să atace înainte de a o hotărî consiliul. Cunoşteau dispoziţiile la fel de bine ca şi mine, erau şi ei montezumişti. Atunci le-am ordonat. Au început să se teamă ca nu cumva în locul meu să fi pătruns în rachetă vreunul din cameleonii de aici, care să mă imite pe mine, dar nu au îndrăznit să se îndoiască; am strigat la ei ca pe vremuri, am răcnit ordinele aşa cum ştiu numai eu. Trebuie să le-o smulgem pe Clea. De fapt au întemniţat-o. Ne-au declarat război. Le vom distruge automatele.

După două ore de zbor am descoperit centrul de coordonare din munţi şi l-am atacat cu radiaţii puternice. Au fost de-ajuns câteva doze şi a urmat o explozie care ne-a deviat de pe traseu. Se vede că era un material foarte exploziv, căci ne-a dereglat aparatura de comandă şi instalaţiile de răcire; reparaţiile au durat câteva zile. Nimeni dintre membrii echipajului nu-mi adresa o vorbă.

— Era de datoria noastră — m-am apucat să le explic eu fiecăruia în parte. Sunt fiinţe aidoma nouă. Acum vor începe din nou să muncească, vor învăţa din nou să folosească uneltele, o s-o scoată ei la capăt. Acum o să-şi poată reconstrui civilizaţia. I-am salvat.

Speram s-o salvăm măcar pe Clea, aşa că, imediat după ce am coborât, am alergat spre casa ei. N-am mai găsit decât nişte ruine. Reţeaua automatelor sărise în aer când cu explozia şi firele ieşeau acum din pământ şi din pereţi ca nişte intestine sfâşiate, uscate. În casă nu mai era nimeni, magazia dorinţelor n-am mai găsit-o, doar pereţii goi, fără urmă de alimente. Podeaua vibra sub mine, mi se părea că văd pe pereţi sânge închegat. Locuitorii planetei alergau pe

străzi scoţând strigăte desperate, se aruncau unul asupra altuia şi se luptau pentru ultimele resturi de mâncare. Se luptau cu mâinile goale şi cu dinţii, nimeni nu se gândise la unelte. Chiar în faţa mea îl atacară pe grăsanul pe care îl văzusem în grădină. Gemea şi guiţa exact ca un porc dus la tăiere. Mă cuprinse desperarea. Poate că aşa pierise şi Clea. Aceştia nu vor mai fi niciodată oameni, sunt complet stricaţi de societatea lor, societatea îmbelşugată a dorinţelor împlinite, se vor întoarce înapoi în copaci sau vor pieri asemenea monştrilor antediluvieni. Dar cum se face, mi-a trecut prin minte, că omenirea nu a sfârşit şi ea la fel? Ce ne-a salvat atunci, la acea răscruce de milenii?

Şedeam în cabina mea şi aşteptam. Ţineam pe loc pregătirile de decolare. Am pus să se verifice din nou materialele, să se controleze din nou combustibilul, ba chiar am vrut să-i luăm cu noi pe câţiva dintre localnici. Dar zilele treceau în goană şi Clea nu mai apărea. Şedeam singur în cabina mea, cu capul în palme şi eram gata să jertfesc tot, să opresc întreaga expediţie, să compromit cercetările noastre, la nevoie nici să nu ne mai întoarcem acasă din cauza mea, din cauza sentimentului şi dorinţei mele. Eram ultima victimă a acestei planete. O ştiam şi căutam în zadar să-mi adun forţele.

Totul era pregătit, motoarele încălzite la temperatura necesară, revizia tehnică făcută, calculul balistic se afla în faţa mea. Traiectoria fusese stabilită, controalele automatelor cibernetice conectate. Echipajul se afla la posturi. Luminiţa de pe tabloul de comanda din faţa mea se aprinse, racheta începu să vibreze, ca întotdeauna înaintea startului.

Oglinda periscopului nu arăta decât încăierări, sânge şi

pustiire. Mi se părea că în depărtare unii începuseră să se caţere pe acoperişurile caselor lor, iar pe câţiva i-am zărit prin copaci. Dar nu ştiau să se caţere, în privinţa asta erau evident mai nepricepuţi ca maimuţele. Clea nu mai venea. Trebuia să mă decid. În orice clipă, în această catastrofă a unei civilizaţii putea fi distrusă şi racheta noastră, întregul meu echipaj. Trebuia s-o sacrific pe Clea sau să risc ca până la urmă să nu ne îndeplinim sarcina în Coama Berenicei? Nu am voie să mă gândesc numai la sentimentele mele, nu am voie să mă las pradă lui Circe.

Totul era pregătit şi nu rămânea decât să apăs maneta mică din centrul tabloului de comandă. Să conectez energia motoarelor rachetei. Şi dintr-odată nu m-am mai gândit numai la energia cuantică, ci la energia reală a acestei maşini, la sacrificiile unor generaţii întregi de strămoşi care au renunţat la confort, la plăceri, la dragoste, numai ca să poată cunoaşte realitatea din jurul lor, ca s-o poată înţelege. Tocmai asta îi salvase de soarta celor de aici, din cauza asta nu redeveniseră animale, atunci când tehnica rezolvase problemele de producţie şi nu mai era nevoie de muncă productivă. Am ridicat încet mâna. Era grea, inertă, parcă paralizase în costumul de start. Fără să-mi dau seama, am apăsat pe butonul de pornire. Mi-am salvat prietenii, întreaga expediţie, în ultima clipă. De pe străzile acestei aşezări ciudate începuse să se reverse asupra noastră apa din barajele rupte. Motorul vui, racheta se înălţă, periscopul nu mai arăta nimic, m-am lăsat să cad în fotoliul meu şi am crezut că voi leşina de durere. Am pierdut-o pe Clea. O iubeam şi n-o voi mai vedea niciodată. Abia acum îmi dădeam seama cât de fericit fusesem în casa aceea de cristal. Ce bine era acolo! Am pierdut totul. Am

sacrificat totul.

Nu mai simţisem niciodată până acum o asemenea durere, şi doar în călătoriile mele prin Cosmos fusesem rănit de vreo douăsprezece ori. Dar am scăpat de sub puterea acestei planete vrăjite. Tocmai părăsiserăm zona ei gravitaţională. Ştiam că durerea puternică şi arzătoare nu se datorează acceleraţiei intense a startului, ci este sentimentul acela sfâşietor, pe care îl cunoaştem cu toţii, care ne mistuie adesea şi care face din noi oameni încă de la descoperirea focului: plânsul.

II. *Planeta Identităţii*

Era o planetă de categoria a patra. Condiţiile de viaţă — satisfăcătoare. Am coborât lin şi am pornit imediat cu adjutantul meu spre comandantul staţiei farului. Până aici n-am simţit nimic anormal, vedeam totul cu precizie.

Am deschis singuri sasul principal al staţiei, fiindcă la semnalele noastre nu răspunsese nimeni, am intrat prin coridorul izolant (instalaţia acestor faruri este tipizată pentru întreg universul şi mă descurc în ele şi cu ochii închişi), am dat drumul duşurilor de neutralizare şi în clipa aceea în faţa noastră orăcăi o broască uriaşă.

— Fiţi bineveniţi pe far. Personalul este prezent. Comandantul e la observator. Nimic special de semnalat. Inginer Smith, primul an… orăcăi ea cu accent anglo-saxon; în locul membranelor ochilor avea nişte ochelari dubli. L-am apucat pe adjutantul meu de mâna. Era umed şi rece ca un şarpe. M-am uitat la el şi chiar semăna cu şarpele cu ochelari din India. Tocmai lovea cu capul în uşă. Am preferat să nu mă uit la mine. Deci acesta era fenomenul Brown-Mourning.

De aceea se află un far pe această planetă. Frederic Brown a fost primul care a descris excitarea specială a scoarţei cerebrale în condiţii gravitaţionale anormale pe mica planetă Placet din Eridanus. Mourning a explicat din punct de vedere fiziologic de ce în zona fenomenului descris realitatea nu poate fi percepută altfel decât în delir. Credeam, bineînţeles, că Staţia e izolată.

Broasca deschise uşa în faţa noastră, cu care prilej se transformă într-o salamandră de culoare albastru-închisă, cu puncte galbene, iar adjutantul meu deveni un hipopotam mic.

Salut, Peřinka... se auzi glasul căpitanului Stoklasa. Corpul său era aşezat de cealaltă parte a biroului. În mâna ţinea o pensulă, părea că pictează pe harta de observaţii imagini ale unor ţinuturi subacvatice, iar gâtul i se termina ca o pată sângerie. Capul ne privea din cealaltă parte a încăperii, strâmbându-se ca pe vremuri; nu exista nici o îndoială, era chiar colegul meu Petr Stoklasa din Olomouc, cel la care, cu ajutorul testelor psihologice făcute cu prilejul examenelor, se descoperise un talent cu totul deosebit... Eşuase, bietul, pe o pârlită de staţie de far. Niciodată nu avusesem prea mare încredere în psihologi.

— Ţi-aş da bucuros mâna, numai că nu ştiu unde eşti... am spus încurcat. Braţul principal al telescopului se răsuci brusc şi îmi aruncă în palmă lentila lui rece.

— Să fii sănătos, căpitane Nemo, erou al Cosmosului — strigă capul. Era clar că-şi bate joc de gloria mea. Ai avut o idee grozavă. Formidabilă... râse cu glas tare.

Voiam să organizăm pe această planetă o bază de transbordare. Era absolut necesar, fiindcă voiam să ajungem dincolo de galaxia noastră. Dar pentru asta

trebuia să cădem de acord cu localnicii. Ştiam că sunt făpturi inteligente. Nimeni, bineînţeles, nu ştia cum arată; trăiesc în zona fenomenului B.M., pe care nu putem să-l anulăm.

— Cum ai vrea să deosebeşti aici copacii de rechini? râse Stoklasa, de parcă i-ar fi părut bine că trăieşte într-un loc atât de ciudat.

— Aţi sosit în perioada cea mai rea — raportă domnişoara Smith serviabilă, rostogolind spre mine ochii ei de salamandră. Spre seară e mai uşor de suportat, spre seară măcar contururile se văd aşa cum sunt în realitate.

— Dar de ce nu v-aţi izolat? dupăi lângă mine hipopotamul cel micuţ, care era adjutantul meu. Îl vedea pe căpitan pentru prima dată şi-i putea vorbi cu asprime. Aparatele le-aţi primit cu poşta specială. Aşa n-o să ne putem înţelege niciodată.

— Mie îmi place aici, nu vreau să mă înţeleg cu nimeni — strigă Stoklasa şi de data asta capul începu să i se rostogolească încet pe covor, spre picioarele noastre, întocmai unei mingi de fotbal. Nu ştiu de ce vreţi să ajungeţi dincolo de cercul galactic. Şi aşa am înghiţit destul din acest univers… bolborosi el.

În locul harţilor astronomice, pe pereţii biroului său atârnau pălăria şarpelui, stalactite şi stalagmite ciudate şi anemone subacvatice prinse de ferigi. Dinspre colţul din dreapta, unde, în fiecare observator, se află emiţătorul central, se târa încet spre noi o caracatiţă, cu braţele ei terminate cu ventuze în locul cablurilor obişnuite…

— Urcaţi imediat în racheta noastră. Amândoi — strigă adjutantul, de parcă nu eu aş fi fost comandantul, şi deschise larg botul de hipopotam. Asta o să vă coste

scump. Ce debandadă... se întoarse şi ieşi pe uşa care se transformase, ca în basme, într-o grotă vrăjită, cu un cap fornăitor de balaur. Şi peisajul se schimbase. Ni se părea că am pătruns în Arctica, racheta se prefăcuse într-un gheţar uriaş, numai dunga aceea de foc de pe cer rămăsese la locul ei.

Adjutantul organiză într-o clipă o cameră izolată provizorie în magazia noastră centrală, o conecta la gravitaţia normală de pe Pământ şi se întoarse spre ceilalţi. Venise doar domnişoara Smith. O englezoaică osoasă, cam de douăzeci şi cinci de ani, vorbind un pic prea tare.

— Unde e Stoklasa? am întrebat. De ce n-a venit?

— Fiindcă e beat — declară inginera. Se îmbată mereu, zice că o face ca să suporte monştrii ăştia. Că încearcă efectul alcoolului etilic asupra limitării fenomenului B.M., dar asta e singura experienţa de care s-a apucat până acum.

— De unde ia alcoolul? în regulament sunt prevăzute tablete atarax...

Nu putu să ne explice nimic. Mi se părea mai degrabă că vrea să-i îngreuneze lui Stoklasa situaţia, se vedea că nu-l prea iubeşte. Nu m-am mirat. Să lucrezi în primul an pe o asemenea staţie şi pe deasupra şi cu un şef beţiv. Zicea că Stoklasa nu încercase nici să studieze efectul B.M., nici să carteze teritoriul planetei de la mari înălţimi, nu încercase nici măcar să cerceteze modul de viaţă al localnicilor, deşi domnişoara Smith considera că n-ar fi prea greu.

— Ne pare bine — spuse adjutantul. Trebuie să ajungem la o înţelegere cu ei. Şi-i explică ce misiune aveam.

Domnişoara Smith era convinsă că localnicii trăiesc într-

o societate organizată şi că sunt inteligenţi. Ne expuse imediat planurile ei.

Am ieşit cu toţii în tancul de cercetare. Acum, peisajul se transformase într-un fel de Toscană mică, ondulată. Vedeam destul de aproape pinii, şi viile, şi măslinele din pomi. Nu ştiam că B.M. poate fi şi plăcut. Numai că oamenii nu arătau plăcut de fel. Curând am dat de prima colonie. Semănau cu nişte păianjeni, mişcându-se la mică distanţă deasupra solului, de parcă ar fi plutit în aer. Adjutantul opri tancul pe prima colină, chiar lângă staţia noastră. Acolo bănuiam că ar fi cea mai mare radioactivitate. Mii de păianjeni benchetuiau, înfruptându-se dintr-o muscă-viermănar uriaşă, şi nici măcar domnişoara Smith nu a putut să suporte mult timp această privelişte.

— Astea trebuie să fie minele — afirmă adjutantul, care seamănă destul de mult cu el însuşi, dacă excludem faptul că avea dintr-odată patru capete identice, dintre care unul pe un genunchi. De fapt îi vedem muncind în mine… şi trase tancul mai aproape de ei. Păianjenii ne-au înconjurat. Păreau primejdioşi. Primul începu să se caţere pe tancul nostru.

— Nu trageţi! am ordonat, fiindcă domnişoara Smith sărise spre arme. Nu trebuie să ni-i facem duşmani.

— Pe ei! am auzit un glas omenesc de afară. Pe ei!

Ce halucinaţie mai e şi asta? Am privit prin vizor… în mijlocul păianjenilor se clătina Stoklasa, beat mort, îmbrăcat în resturile costumului său de astronaut, cu tot felul de sticle în locul tuburilor cu oxigen. Nu ştiam dacă e chiar el. Putea fi o nălucă, întocmai păianjenilor care de altfel, între timp, se prefăcuseră în şvabi mari.

— El e! şopti domnişoara Smith, lângă mine, şi se

prefăcu brusc în păpădie. Îşi închise convingător pistilele. — El e cu siguranţă, s-a împrietenit cu ei. Bănuiam eu demult — şi începu să crească până deveni o floarea-soarelui mare, dar, de enervare probabil, căpătă o culoare galbenă nesuferită.

— Înapoi! întoarce imediat! I-am ordonat adjutantului, care se prelinse spre aparate sub forma unui mucilagiu şi am simţit că ne întoarcem, cu toate că tancul nostru se transformase dintr-odată în gondolă. A trebuit să iau prima tabletă. Şi-a făcut efectul. Şi aproape am înţeles de ce bea Stoklasa, fiindcă de luni de zile are în faţa ochilor mascarada asta fantastică.

Am ajuns la staţia lui. Adjutantul se prelinse spre laborator. Zicea că acolo trebuie să se găsească aparate de izolare. Domnişoara Smith pomi legănându-se în urma lui. Eu m-am aşezat la biroul comandantului. Peste puţin am auzit vuietul liniştitor al agregatelor. Apăru camera sobră, tipizată, pe care o cunoşteam atât de bine. Caracatița se prefăcu în aparat de emisie, acvariul de pe perete deveni bibliotecă, grota vrăjită observator, uşa se deschise şi intră adjutantul meu. Cu pasul hotărât, doar ceva mai obosit ca de obicei. În urma lui, domnişoara Smith, plină de entuziasm.

— Trebuia să veniţi de mult… ciripi ea. În sfârşit, începem să lucrăm.

— Dar asta ce e? am arătat spre perete. Hărţile astronomice şi planurile instalaţiilor, mersul rachetoplanelor şi formularele de declaraţii rămăseseră neschimbate; continuam să vad anemonele subacvatice, stelele de mare şi imaginile stranii ale unor ţinuturi ireale. Ce Dumnezeu, agregatul nu funcţionează?

Domnişoara Smith se apropie de perete.

— Le-a distrus — spuse ea. A distrus toată documentaţia. A mâzgălit şi a colorat totul…

— Mi se pare că atunci când l-am văzut din tanc, Stoklasa avea în mână unul dintre tablourile astea — am spus şi le-am cercetat mai cu atenţie. Erau în mod evident înregistrările nălucirilor şi stărilor de halucinaţie pe care le provoacă fenomenul B.M. Se vede că Stoklasa se inspira în aer liber. Nu l-am găsit în staţie.

— Poate că rămâne cu ei. Poate i-e frică să se întoarcă… spuse domnişoara Smith. Şi avea dreptate. Pentru că şi fostul meu coleg înţelegea, desigur, că trebuie să-l arestăm şi să-l deferim justiţiei. Nu mai întâlnisem în Cosmos o asemenea debandadă. Am aşteptat câteva ore. Am pus din nou în funcţiune agregatele. Domnişoara Smith a făcut curat. Acum camera redevenise o încăpere obişnuită, utilată în scopuri tehnice. Emiţătorul ţăcănea, totul funcţiona din nou ca pe celelalte faruri, ca pe Pământ şi în toată reţeaua de rachete cosmice. În sfârşit am respirat uşurat. Am adormit.

Când m-am trezit, în faţa mea se afla fostul meu coleg, în cătuşe. Încercase să intre în staţie, trecând chiar pe lângă adjutant. Probabil se baza pe halucinaţii şi nici acum, în faţa mea, nu înţelegea că puseserăm ordine în toate. Se strâmba şi se fâţâia ca şi cum ar fi vrut să ajute fenomenul B.M.

— Omule, stai ca lumea! am strigat la el. Revino-ţi măcar acum! Nu vezi unde sunt? Nu ne vezi pe noi toţi? Precis şi exact, cum suntem în realitate? Nu auzi agregatele? Din clipa asta nu va mai exista nici un fel de iluzie. Aşa că nu-ţi mai face nici tu…

Se aşeză neputincios. Aproape că plângea.

— De asta mă temeam cel mai tare. Trebuia să vă distrug racheta. De asta mă temeam…

— De ce te temeai?

— Că o să aduceţi şi aici, pe această ultimă insulă a fanteziei din univers, sârmele, antenele, maşinile şi dezinfecţia voastră. Că veţi distruge cu civilizaţia voastră şi acest loc minunat… spuse cu scârbă. Dar afară, afară n-o să cădeţi niciodată de acord. Niciodată, înţelegeţi? Niciodată n-o să vă puteţi apropia de ei! Sunt cu totul altfel decât noi. Nimeni nu-i înţelege şi nimeni nu se poate înţelege cu ei. Nu vă vor ajuta să faceţi staţia de transbordare, puţin le pasă de drumurile în univers. Natura însăşi îi apără de străini… tună el şi cu mâinile legate trase o duşcă din sticla ciudată pe care o ţinea în costumul de protecţie, în locul unde se află de obicei laringofonul.

Adjutantul îi smulse sticla din mână.

— Ce bea? întrebă, curioasă, domnişoara Smith. Era o sticlă neobişnuită, închisă la culoare.

— Hidromel — mirosi adjutantul. Sigur e din miere. Palinca nu e cunoscută încă aici. Ce le-ai dat în schimb?

În buzunarul de la piept găsi alte câteva pagini ale regulamentului rachetelor, acoperite de desenele halucinaţiilor lui submarine. În alt buzunar am găsit nişte bucăţele negre, pătrate.

— Civilizaţia la începutul economiei băneşti. Există încă trocul. Aflăm care e metalul cel mai de preţ aici, şi mâine, în câteva ore, ne-am înţeles cu ei… zise adjutantul, zâmbindu-i lui Stoklasa pentru prima oară, cu un uşor dispreţ.

— Ce Dumnezeu, nu înţelegeţi că legile economice sunt

valabile în fiecare societate, oricum ar arăta membrii ei, chiar dacă nu-i putem deosebi între ei, ca aici? În principiu, societăţile vii sunt identice, fiind conduse de principiile producţiei. Şi asta e o planetă identică…

Arătă pe fereastră. Tocmai ploua, şuvoaie de apă liliachie curgeau dinspre pământ spre nori. Ploua des.

Cu toate astea, adjutantul meu avea dreptate. Materia cea mai de preţ aici erau cărbunii. Chiar de a doua zi, pentru câteva brichete de cărbuni, am obţinut sute de şvabi muncitori. Construcţia bazei de transbordare putea începe. Peste câțiva ani, de aici ne vom putea lua zborul spre alte galaxii. Pe Stoklasa, se înţelege, l-am dus acasă.

Procesul a durat foarte mult.

Inginera Smith, care devenise locţiitoarea lui, a descoperit între timp metoda de anulare a fenomenului B.M., care de atunci se numeşte fenomenul B.M.S (Brown-Mourning- Smith), le-a oferit localnicilor primul ajutor în reorganizarea economiei lor, a introdus producţia în cadrul fabricilor şi profilaxia în ocrotirea sănătăţii, dar abia la vizita unui inspector a declarat că locuitorii planetei au organizat un mare muzeu, în care se află la loc de cinste picturile lui Stoklasa al nostru, considerate cele mai de preţ opere artistice ale epocii. Erau desenele după halucinaţiile B.M., pe care Stoklasa le dădea în schimbul hidromelului.

Imediat deveni celebru pe Pământ. Bineînţeles, pe loc i-au dat drumul din închisoare, iar materialul acuzator, documentele stricate, deveniră peste noapte obiecte de artă de mare preţ care, de la procuratură, trecură direct în galeriile cele mai de seamă. Dar Stoklasa nu se bucură prea mult de gloria sa. Muri la scurt timp după aceea. E interesant ca după întoarcerea sa pe pământ nu-şi mai

amintea de nimic. Poate fiindcă în închisoare nu-i dădeau alcool, sau nu mai avea nici o halucinaţie.

Trebuie să mărturisesc că vizitez adesea muzeul în care se află expoziţia permanentă a tablourilor sale. Întâlnesc de obicei acolo cel mult doi trei tineri. Se pare că acasă, pe Pământ, opera lui nu cunoaşte nici pe departe succesul de pe acea planetă îndepărtată. Acolo se desfăşurase din plin talentul său, detectat cu atâta siguranţă de aparatele psihologilor. Civilizaţia noastră nu-i prea înţelege fantezia, cu toate că, din punct de vedere tehnic şi economic, e mult mai avansată. Se zice că în fosta staţie de far, localnicii stau ore întregi în grupuri mari, privindu-i tablourile cu ochii lui, reuşită demnă de tot respectul dacă ne gândim — acum, când cunoaştem în amănunt anatomia lor reală — că un localnic mediu adult are două sute nouăsprezece organe ale văzului şi patru sute perechi de rezervă. Economia lor însă se conduce, într-adevăr, după aceleaşi legi ca şi la noi, aşa că de fapt sunt aidoma nouă, perfect identici.

III. Cum a murit căpitanul Nemo

Cele două rapoarte anterioare despre planete le-am luat din jurnalul căpitanului Nemo. Probabil să-i cunoaşteţi cu toţii viaţa. Adevăratul lui nume era Peřinka (tatăl celebrului compozitor Peřinka) şi după cum ştiţi, a trecut pe vremea lui printr-un experiment — bariera timpului — trezindu-se astfel într-un viitor foarte îndepărtat, în epoca noastră, ce consideră epoca expediţiilor cosmice ca un fel de pregătire cam primitivă pentru o existenţă umană cu adevărat demnă. Îl cunoşteam pe căpitanul Nemo destul de bine, căci fusesem ales să-i făuresc raiul despre care scriu acum.

După sosirea în epoca noastră, Peřinka trăia mai mult printre amatorii de istorie, cărora le povestea despre gloria lui de demult şi corecta înregistrările istoriografice aflate în institutul lor. De asemeni îşi scria memoriile. Poate aţi citit tocmai câteva fragmente din ele. Trăi astfel mulţi ani. Numai că adusese din epoca lui un organism uzat, aşa că nu atinsese încă nici graniţa primului secol, când, la un control medical, îl anunţară că va muri.

Atunci omul acesta, al cărui comportament era în general destul de ciudat şi care pe vremea lui trebuie că fusese o apariţie cam ieşită din comun, se purtă cu totul neaşteptat şi neobişnuit. Păli, gângăvi câteva cuvinte, aproape că leşină. Avu loc o puternică reacţie vegetativă, aşa cum observăm la oamenii care trebuie să moară în floarea vârstei într-un accident sau o catastrofă. Într-un cuvânt, i se făcuse frică. Cum pe urmă, în săptămânile care urmară, starea sănătăţii lui se înrăutăţi, crescu şi frica. De aceea am fost solicitat ca împreună cu mecanicul meu să construim un aparat special, care să dea bolnavului posibilitatea să trăiască un fel de rezumat al celor mai frumoase clipe din viaţa lui, învingându-şi astfel teama de moarte. Un aparat care să-l ajute să moară. Dar ce considerau oare contemporanii săi drept fericire? În ce vedeau ei raiul de după moarte? Nimeni nu mai ştia astăzi cu precizie acest lucru. Nu ne rămânea decât să procedăm experimental, pas cu pas, ; interpretând şi descriind înregistrările reacţiilor cerebrale din scoarţa susnumitului.

Aparatul era simplu. L-am adus în cabinetul în care zăcea Peřinka, l-am conectat în timp ce acesta dormea şi l-am reglat astfel ca prin trezirea imaginilor respective să dea subiectului posibilitatea să retrăiască momentele cele

mai plăcute. Apoi am înregistrat imaginile.

Prima şedinţă experimentală n-a fost prea interesantă. Pe ecran apărură rachetele în formă de trabuc ce mişunau în epoca zborurilor interplanetare, acea etapă istorică de demult. L-am urmărit pe Nemo care conducea o asemenea rachetă mai perfecţionată, strălucitoare şi de mare randament într-o expediţie spre cele mai depărtate colţuri ale universului, spre un sistem de organisme vii cu care trebuia să ia contact. Am văzut cum aterizează cu racheta sa pe planeta stabilită şi cum cercetează în zadar această planetă ciudată. Nu găsi nici urmă de viaţă, până ce planeta nu începu să dea ea însăşi semne de activitate, până nu se văzu că expediţia sa descoperise de fapt un sistem în care viaţa era bazată pe lanţuri de polimeri mult mai simpli ca proteinele. Aceşti polimeri existau grupaţi în întreguri masive care luptau între ele pe orbitele din jurul stelei lor. Se respingeau ca bilele unui biliard uriaş. O adevărată luptă pentru un loc sub soare. Peřinka, se-nţelege, rezolvă totul şi reuşi să aducă o oarecare pace în această luptă planetară.

Totul fusese doar un fleac!

În primul rând, nu l-a liniştit pe căpitan. S-a trezit spre dimineaţa transpirat şi îngrijorat. Ne-a privit ca pe nişte fantome de pe vremea lui. I-am explicat pe scurt pentru ce veniserăm. Bineînţeles, am trecut sub tăcere adevăratul scop al vizitei noastre, i-am dat speranţe, dar fiindcă n-am ştiut niciodată să mint, cred că a priceput cu uşurinţă totul.

— Aţi iubit aventurile, descoperirile şi călătoriile prin Cosmos. Bine! Dar de-astea aţi trăit din belşug. După ce anume mai tânjiţi? Aţi văzut atâtea fenomene neaşteptate şi ciudate, că trebuie să vi se pară cu totul banale. Atunci

de ce vă e frică? Unde aţi mai vrea să mergeţi? Aţi fost fericit toată viaţa... i-am spus, rostind cu cea mai mare grijă acest cuvânt, pe care azi îl folosim atât de rar.

— Fericit eram doar când ne întorceam... spuse căpitanul şi tuşi. Contractase probabil o pneumonie. Mecanicul meu îi sprijini capul şi eu am conectat din nou aparatul.

Am văzut întoarcerea triumfală a navei sale cosmice, recompensele, decoraţiile şi femeile. Era clar că femeile ocupaseră un loc foarte important în viaţa lui Peřinka. Pe ecran, în faţa ochilor noştri, defilară câteva zeci. Nu m-am putut abţine să nu râd. Ce stranii şi fără minte erau acei oameni de demult. Astăzi, când oamenii se unesc după interesele comune, nu mai există crize sentimentale, nici nestatornicie. Când pe ecran a apărut mecanicul meu, adică nevastă-mea, era gata să strig. Ea mi-a astupat gura cu mâna.

Trăiesc cu soţia mea de când au fost construite aparatele cerebrale, deci de câţiva ani. N-am de ce să mă plâng, e un mecanic strălucit şi îndemânatic. Nu mi-a trecut niciodată prin minte că ar putea să se gândească măcar o clipă la acest căpitan, care e cu puţin mai evoluat decât un animal. Iar fantezia lui, pe care o puteam observa pe ecran, era şi ea din ce în ce mai primitivă. Soţia mea însă se distra. Nu puteam să înţeleg. Oare şi pentru ea asta mai însemna fericire?

— E groaznic! am strigat la ea, primejduind astfel întreaga experienţă, fiindcă în jurul nostru era întuneric şi linişte.

— Ai uitat câtă muncă ne mai aşteaptă, ai uitat ce voiam să demonstrăm împreună? mă privi ea cu reproş.

Peřinka tuşi din nou şi imaginea de pe ecran dispăru.

Când se linişti, respira mai bine, dar neregulat şi superficial. Asta nu era un semn bun. Medicii îl părăsiseră. Ni-l predaseră nouă. Îmi amintesc că, înainte de a muri, tatăl meu se retrăsese în biroul lui şi ceruse să fie lăsat singur. Mă aşteptam ca şi omul acesta să ne alunge, dar se părea că prezenţa noastră îi face plăcere. Mai ales a soţiei mele. O luă de mână. Lucru pe care eu nu-l mai făcusem de mult timp.

— Trebuie să existe vreun motiv pentru care aţi trăit toate astea! Aţi avut multe femei şi n-aţi fost fericit. Vă temeţi că viaţa dumneavoastră ia sfârşit. De ce? Ce anume n-aţi reuşit, ce n-aţi trăit încă?

— Omul, când ştie că va fi spânzurat peste două săptămâni, reuşeşte să se concentreze de minune — râse Peřinka trist. Asta a spus-o doctorul Johnson.

Nu ştiu ce înseamnă spânzurat, probabil vreo moarte năprasnică. Iar doctorul Johnson era desigur vreunul dintre astronauţii lui. Mă bucură însă faptul că de data asta căpitanul trase singur spre el aparatul nostru şi îl conecta la sistemul vestibular. Începe să acţioneze în mod reflex. Merge mai uşor decât la pisici.

Apăru un teren de sport şi pe el căpitanul Nemo, la nouă ani. Toată echipa râde de el, fiindcă a părăsit poarta. Căpitanul creşte şi aleargă după echipă pe teren, în echipă apar deodată şi duşmanii lui de mai târziu, adjutantul, biologul care-i fusese şef şi în cele din urmă eu în persoană. Nevasta mea, lângă mine, izbucni în râs văzând ce caraghios ţopăi în mulţimea aceea de pe ecran. Curând am început să facem genuflexiuni şi sărituri în noroi.

— Îţi vine să râzi? m-am înfuriat eu, de data asta în

şoaptă. Te amuză că acest specimen din propria noastră specie, homo sapiens, îşi găseşte fericirea supremă, raiul mult visat în lichidarea socotelilor cu oamenii care i-au făcut vreun rău în viaţă? Acesta e raiul comunităţilor tribale, al răzbunării sângeroase. Nu ştiu dacă nu e cazul să întrerupem experienţa, dacă omul acesta merită atâta osteneală. Când am văzut cum începe să ţipe la mine, pe ecran, cum se apropie de mine şi cum, în imaginaţia lui, e cu un cap mai înalt şi mult mai puternic decât mine, am simţit şi eu dintr-odată acea teamă ciudată şi am închis aparatul.

Nemo se trezi imediat.

— Uite ce e (mi-am zis că o să discut cu el deschis) — te temi de moarte, fiindcă nu ştii ce va fi după aceea. Tânjeşti după un anumit rai, vrei să fii „fericit”. Atunci alege, omule. Din cauza dumitale am studiat săptămâni în şir literatura de specialitate. Vrei să bei din râul uitării ca în Grecia antică? Vrei ambrozie şi nectar? Jindui după îmbrăţişarea zeiţelor germane, blonde, din Valhala, sau vrei ca după moarte, conform credinţelor indiene, să fii tot timpul beat? Poţi avea totul, inclusiv miere şi vin. Imaginea epocii voastre despre rai şi despre fericire era atât de simplistă, încât unul dintre cei mai mari filosofi ai vremii a declarat că fericirea e atunci când se poate scărpina. Poftim. Nu înţeleg ce vrei. Nu ştiu de ce ţi-e frică… Strigam la el. Şi eram la fel de enervat cum fusese şi el, cu o clipă în urmă, în timpul halucinaţiilor sale. Acum, în pat, era silit să şoptească. Zâmbi:

— Am uitat să vă spun că pe Aldebaran am descoperit o planetă cu tot felul de invenţii tehnice. A pierit de pe urma unui blestem. Sper că ştiţi ce e aia blestem? Trăia acolo un savant strălucit, aşa cum eşti dumneata, care automatizase

întreaga planetă. Dăduse fiecărei fiinţe vii câte o maşină care asculta ordinele emise de o centrală. Şi odată, enervat, savantul şoptise acestei centrale: Pupaţi-mă undeva! Iar mecanismele acelea greoaie, care nu aveau nici urmă de simţ al umorului, se executară! I-am găsit pe toţi locuitorii acestei planete doborâţi la pământ, de propriile lor maşini, nimiciţi de propria lor logică. Nu îndrăznesc, dragă domnule, să repet spusele acelui inventator… zise zâmbind şi îşi şterse sudoarea de pe frunte.

Aveam senzaţia că îl reţinem în ultimele clipe. De aceea nu m-am opus când soţia mea m-a gonit din cameră.

Sfârşitul acestei întâmplări îl ştiu numai din cele povestite de ea.

— Ce vrem să ştim noi e foarte simplu — i-a spus ea încet. În ce clipa a vieţii tale ai crezut că poţi muri?

— Când am fost fericit.

— Şi când ai fost „fericit”?

Se gândi un moment. Se vede că i-a trebuit mult ca să-şi aducă aminte.

— La cincisprezece ani, când am sărutat prima fată…

— Şi pe urmă?

— Pe urmă odată, în concediu, când am construit cu mâinile mele, în vila noastră, un șemineu… Soţia mea nu ştia ce e ăla şemineu, dar întrebă mai departe.

— Apoi când am reparat corectorul de aprindere în polul gravitaţional al Stelei întunecate, la a doua expediţie… spuse. Altceva nu mai ştia.

— Încep să înţeleg ce e „fericirea” voastră — spuse soţia mea. De fapt e dragoste şi creaţie. Sau amândouă laolaltă. Tu ai trăit-o de trei ori în viaţă. Noi o trăim

încontinuu. Crearea de noi mecanisme, făurirea unor obiecte şi opere de artă, în doi, unul lângă celălalt, asta e toată viaţa noastră. De aceea nu mai cunoaştem noţiunea de fericire. Trăim în ea. Dar asta, de fapt, e şi meritul vostru. Voi ne-aţi pregătit această viaţă. Poţi rămâne alături de noi... şi-i întinse electrozii aparatului nostru.

Dădu din cap în semn că nu vrea şi părea că, pentru prima dată, nu-i mai e frică.

— Mie îmi ajunge şemineul meu — şopti. Acum vreau altceva. Şi muri. Fără aparat. În linişte şi pace, ca toţi oamenii epocii noastre.

Observaţie:

Se pare că, în cele din urmă, căpitanul îşi dăduse seama că epuizase măsura capacităţilor lui creatoare, că viaţa, chiar în forma ei superioară, nu poate fi prelungită la infinit şi că moartea nu-i decât o contopire cu materia şi o eliberare de povara individualităţii. Aşa interpretez eu ultima lui frază. Acum vreau altceva. Altceva decât ceea ce putea avea în viaţă. Moartea. Îmi amintesc adesea de el şi îl înţeleg foarte bine.

Mai ales acum, când soţia m-a părăsit şi când sunt silit să lucrez cu un mecanic groaznic de neîndemânatic. Nici până azi n-am înţeles cum de s-a ajuns la despărţirea noastră. Sunt nefericit.

îngerul judecăţii de apoi

Se crapă de ziuă. Umbrele încep să se retragă, obiectele din faţa mea prind dintr-odată culoare, cerul e albastru ca azurul, răsare moartea. Peste câteva ore, această stea care răsare se va aprinde căpătând o strălucire albă, se va mări de mai multe ori, umplând bolta cerească întocmai argintului-viu, pârjolind învelişul acestei planete, mistuind totul în jur, pentru ca în cele din urmă să se contopească cu planeta ei într-o uriaşă masă incandescentă.

Ştiam acest lucru cu certitudine, căci pentru asta veniserăm noi aici. În urmă cu câteva zile primiserăm pe orbita galactică optsprezece un raport cu privire la pregătirea aprinderii stelei variabile Alfa patru din Insula de Piatră. Şi cum oamenii de ştiinţă îşi închipuiau că această stea are câteva planete pe care viaţa e posibilă, am primit ordin să pornim la drum. Nu mai puteam de nerăbdare. Trecuse mult de când nu mai zburaserăm din staţia noastră spre vreo novă, asemenea călătorii se numărau printre cele mai primejdioase şi eu eram angajat doar de un an, de fapt nu trăisem până acum nici un fel de aventură.

Alfa patru din Insula de Piatră avea nouă planete. Numai trei dintre ele aveau o atmosferă rară, conţinând oxigen; le cercetaserăm pe fiecare în parte. Fenomenele cele mai interesante le observaserăm pe a treia planetă a acestei stele. Era, în cea, mai mare parte, acoperită de apă şi la început am crezut că sub mările puţin adânci de aici vom găsi forme de viaţă inteligentă, cum se întâmplă, pe unele planete. De la primele imagini surprinse de la mari înălţimi s-a putut observa că unele porţiuni de uscat erau

cultivate, am desluşit aglomerări mari, aşezări omeneşti, şi pătrate de culturi agricole. În unele locuri trăiau foarte înghesuiţi, probabil încă în faza primitivă a oraşelor.

Am încercat să ne înţelegem cu ei, deoarece comandantul nu voia să rişte vreo ciocnire sau chiar un război, acum, când de fapt le aduceam localnicilor ultima ştire. Ne îndoiam că s-ar fi putut apăra în vreun fel de focul uriaş ce se pregătea în astrul lor. Singura soluţie ar fi fost să se mute în altă parte, dar nu aveam impresia că civilizaţia de aici ar fi pe o treaptă atât de avansată. De altfel, dacă ar fi dispus de mijloacele necesare unei mutări pe o stea mai depărtată, n-ar fi aşteptat să-i avertizăm noi. Se pare însă că tehnica lor nu era destul de perfecţionată, am transmis mesaje pe toate lungimile de undă, folosind codul cel mai simplu şi totuşi n-am primit nici un răspuns. Te pomeneşti că încă n-au descoperit electricitatea. Aşa se face că după câteva cicluri, nu ne-a rămas nimic mai bun de făcut decât să clasificăm materialele ce trebuiau predate Institutului cosmic pentru compararea culturilor animale, să adunăm câteva date pentru serviciul galactic de informare, a cărui delegată ne omorâse tot drumul cu întrebări prosteşti şi apoi şi pornim în direcţia stelei propriu-zise, sarcina noastră fiind şi aflăm ce-o făcuse să se transforme în novă, care erau cauzele aprinderii ei.

Acest proces a provocat şi catastrofa noastră. Materia stelei se şi transformase, incandescenţa ei crescuse treptat, fără să ne dăm seama, şi când am pornit motoarele pentru a înainta în linie dreaptă, regulatorul s-a defectat, contactele s-au rupt şi am rămas în spaţiul celei de-a treia planete întocmai unui satelit inert. Pe punte s-a declarat imediat starea de alarmă. Eram obişnuit cu astfel de

situaţii, la început nimeni dintre noi nu şi-a dat seama de primejdie. S-a stricat regulatorul, ei şi, îl reparăm noi, nu-i nici o tragedie.

— Peste treizeci de ore putem porni… spuse, sigur de el, inginerul de lângă mine, şi păli.

— Peste treizeci de ore? m-am cutremurat eu. Peste treizeci de ore toate planetele acestei stele vor fi transformate în vapori de metal incandescent. Şi noi suntem satelitul lor. Comandantul ne-a convocat în sala de consiliu. Ne-a împărţit sarcini, a dat dispoziţii, a întocmit un plan amănunţit, trebuia să participăm cu toţii la repararea regulatorului.

— Ce Dumnezeu, oare nu vă daţi seama că totul e în zadar? am strigat, furios pe cei din jur, care abordaseră o mină atât de solemnă, de oficială. La ce bun să reparăm regulatorul, când peste câteva ore se va evapora cu noi cu tot? De ce să facem o muncă lipsită de orice sens… Glasul îmi tremura.

— Şi atunci ce propui? mă întrebă comandantul. Nu ne rămâne decât să muncim ca de obicei.

— Sau să aşteptăm o minune?

— Nimeni nu crede în minuni — se încruntă, uşor iritat. Credeam că la şcoală vi s-a explicat cum trebuie să vă purtaţi în situaţii extreme…

— La şcoală ni s-au dat asigurări că o călătorie cu rachetele este absolut sigură şi că trăim într-o epocă în care mintea omenească a cucerit de mult universul, în epoca Societății Galactice, în care nimeni nu-şi dă viaţa degeaba, sau datorită prostiei superiorilor săi…

Eram deznădăjduit, l-am jignit şi îmi venea să plâng. N-am nici douăzeci de ani, copii nu am, mă aşteaptă mama,

mi se părea de neînţeles că oamenii mureau cândva la o sută şaizeci de ani. Ce inutil şi ce lipsit de sens! Şi acum, din cauza unor proşti…

— Nu vreau să mor! am strigat. Eu nu vreau să mor!

Se apropie de mine, de parcă ar fi fost tatăl meu şi le făcu celorlalţi semn să plece. Se împrăştiară repede, de parcă graba ar fi avut acum vreo importanţă. Nu puteam să-i înţeleg, îi consideram nişte proşti.

— Toată povestea n-a fost decât un examen, prietene… spuse comandantul şi aproape că mă mângâie pe cască… Din păcate, ai căzut la acest examen. Îmi pare rău, dar vei fi transferat pe o linie de transporturi.

— Cum? m-am speriat eu. E adevărat că uneori se dădeau asemenea examene ciudate, în scopul de a se alege pentru sarcinile importante oamenii cei mai capabili. Vreţi să spuneţi că steaua asta nu-i pe punctul de a se aprinde, că nu va deveni o novă, că nu am venit aici ca să salvăm o civilizaţie, că totul n-a fost decât o farsă, pe care aţi jucat-o din pricina mea, numai ca să vă daţi seama dacă sunt sau nu apt pentru expediţiile ştiinţifice de maximă răspundere?

Încuviinţă, dând din cap.

M-am făcut roşu ca focul.

— Acum înţeleg de ce sunt ceilalţi atât de calmi. Tare sunt curios ce ar face dacă asta ar fi situaţia reală şi ar trebui să moară. Sunt sigur că ar striga la fel ca mine.

Mi-am cerut scuze. Îmi părea rău că nu trecusem examenul. Comandantul mi-a încredinţat sarcina cea mai dificilă: trebuia să lucrez singur la dispozitivul de închidere exterioară a rachetei, în costumul de scafandru de rezervă, fără nici o legătură cu ceilalţi.

Zi lucra faţă în faţă cu mine. La început mi-a fost cam ruşine. Îi făceam de mult curte şi ştiam că prin ieşirea mea de azi nu prea câştigasem în ochii ei. E foarte exigentă şi dispusă să condamne cu uşurinţă. I-am zâmbit înflăcărat prin izolatoarele groase, translucide, am ajutat-o ducându-i fleacurile pe care le lăsa în spaţiu. Gravitaţia aici era neglijabilă, aveam sentimentul că aş fi în stare să împing şi singur racheta pe traiectoria stabilită.

La un moment dat au început să mă roadă îndoielile. Dacă, într-adevăr, n-a fost decât un simplu examen, de ce îl mai continuau? De ce n-am luat startul dacă, într-adevăr, am căzut la acest examen? Aş fi vrut s-o întreb pe Zi, dar n-aveam nici o posibilitate să comunic cu ea, până n-au venit să ne schimbe doi prieteni din Cvadratul Negru, teribil de glumeţi de felul lor. Mă aşteptam să se ţină de bancuri, dar ei ne-au luat sculele fără să sufle o vorbă, cu sârg, de parcă în spatele lor ardea. Şi, într-adevăr, în spatele lor se afla steaua noastră.

— Iartă-mă, Zi, îmi dau seama că m-am purtat îngrozitor, îi văd pe ceilalţi cât sunt de curajoşi, mi-e ruşine, Zi… Am ajutat-o să-şi scoată masca de protecţie, în cabina ei.

— Şi mie mi-e frică — spuse încet.

Aşadar e adevărat, comandantul m-a păcălit, m-a dus ca pe un copil.

— Voi muri?

— Cu toţii vom muri… spuse ea.

Mincinosul! Îmi venea să mă reped până la el. Jucase cu mine teatru, aşa cum fac medicii cu bolnavii pe moarte, eroii cu laşii; voiam să dau fuga până la el, dar m-am oprit. Ce să-i spun? Îl aştepta şi pe el aceeaşi soartă. De ce să-l

învinovăţesc? O făcuse mânat de cele mai bune intenţii. M-am aruncat în braţele lui Zi.

— Acum înţeleg de ce, pe vremuri, se foloseau drogurile... i-am spus mai târziu, stând întinşi unul lângă celălalt şi ascultând freamătul aerului artificial din ventilatoare. Aş vrea şi eu un tranchilizant, o tabletă sau o licoare care să mă învioreze. Ştim unde-i farmacia. Hai, vino, să i-o luăm morţii înainte, împreună, fericiţi, în linişte şi pace, fără să ne ardă dogoarea acelei stele monstruoase...

Se smulse încet de lângă mine.

— Ce-i cu tine, eşti bolnav? Asta ar însemna trădare. Dezertare... De când ne naştem ştim că vom muri, şi totuşi nu vrem să ne otrăvim din cauza asta. Comandantul nu dă ordine numai aşa, fiindcă nu e în stare de altceva! În tot universul, în orice catastrofă, echipajele se comportă la fel, pentru că niciodată nu au avut de ales. Ne naştem şi murim, între timp ne gândim la munca noastră, la felul în care putem deveni utili şi să ne realizăm în viaţă. Altă soluţie nu există. Nici minciuna cucernică, nici sinuciderea, nici lăcomia. Vorbeşti ca un sălbatic, sau ca un descreierat, de parcă n-ai înţelege...

Bineînţeles, Zi era mai în vârstă ca mine; nu puteam să sufăr discursurile astea pline de învăţăminte, vorbea de parcă nici nu i-ar fi păsat că moare, de parcă ar fi ştiut de la naştere că o să fie arsă de o novă lângă cea de-a treia planetă a ei, de parcă n-ar fi făcut nimic altceva decât să se observe pe ea însăşi. Oare într-adevăr să nu-i fie frică? Ne-am certat. Voia să cheme medicul, zicea că trec printr-o criză de prăbuşire a personalităţii, ca şi când n-ar fi fost firesc să vreau s-o mai văd pe ea şi pe mama, să fim

împreună încă multe, multe zile, să întreprind singur călătorii celebre prin univers şi să nu vreau să mor atât de prosteşte şi de absurd. Am ieşit din cabină şi m-am îndreptat spre camera mea prin coridorul de serviciu. Tot echipajul era la proră, lângă regulator. Am trecut pe lângă rachetele de salvare. Mai rămăseseră trei, nu trebuia decât să te urci într-una dintre ele şi... Dar încotro să zbor? Nu există decât două posibilităţi: să te pierzi în cosmos, să rămâi izolat în univers, ca naufragiaţii de pe o corabie eşuată, cu singura deosebire că pe aici nu există trasee regulate, şi deci nici o speranţă că m-ar putea salva vreo navă comercială; aici nu-i decât pustietate şi moartea sigură prin înfometare. Sau pot să zbor spre steaua aceea, să mor chiar azi. O clipă mi-a surâs această idee, în felul ăsta, cel puţin, mi-aş scurta aşteptarea insuportabilă. Şi ar mai fi o posibilitate: să zbor spre planeta noastră. Spre unul din acele uscaturi, într-unul din oraşele acelea. I-aş putea avertiza. Poate ştiu vreun mijloc de scăpare. Nimeni în afară de ei nu ne mai poate salva. Deodată mi s-a făcut milă de ei, mai milă ca la început. Cum le-am fotografiat casele pentru Institutul de comparare a culturilor animale, cum am înregistrat informaţiile! De parcă sub noi ar fi trăit nişte animale. Dar dacă sunt făpturi inteligente? Dacă n-au captat emisiunile noastre, o să-i avertizez chiar eu. Am urcat în racheta de salvare, în costumul meu de scafandru. Nu m-a văzut nimeni. Până să descopere că am dispărut, voi fi de mult jos. Şi le voi transmite ştirea. Nu voi face cum a făcut comandantul nostru. Să ştie tot. Să ia o hotărâre. Sunt curios dacă şi ei vor munci ca echipajul nostru timp. Sau văd vreo alta soluţie? Şi atunci, mi-e ruşine să recunosc, mi-au venit în minte imagini primitive despre

viaţa de apoi.

Acum puteam vedea insulele mari ale planetei, care de fapt erau două continente, unul mare şi neted în emisfera nordică, şi două triunghiuri la sud; automatele înregistrau aşezările cele mai mari în locurile unde se găseau cărbuni sau minereuri metalifere. Asta era un semn de civilizaţie industrială. Am coborât iute şi nu prea lin în piaţa unei mari aşezări. Mă aşteptam să fiu înconjurat de localnici, aşa cum citisem prin cărţi, dar n-am văzut pe nimeni, doar contururile întunecate ale vizuinilor lor, ridicate din fier, beton, argilă şi mase plastice primitive. Nu erau prea avansaţi, construiau în înălţime, deasupra caselor aveau acoperişuri abrupte, instalaţii meteorologice. Probabil că aici se precipită adesea apa ce se evaporă din mări şi udă uscatul. Nu prea îmi plăcea, la prima vedere părea o civilizaţie înapoiată, n-aş fi vrut s-o schimb cu lumea mea, dar aş schimba-o bucuros cu moartea. Am aşteptat o clipă, după care am dat drumul sirenei, eram dispus să trag sau să incendiez ceva doar ca să-i fac să vină la mine. Dar apăru cu totul altceva. O a doua rachetă de salvare de pe nava noastră. Se năpusti direct asupra mea, în picaj, incandescentă până la roşu. Am fugit iute din cabină, printre casele din apropiere, m-am ascuns în colţul cel mai întunecos. Zburau jos de tot, dar n-au coborât, au dat drumul la amplificatoare. Repetau numele meu, mă chemau într-una. Mi-am astupat urechile.

— Întoarce-te, întoarce-te imediat! l-am auzit pe comandant. Am reuşit să reparăm regulatorul, inginerul a scurtat reparaţiile, peste o clipă luăm startul…

Mincinosul, îi cunosc eu prea bine trucurile, vrea să mă întorc în sicriul comun, îşi imaginează c-am să-l cred iar.

Mai întâi examenul, acum inginerul, doar ca să-l liniştească pe laş. Prostul. Nu mă las eu păcălit a doua oară. Ştiu cât durează reparaţiile, cunosc complexitatea maşinilor noastre. Nu se pot repara cât ai bate din palme.

Am auzit-o apoi pe Zi, plângea în microfon, zicea să mă întorc, să înţeleg că aici nu mă va apăra nimeni, că nu pot decât să le fac rău localnicilor, că nu mă va mai iubi. De parcă pentru noi ar mai fi existat viitor.

— Vrei să fii pentru ei îngerul morţii? spunea ea cu răutate. Vrei să-i pregăteşti pentru judecata de apoi? Îşi bătea joc de mine, de parcă aş fi fost credincios. Nu înţelegi în ce stă unica scăpare din faţa morţii?

Nu cumva vrea să-mi dea lecţii? Dacă populaţia de aici nu va şti ce să facă, mă voi alătura lor, chiar dacă vor sfârşi în orgii monstruoase sau în orbire religioasă. Sunt vii ca şi mine, asta ne leagă, cu siguranţă nu vor ceda unui conducător atât de nesimţitor, cum făcuse echipajul meu. Mi-am auzit din nou numele. Îmi dădeau zece secunde ca să-i anunţ unde mă aflu, vedeau că racheta e goală. Mi-au dat zece secunde, după care au pornit înapoi, spre nava noastră.

— Ai ales. Rămâi singur... se despărţi de mine comandantul. Şi adăugă formula uzuală, prin care erau scoşi din slujbă doar dezertorii şi răufăcătorii. De cum au dispărut, am alergat spre clădirea cea mai apropiată, am bătut în poartă, dar poarta s-a surpat sub mâinile mele, vizuinele erau abandonate, mobilele prăfuite şi putrezite, casele erau pustii; am alergat câteva ore în aceeaşi direcţie fără să întâlnesc vreo fiinţă vie. O clipă am crezut că sunt invizibili sau că noaptea se ascund prin găuri, dar n-am descoperit pe nimeni, deşi am folosit cei mai buni detectori.

În oraş nimeni, abia în afara oraşului, sub pământ, detectorii semnalizau ceva. Nu înţelegeam de ce se ascund în pământ când au asemenea case. Nu cumva or fi vreo specie aparte de cârtiţe? Am dat la o parte un strat subţire de pământ, şi am găsit un cadavru. Un cadavru de om.

Credeam c-am înnebunit sau că am vedenii. Cum de ajunseseră pe această planetă a unei stele excentrice din galaxia noastră oameni raţionali? Să fie oare vestigiile unei alte expediţii? Sau această planeta fusese colonizată mai înainte? Dar atunci nu ne-ar mai fi trimis aici să facem cercetări. Nu mai înţelegeam nimic. Mi-a venit ideea să conectez detectorul de cosmonauţi. Şi am auzit răspunsul. „Pe aici, prin apropiere, trebuie să fie un depozit de carburanţi. Există acolo şi rampe de lansare.” L-am găsit la câţiva metri-secunde de acolo. Era un teren mare, pustiu, fără rachete, cu instalaţii vechi, preistorice, din epoca primelor lupte galactice, încă dinainte de înfiinţarea Societăţii. Am alergat spre turnul de comandă. Uşa se surpă în faţa mea. Am găsit locatorul. Era neînchipuit de primitiv. Dar indica direcţia. Direcţia în care, cu secole în urmă, îşi luaseră zborul navele de aici. Arătau spre al optsprezecelea cerc galactic, spre staţia noastră. Direcţia din care veniserăm noi. Nu-mi venea să cred. E adevărat? E cu putinţă? Am găsit desigur prima planetă care populase întreaga galaxie, planeta fără nume, a cărei denumire apusese în decursul veacurilor şi al certurilor. Aceasta să fie oare aşezarea primilor oameni, legendarul Pământ? Şi oare locuitorii lui îl părăsiseră fiindcă savanţii prevăzuseră descompunerea stelei Alfa patru, acest Soare al primilor poeţi? Să se fi salvat ei oare încă de mult de această catastrofă, datorită propriei lor înţelepciuni? Prin munca lor,

prin lupta lor neostoită împotriva morţii şi a pierzaniei?

În locator clipi o luminiţă. De unde? Cum? Dispăru în direcţia noastră. Nu poate fi una din acele rachete preistorice. Era nava noastră. Salvată. De data asta comandantul a avut dreptate. Zi a avut dreptate. Aceşti locuitori au avut dreptate. Oamenii au avut dreptate.

Se crapă de ziuă, umbrele încep să se retragă, obiectele prind dintr-odată culoare, cerul e albastru, răsare moartea. Peste câteva ore, această stea care răsare se va aprinde şi se contopi împreună cu planeta ei într-o uriaşă masă incandescentă. Va mistui totul în jurul ei. Dar nu şi adevărul uman. Nu l-am cunoscut la timp. Am rămas singur. Singurul om ce va muri pe Pământ.

CUPRINS :

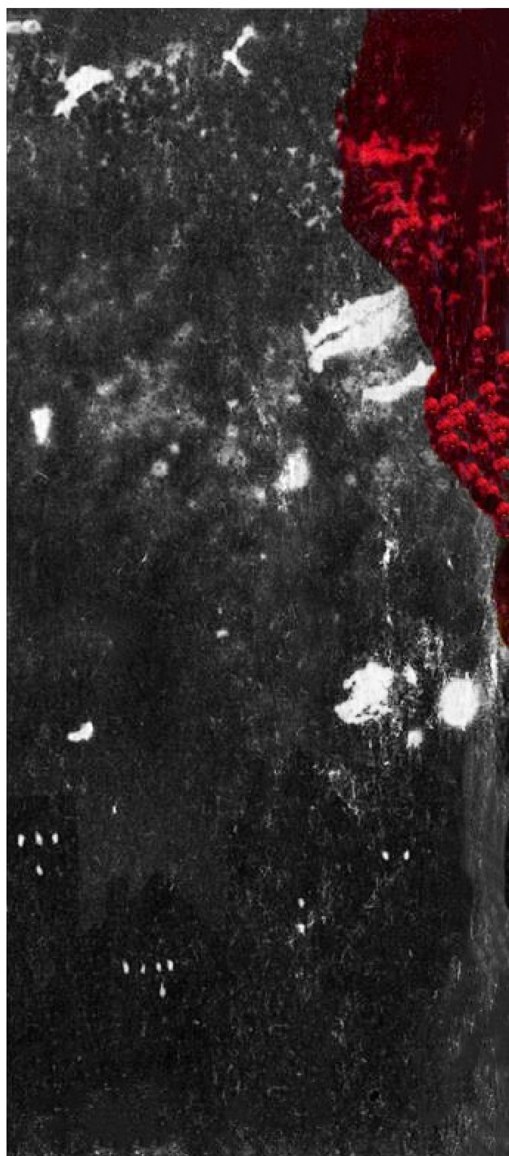
Redactor: VICTOR ZEDNIC
Tehnoredactor; MARIANA.PUŞCAŞU
Apărut 1969.
C.Z. Pentru bibliotecile mici 886.1—3-R.
Tiparul executat la întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918”, str. Grigore Alexandrescu nr. 80-97, Bucureşti,
Republica Socialistă România

Prozatorul ceh Josef Nesvadba s-a impus atenției cititorilor încă de la primele sale povestiri, publicate în diverse reviste în anul 1956.

Înzestrat cu o deosebită inventivitate, el este atras în deosebi de genul științifico-fantastic, dar se dovedește la fel de talentat și atunci cînd scrie despre problemele vieții de fiecare zi a contemporanilor săi.

În anul 1958 publică prima sa culegere de nuvele *Moartea lui Tarzan*. Urmează romanul polițist *Buddha de aur* (1959), culegerea de povestiri științifico-fantastice *Creierul lui Einstein* (1960), culegerea *Expediție în sens invers* (1962), romanul *Dialog cu doctorul Dong* (1964), a cărui acțiune se petrece în Vietnam și volumul de povestiri științifico-fantastice *Ultimele călătorii ale căpitanului Nemo* (1965).

Scrierile lui Nesvadba au fost traduse într-o serie de țări, printre care Uniunea Sovietică, Bulgaria, Ungaria, Austria, R.D.G., R.F.G., Anglia și S.U.A.

4,25 lei